

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

נעבים

מאוצד שיהותנו ומאמרו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו ושישכר שמואלו שליט"א

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדה שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מוצת הרבים

מרת **שולמית רהל**

שמואלי

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

עריכת פדיון נפש מסוגל להציל מגזרות קשות לכלל ולפרט

"והעושה פדיון זה באופן זה בוודאי משלים שנתו" (שערי תשובה)

בס"ד

כמנהגו של רבינו הרב חיים ויטל תלמיד רבינו הארי"ל זיע"א
וכמנהג כל גדולי המקובלים מדי שנה בערב ראש השנה ויום הכיפורים

יערכו ראשי ישיבת המקובלים "נהר שלום" שליט"א

פדיון נפש

הגאון הגדול הצדיק המקובל
רבי בניהו שמואל'א
שליט"א

עם בוזנות הרש"ש זיע"א

הפא קדישא הגה"צ המקובל
רבי שלום שמואל'א
שליט"א

בערב ראש השנה ובערב יום כיפור

02-624-9000

יש להעביר את השמות וסך 36 ₪ שהוא כולל 160 פרוטות לכל שם ולכל פדיון השמות יתקבלו לפדיון ערב ראש השנה עד כ"ח אלול בערב ולפדיון ערב יום הכיפורים עד ח' תשרי בערב

מרוך הרה"ק מרדכי שרעבי זיע"א
כשהיו מבקשים ממנו שיעתיר עבור חולים, היה עושה עבורם את הפדיון ונפש עם כוונת הרש"ש זיע"א, אשר בכוחו לחזור לאדם את הצלם הרוחני שנטולק ממנו ועל ידי זה מתרפא.

המגיד ממזריטש זיע"א
פעם חתה אשת רב העיר מזריטש, והמגיד אמר שהגיע זמנה להפטר מהעולם, ולאחר תחנוניו של רב העיר, ערך המגיד זיע"א פדיון נפש ע"פ הקבלה בכסף שנתנה לו הרבנית, והציל את חייה ממות בטוח.

מרוך החתם סופר זצוק"ל
בזמן מלחמת נפוליון, ערך מרן החתם סופר, פדיון נפש ע"פ הקבלה, לכל אנשי העיר פרשבורג ונצחו ההצעות לא מת אפי' יהודי אחד על אף שחברו כל בני העיר (מלבד ד' בתיים) ויחי לפלא גדולי!!!
(ספר עם כבוד ישונא, מחון נתי"ל של החת"ס)

כל כספי הפדיון קודש להרזקת מוסדות 'נהר שלום' מיסודו של המקובל האלוקי רבי מרדכי שרעבי זיע"א

המשתתפים בפדיון נפש גם לראש השנה וגם ליום כיפור יזכו ששמותיהם יכנסו לקודש פנימה לפדיון שעורך

זקן המקובלים מרוך ר"ה החסיד רבי שלום שמואל'א שליט"א

עריכת פדיון נפש מסוגל להציל מגזרות קשות לכלל ולפרט

"והעושה פדיון זה באופן זה בוודאי משלים שנתו"
(שער הכוונות)

בסד

הפדיון נפש

שמבטיח שנה טובה ומאושרת!

מי סידר את הפדיון לראשונה?

בספר שערי חמדים כתב: "פדיון נפש המקובל מאליהו הנביא זכור לטוב". הוא מוזב גם ברמב"ן, השמן ששון בשם האריז"ל ורבי חיים ויטאל, הרש"ש הקדוש, החיד"א, רבי חיים פאלאג'י ועוד.

ההבטחה המופלאה:

"העורך פדיון נפש באופן זה - בוודאי משלים שנתו!"

(הגהות | שער הכוונות)

יש לכם בעיה? - זה הפיתרון!

"פדיון נפש זה הוא תועלת ותרופה לכל צרה שלא תבוא, ובפרט לחולים שיתרפאו במהרה!"

(פרי עץ חיים)

האם הפדיון עובד גם בזמננו?

בזמן מלחמת נפוליאון, ערך מרן החתם סופר "פדיון נפש" לכל תושבי פרשבורג. בזמן ההפצצות, נחרבו כל בתי העיר אולם אף יהודי לא ניזוק, ויהי לפלא גדול!

(ספר עם לבדד ישכון, מכת"י החת"ס)

האם זה בדוק ומנוסה?

"וכבר היו מנסים ובודקים אותו יותר מאלף פעמים, והיה מועיל בעזרת ה' תכף באותה שעה, והיתה ניכרת תועלתו ותרופתו לכל אדם!"

(פרי עץ חיים)

איך משפיע הפדיון על האדם?

לבד מהגוף והנשמה, יש לכלוננו גם 'צלם'. ה'צלם' הוא חלק רוחני השורה על האדם, מחיה אותו ושומר עליו מכל רע. אם ה'צלם' נפגע או מסתלק, נפגעת השמירה על האדם, ואז הוא יכול להיפגע בגופו או בפרנסתו וכיו"ב. עריכת הפדיון כראוי - משיבה את ה'צלם' למקומו, ולהגנה מיטיבת על האדם.

כיצד נערך הפדיון?

הרב הפודה כותב צירופים של שמות הקודש שעולים כמניין 160, ועל כן צריך 160 פרוטות מכסף (ק"ס פרוטות). 160 הוא בגימטריא צלם, והוא משיב את הגנת הצלם על האדם, ועולה גם כמניין עץ - 'כי האדם עץ השדה'. לאחר הפדיון ניתן הכסף כצדקה לעניים תלמידי חכמים.

(עפ"י מהרח"ו והחיד"א)

מי צריך לערוך את הפדיון?

"שיהיה עורך הפדיון תלמיד חכם, אשר יראתו קודמת להכמתו ובקי בכוונות האריז"ל והרש"ש"

(מנהגי רבותינו המקובלים)

מתי צריך לערוך את הפדיון?

"לערוך פדיון נפש בכל ערב ראש השנה וערב יום הכיפורים"

(מנהגי רבותינו המקובלים)

ידוע שגם מורנו ורבנו המקובל רבי יצחק כדורי צאצו"ל היה מעביר מעות הפדיון מידי שנה בערב ר"ה ובערב יו"כ למורינו ורבנו הגה"צ רבי בניהו שמואלי שליט"א בכדי שיערוך בעבורו את הפדיון נפש בכוונות הרש"ש

02-624-9000

כל כספי הפדיון קודש להרזקת מוסדות 'עזר שלום' מיסודו של המקובל האלוקי רבי מרדכי שרעבי זיע"א

נוכל אברמים מצוינים, שיעורים בתורת הקבלה, כולל חצות, כולל ליל שישי, ישיבת בין הדמנים, שעורי תורה, פעולות להפצת הזוהר הקדוש, הוצאת ספרים ועלויות תורניים תפילות להצלחת עם ישראל, חיקון ופטרים, פדיון נפש, בית תמחו, תמיכות חן ליתומים ואלמנות, קמחא דפסחא, פעילויות לילדים ונוער, הבית היהודי - יעוץ במגוון נושאים

ספרי החגים עכשיו על המדף

כיפור

ראש השנה

סוכת
רחמים

סוכות

הפצה ראשית

סגולה - החנות של ספרי הישיבה

תשמישי קדושה • ספרי קבלה • סגולות • קמיעות ועוד

רחוב שילה 4 י-ם 02-644-33-00

שיעור שבועי ממורנו ורבנו שליט"א

פרשת נצבים

התשפ"א

הלכות ומנהגי ערב ראש השנה

א. נוהגים שביום כ"ד אלול קורין בפרשת וישלח "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום" וכו' עד "בת מי זהב".

ב. ביום כ"ה באלול תזהר בו לקדשו ביותר, וסמוך לבין השמשות של ליל כ"ה תעשה טבילה אחת להעביר רוח רעה, ושניה לתקן עון הכעס, ועוד המש טבילות לקבל הארת המשה אור דחסד, כי כ"ה באלול הוא היום ראשון דששת ימי בראשית שנברא בו אור החסד. ותזהר כל אותו לילה ויום מכעס, ומדברים בטלים, ולא תתענה בו, אלא תאכל בלילה וביום לחם ובשר ותברך המזון בכונה, ותאכל בו מיני מתיקה, ותרבה בו צדקה, ותדליק אתה או אשתך באותו הלילה חמשה נרות כנגד חמשה אור דחסד. ואם יזדמן אותו יום שמוציאים ס"ת תעלה לס"ת בציבור, ובליל כ"ה וביומו יאמר הבקשות המסודרות בלשון חכמים.

ג. מכ"ה באלול מתחילים ללמוד ז' ימי בראשית בסדר הזה: בכ"ה לחודש זה קורין מ"בראשית" עד יום אחד, ביום כ"ו מ"ויהי רקיע" עד יום שני, ביום כ"ז מ"ויקו המים" עד יום שלישי, ביום כ"ח מ"ויהי מאורות" עד יום רביעי, ביום כ"ט מ"ישרצו המים" עד יום חמישי, יום ראשון של ר"ה מ"תוצא הארץ" עד יום הששי, יום שני של ר"ה מ"ויכלו" עד לעשות. וכמו שסידרנו בספר זה.

ד. נוהגים להתענות ערב ר"ה. כדי שיכנס האדם לעשי"ת בהכנעה ושברון לב, כי התענית מועילה להכנעה בלב האדם, ורוב הציבור נהגו בתענית זה של ערב ר"ה, ואין בזה יוהרא אם יכירו בו אחרים שהוא מתענה, ולכן טוב שכל אדם ינהג בתענית זה חוץ מחלוש הרבה וזקן וקטן, ובתענית יפשפש במעשיו.

ה. צריך לקבל התענית מבעוד יום, דכל תענית יחיד שלא קבלו מבעוד יום לדעת מרן השו"ע אינו רשאי לומר עננו. ומקבלו בתפילת המנחה ערב התענית אחר שסיים תפילתו קודם שיעקור רגליו.

ו. הנהגים להתענות בערב ראש השנה, ואירע בו ביום ברית מילה או פדיון הבן, מותר להם לאכול בסעודת מצוה, ואינם צריכים התרה, כי על דעת כן לא נהגו מעולם להתענות. ואחר שאכל בסעודת מצוה מותר לו לאכול ולשתות כל היום בביתו.

ז. נוהגים לעשות התרת נדרים ביום ערב ראש השנה, שהוא יום כ"ט אלול. ודורשי רשומות רמזו על זה, "לא יחל דברו ככל" סופי תיבות אלול. והוא רמז על דרשת חז"ל (חגיגה יא.) לא יחל דברו, הוא אינו מיחל, אבל אחרים מחלין לו. וטוב לעשות ההתרה לכתחלה על ידי עשרה ששונים הלכות. ע"פ מה שאמרו בנדרים (ה.) נידוהו בחלום צריך עשרה בני אדם להתיר לו. והוא דתנו הלכתא.

ח. קודם ר"ה ילקח ויכוין בוונת המלקות. ורבים נוהגים שלוקים בער"ה מלקות ארבעים. ויש נוהגין בערב יוה"כ, והנכון להקדים בער"ה, ובקונטרס היחיאלי כתב, שנהוג בירושלים ת"ו לקבל מלקות הן בער"ה והן בערב יוה"כ"פ. ומנהג ישיבתנו ק"ק חסידים "נהר שלום" תכב"ץ, לקבל מלקות אחר תפילת שחרית של ערב יום הכפורים. ומ"מ קודם ראש השנה עושים תיקון עוונות הכללי המובא בסידור היר"א ובספר בניהו.

ט. יהיה הנלקה מוטה לא עומד ולא יושב, פניו לצפון ואחוריו לדרום. ורצועת המלקות טוב שתהיה מעור עגל אורכה ב' שלישי אמה ורחבה טפח, ויעשו לה בית יד באורך טפח, והרצועה תעבור בו ותהיה כפולה ד"פ, ויעשו ברצועות נקב ויכניסו בו גם רצועה מעור חמור.

י. בער"ה ישים כל אדם על לבו לשוב בכל לבו, ומכ"ש בעבירות שבין אדם לחבירו, ולא ימתין עד ערב יוה"כ לבקש מחילה לחבירו, אלא יקדים עצמו למצוה, וכל היום יעסוק בתורה ובמצות, ולא יסיה דעתו כל היום מתשובה.

יא. נוהגין לומר תיקון רחל בליל ער"ה, וזולתי אם חל בו המולד שאין אומרים אחר המולד, וכן אם הוא שנת השמיטה שאז אומרים רק תיקון לאה כנודע.

יב. אין תוקעין בערב ראש השנה, לא ביום ולא בלילה, אפילו בביתו, ואם התוקע של הקהל רוצה להרגיל עצמו, וצריך הוא לכך, יתקע בחדר סגור או בבור.

יג. ירבה בצדקה בערב ראש השנה, וטוב ליתן כסף עבור פדיון נפשו ונפש בניו ובנותיו לחכם שמחזיק ישיבה שיעשה עבורו הפדיון, ויחזור החכם ועשה עוד פעם הפדיון בערב כיפור, ואח"כ בערב סוכות יחלק החכם את הכסף לת"ח נצרכים. והעושה כסדר הזה כותב מו"ר מהרח"ו מובטח לו שישלים שנתו.

יד. בערב ר"ה יש ללוש שיעור חלה כדי לקיים מצות חלה, וגם לעשות לחמים כדי לבצוע עליהם ביו"ט.

טו. מנהג טוב לשלוח מנות חשובות ומשמנים וממתקים בערב ר"ה, כדכתיב (נחמיה פרק ה, י-יב) "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאינן נכון לו כי קדוש היום לארדינו" וגו', וכתוב "וילכו כל העם לאכל ולשתות ולשלח מנות ולעשות שמחה גדולה" וגו'.

מז. צריך כל אדם להקפיד בערב ראש השנה שירחץ ויטהר ויטבול במי מקוה, וגם מי שאין דרכו בכך כל השנה, עכ"פ ביום הנורא הזה, צריך לטבול ולהשליך מעליו כל הטומאות וכל המחשבות זרות שנתדבקו בו כל ימות השנה, ואם אמרו חז"ל כי בכל רגל ורגל חייב אדם לטהר עצמו, ק"ו בר"ה שצריך האדם לחפש אחר הטהרה והקדושה להתייצב לפני אלהיו ית' מן הבא בידו, ולא יקדים לטבול עד שעה קודם חצות היום.

יז. בטבילה הראשונה יכוין להעביר הזוהמה והטומאה מעליו בכח שם אהי"ה במילוי ההי"ן כזה: אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה העולה גי' מקוה.

ובטבילה השניה יכוין לתיקון הכעס, ויכוין כי כעס עם הכולל גי' מקו"ה וגם גי' אהי"ה במילוי ההי"ן כזה: אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה.

והשלישית למתק הדינים והגבורות במים שהם החסדים.

והרביעית לתקן מה שפגם בשם ע"ב יו"ד ה"י וי"ו ה"י.

והחמישית לתקן מה שפגם בשם ס"ג יו"ד ה"י וא"ו ה"י.

והשישית לתקן מה שפגם בשם מ"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א.

והשביעית לתקן מה שפגם בשם ב"ן יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה.

ובשמינית לפשוט מעליו בגדי החול. ויכוין עוד שתכלה שנה וקללותיה.

ובתשיעית לקבל עליו הארת קדושת יום הזכרון.

ואם חל ר"ה בליל שבת יכוין בטבילות שבת, אלא כשמכוין אח"כ לקבל הארת שבת, יכוין גם לקבל הארת יום הזכרון. וכ"ז מלבד הכוונות הנזכרים בדברי האר"י והרש"ש זיע"א וכנודע ליודעי חין.

יח. אם האיש אנוס שלא יוכל לטבול, ישפוך על גופו תשעה קבין מים בהיותו עומד ערום, ויבא אדם אחד וישפוך עליו המים מראשו ועד רגליו, ותשעה קבין אלו הם כל קב הוא תל"ב דרהם כי כל קב הוא ארבעה לוגין, וכל לוג הוא ק"ח דרהם. ואם אין לו כלי אחד שיכיל כל תשעה קבין יחלקם בשנים או שלש כלים, אבל יותר משלשה כלים אין מצטרפין, ויזהר לשפוך השני קודם סיום קלוח הראשון וכן יעשה בשלישי.

יט. ואם גם זה אינו יכול כגון שהוא חולה או שיש לו אונס אחר יטול ידיו ארבעים פעמים, וכך יעשה יערה תחלה על יד ימין פ"א ויכוין באות ראשונה של שם ע"ב, וכן פ"א על יד שמאל ויכוין ג"כ באות ראשונה של שם ע"ב, ועוד יערה פ"ב על ימין ויכוין באות שניה דשם ע"ב, וכן פ"ב על שמאל ויכוין באות שניה, וכן על זה הדרך עד עשרה פעמים ויחזור ויערה עשרה פעמים בזא"ז על ימין ויכוין בכל פעם באות אחת דעשרה

אותיות שם ע"ב, ויערה אח"כ עשרה פעמים בזא"ז על שמאל ויכוין בהם בעשרה אותיות שם ע"ב על הסדר, נמצא סך הכל ארבעים פעמים.

כ. נוהגים לילך בערב ר"ה על הקברות ובפרט לקברי הצדיקים ולומר שם בקשות, ואל ישים מגמתו נגד המתים אלא יתפלל להשי"ת שיתן לו רחמים בזכותם, ויכול להשתטח על קבר הצדיק ויאמר, הריני מבקש מנפש הצדיק הקבור פה שתתפלל עלי לפני הקדוש ברוך הוא כך וכך.

כא. מכבסין ומסתפרין ער"ה וטוב להזהר להסתפר קודם הצות, ובעת שמסתפר יכוין להעביר כוחות הדינין ולקיים מצות הפאות. ומצות לגלח לכבוד יו"ט, וכן לקיים מצות ביזמו תתן שכרו, ומחתכין הצפרניים.

כב. נוהגים ללבוש בגדי לבנים בר"ה, להראות אמונתנו ובטחוננו בחסדי השי"ת שיוציא לצדק משפטינו, ועכ"פ לא ילבש בגדי רקמה ומשי כבשאר יו"ט שיש לו מלבושים נאים יותר, דמ"מ צריך שיהיה מורא הדין עליו.

כא. קודם ראש השנה ישב הוא ובניו וילמדו את כל סדר התפלה ופירושה, ומצות תקיעת שופר ומעלתה, וכל סדר תפילת מוסף מלכויות, זכרונות, שופרות, וסדר התקיעות דמוסף.

כב. טוב ונכון לאשה, שקודם שתדליק הנרות, תכין עצמה לקבל קדושת היום, ותתפלל מנחה מקודם ותזהר בה כי הוא תפילה אחרונה של השנה, ותלבש בגדים חשובים לכבוד היום הקדוש ואז תגש להדליק נרות של יו"ט.

כג. האיש יטיב את הנרות ויערבם, והאשה מצווה על הדלקתם, ותברך להדליק נר של יו"ט וברכת שהחיינו ואח"כ תדליק הנרות, ואם אין האשה בבית ידליק הבעל. ומור"ר מופת הדור זצוק"ל כתב שהנכון הוא לצאת ידי חובת שהחיינו בקידוש.

כד. יזהר בתפילותיו בר"ה שיעקר התפילה תהיה להמליך את השי"ת עלינו ועל כל יושבי תבל, ויכוון להתפלל לפדות את השכינה וניצוצי הקדושה מתוך הקליפות. ושיזכה להשלים תיקון נפשו ורוחו שלא יגרום צער להשי"ת בעבורו.

כה. ישתדל לבוא לבית הכנסת בעוד היום גדול, להתפלל מנחה בכונה גדולה ובמיתון, כי היא תפלה אחרונה של השנה ויש בכוחה לתקן ולהעלות כל תפלות השנה. והיא תפלה ראשונה שהתפלל אדם הראשון בעולם.

כו. אחר תפילת המנחה קודם השקיעה, יאמר נוסח קבלת יום הזכרון ותוספת יו"ט שסידרו הרי"ח הטוב זצוק"ל, כדי שיקבל עליו קדושת תוספת יום הזכרון.

תפילת ראש השנה

א. בליל הראשון פותחים בפיוט "אחות קטנה" (שחיברו רבי אברהם חזן מספרד בדור שקודם הרמב"ם) ואין אומרים פיוט זה בליל שני של ראש השנה, משום דכבר כלתה השנה אתמול ולא שייך לומר שוב תכלה שנה וקללותיה.

ב. קודם תפילת ערבית אומרים מזמור למנצח על הגתית לאסף כיון שנזכר בו תקעו בחודש שופר בכסה ליום הגינו, ונאמר בו כי חק לישראל הוא, שהוא ענין שנזכה לחיים ולפרנסה טובה, ונאמר בו עדות ביהוסף שמו כי בר"ה יצא יוסף הצדיק מהבור במצרים.

ג. כשחל ר"ה בשבת, המנהג לומר אחר תפילת מנחה קבלת שבת קודש בכוונת כנהוג אין נגרע דבר.

ד. בכל עשרת ימי תשובה טוב ונכון מאוד לומר בין ישתבח ליוצר מזמור ממעמקים קראתיך ה' וכו', כי בכל יום מאלו העשרה ימים מתעורר אחד מעשרה עומקים הנזכרים בספר יצירה, שהם עומק ראשית, עומק אחרית, וכו' כנודע, כי כולם הם בחינת רי"ו שהם גבורות, כי רי"ו בגימט' גבור"ה וכן עומ"ק בגימט' רי"ו. וכיון באומרו "ממעמקים" למתק העומק שהוא הגבורה דאותו יום.

ה. כשאומר "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים" יכווין שאנו מתפללים להשי"ת שימשיך חיים נצחיים לנשמותנו, שהעיקר היא הנשמה שהמזון שלה היא התורה והמצוות. ואח"כ אנו מתפללים להמשיך חיים טובים ובריאים לגופנו, וזהו "כתבנו בספר חיים למענך אלהים חיים". וכיון זכרנו כתר. לחיים חכמה. מלך בינה. חפץ דעת. בחיים חסד. כתבנו גבורה. בספר ת"ת. חיים נצה. למענך הוד. אלהים יסוד. חיים מלכות.

ו. בברכת אתה גבור תקנו בה נוסח "מי כמוך אב הרחמן", והם ח' תיבות כנגד הארת תקוני הדיקנא של הכהן הגדול, ואלו הם "מי כמוך אב הרחמן זוכר יצוריו ברחמים לחיים". אמנם בתפילת מוסף של ר"ה ויוהכ"פ ושבת שבינתיים וכן במנחה של יום שבת שובה ושל יוהכ"פ יאמר "אב הרחמים".

ז. כשאומר "מי כמוך אב הרחמן" יכוין כי ביום ר"ה נידונין כל הנשמות העתידות לחזור בגלגול בעוה"ז, וזה סוד מ"ש "זוכר יצוריו" – שהם הנשמות הנז' שזוכר אותם ברחמים יתברך, "ברחמים לחיים" – להחזירם לחיים ולחיותם בעוה"ז בסוד חזרתם בגלגול.

ח. בתפילת ר"ה ישנם ארבע פעמים ובכך:

הראשון: ובכן יתקדש שמו – יכוין כנגד אברהם אבינו שקידש שמו יתברך בעולם.

השני: ובכן תן פחדך – כנגד יצחק אבינו שהוא בחינה גבורה.

השלישי: ובכן תן כבוד – כנגד יעקב אבינו שאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

הרביעי: ובכן צדיקים – כנגד דוד המלך ע"ה, רגל רביעי של המרכבה, כולל יסוד ומלכות.

מ. ובכן תן כבוד לעמך וכו', צריך לזוהר ולומר ותקוה טובה לדורשיך, ולא תקוה סתם. והכוונה היא, כי עתה ביום ר"ה אנחנו דורשיו יתברך מתפללים, שיתן לנו תיק ו"ה מצד הטוב, ר"ל שעל הפחות אם אין בנו מעשים לקבל הנשמה העליונה מכולם שהיא מן הבריאה, לפחות אל יחסר לנו רוח ונפש מן היצירה ועשיה הנקראים תקוה מצד הקדושה שבהם הנקרא טוב וזמ"ש ותקוה טובה.

י. ובכן צדיקים יראו וישמחו וכו', המנהג לומר והרשעה כולה, הרשעה בחיריק, שפירושו מעשה הרשעות בעצמה, בעשן תכלה. ואומר בעשן בבי"ת. ובאומרו כי תעביר ממשלת זדון, יכוין על ס"מ ונוק'.

יא. באומרו וכתוב לחיים טובים וכו', יכוין שעד עתה בקשנו לחיים סתם. ועתה מוסיפים לבקש שיהיו חיים טובים.

יב. בכל עשי"ת בסוף העמידה צ"ל עושה השלום במרומיו בה"א יתירה, ויכוין כי השלום הוא בני" ספריא"ל המלאך, שהוא הסופר הכותב בעשי"ת את כל בני אדם בספר החיים. ומנהיגנו בק"ק חסידים "נהר שלום" תכב"ץ לומר עושה השלום רק בקדיש תתקבל שאחר העמידה אבל בשאר קדישים לא משנים כלל.

יג. אחר תפילת העמידה אומרים אבינו מלכנו, בעשרת ימי תשובה. ובאומרו "אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו" תכוין במילת "קרע" אל שם קר"ע שט"ן, ותכוין שע"י זה יקרע רוע גזר הדין. ואף בשבת דר"ה ושבת שובה יאמר אבינו מלכנו, אלא שלא יזכיר דברי מחילה וסליחה.

יד. יש נוהגים בשעת התפילה להביא עצמם לידי בכיה ואף שראש השנה הוא יו"ט. ויש שאומרים שאין טוב להביא עצמו לידי בכיה ורק מי שמתעורר נפשו לבכיה שפיר דמי. ומנהג מו"ר האריז"ל לבכות הרבה בתפילת ראש השנה.

טו. אחר קדיש תתקבל קודם אומרו קדיש בתרא נהגו לומר מזמור לה' להארץ ומלואה, והוא סגולה לפרנסה בנחת ובשמחה.

הנהגת סדר ליל ר"ה וסדר הקידוש

א. בצאתו מביהכנ"ס ילך לביתו וישמח לבו ויגל כבודו, ויבטח בהשי"ת שיכתב ויחתם לחיים טובים ולשלום, ויקדש בלב שלם ובנפש הפיצה, וירחיק ממנו כל יגון ואנחה, ויסדר שולחנו ויאכל וישמח כי הוא יו"ט, וישים אל ליבו כי השולחן הוא מזבח כפרה.

ב. יזהר שלא יכעס, דמלבד חומר איסור הכעס שהוא קשה בכל זמן, הנה ביום ר"ה אינו סימן טוב לאדם. והאשה צריכה להיות זריזה לערוך השולחן ולכסותו במפה יפה קודם שיבוא בעלה מביהכ"נ, כדי שבבואו ימצא השולחן ערוך והוא לסימן טוב, אך אם נודמן שבא ולא ראה השולחן ערוך, לא יתקומט עם אשתו ויכעס, דהכעס הוא סימן רע ביותר, אלא יסבול ולא יקפיד אפילו בלב.

ג. קודם הקידוש ישב במושבו על מיטה מוצעת, ויאמר פתיחת אליהו הנביא ז"ל עד "קום ר"ש ויתחדשין" וכו', אח"כ יאמר פסוק "ונח מצא חן בעיני ה'" י"ב פעמים, ואח"כ פסוק "ויזרע יצחק בארץ ההיא" וכו' י"ב פעמים, ואח"כ פסוק "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור" עשר פעמים, ואח"כ "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה" י"ז פעמים, ואח"כ "ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום" וכו' עשר פעמים, ויאמר "תחל שנה וברכותיה" ויעמוד לקדש.

ד. אם חל ראש השנה בערב שבת יכנס לביתו ויאמר בקול רם שבת שלום ושנה טובה, ואם אמו בחיים ינשק ידיה, ויסתכל בנרות ויכוין א' כנגד זכור וא' כנגד שמור, אח"כ יאמר דא היא סעודתא דחקל תפוחין קדישין, ויקיף השולחן ב' פעמים, ויריח ההדסים, ויאמרו שלום עליכם, ואשת חיל, ויהא רעוא, ויש נמנעים מלומר פזמון אומר בשבחין, ואחר כך ישב לומר פתיחת אליהו ושאר הפסוקים, היינו ונח מצא חן י"ב פעמים, ויזרע יצחק בארץ וכו' י"ב פעמים, וכן שאר הפסוקים כנו"ל, ויאמר תחל שנה וברכותיה ויעמוד ויקדש.

ה. אחר הקידוש יטול ידיו ויברך ויבצע על ב' ככרות, כי ראש השנה דינו כיום טוב שצריך לחם משנה, ויבצע על הפת שאוחז בימינו, ויאכלו כזית פת ומנה ראשונה, ואחר כך יעשו סדר הסימנים לסימנא טבא.

ו. לאחר שהטביל פרוסת המוציא במלח ג' פעמים, יטביל הפרוסה גם בסוכר לסימנא טבא.

ז. בלילה השני של ר"ה אפשר לברך ברכת שהחיינו בקידוש, ואין צורך לחפש אחר פרי חדש כלל, ואם נודמן לו פרי חדש יניחנו לפניו על השולחן בליל שני כשמברך "שהחיינו" ויכוין עליו, אך א"צ להקפיד לחזור על דבר זה.

ה. יהיה רגיל לאכול בר"ה בשתי הלילות על שלחנו כסדר הזה:

תחלה יקח תמרים ויברך בורא פרי העץ ויאכל תמרה אחת, ואחר יאמר יה"ר שיתמו אויבינו וכו' ויאכל תמרה השניה, ויכוין בבקשה זו על אויבים התחתונים.

ואח"כ יקח רובי"א והוא מה שקורין בלשון ערבי לובי"א ויאמר יה"ר שירבו זכיותינו ותלבבנו.

ואח"כ יקח כרתי ויאמר שיכרתו אויבינו ושונאינו, ויכוין בזה על כוחות הרעות שנבראו מהעונות של אדם ומנצוצי הקרי.

ואח"כ יקח סלקא ויאמר שישתלקו אויבינו וכו', ויכוין בזה על המקטרגים וכוחות הדין המשמינים למעלה.

ואח"כ קרא ויאמר שתקרע רוע גזר דינינו (ויכוין בשם קר"ע) ויקראו לפניך זכיותנו.

ואח"כ רמון מתוק ויאמר שנהיה מלאים מצות כרמון.

ואח"כ תפוח מבושל בסוכר ויאמר יהי רצון שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה.

ואח"כ ראש כבש ומבקשים יה"ר שנהיה לראש ולא לזנב, ותזכור לנו עקידתו ואילו של יצחק אבינו בן אברהם אבינו עליהם השלום.

ז. ויש נוהגים ג"כ לאכול ריאות, ויאמר יה"ר שנהיה קלים כריאה, וראה נא בענינו וכו'.

וכן יביא אתרוג מבושל בסוכר, ויאמר יה"ר שנהיה הדורים במצוות.

וכן על כל מה שאוכל יאמר עליו יה"ר, אוכל בשר וכו' ויאמר יה"ר שנתבשר בשורות טובות.

אוכל כוססוס, יאמר יה"ר שישתככו אויבינו ושונאינו וכל מבקשי רעתינו, אוכל פול

יאמר שיפלו אויבינו ושונאינו, אמן.

ויש נוהגים לאכול ממצות מצוה שאוכלים בליל הסדר.

י. לא יאכל בר"ה דבר חמוץ ולא תכשיל מבושל בדבר חמוץ, וכן יזהר מפירות המוצים

כגון רמונים ענבים ואגסים, וכתב במטה אפרים דה"ה שלא יאכל פרי שלא נגמר עדיין

בשולו. וכן לא יאכל אגוזים דאנו גי' הטא וגם מרבה כחה וניעה ומבטלים התפילה. וכן

לא יאכל כבד. וכן לא יאכל ענבים שחורות.

יא. מנהג טוב לאכול בשר שמן ומיני מתיקה לסימנא טבא, אך לא ירבה בהם למלאת

כריסו אלא "טועמיה חיים זכו", וישתה שתיות עריבות ע"פ הכתוב בעזרא "אכלו

משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדוננו ואל תעצבו כי

חדות ה' היא מעוזכם", דפסוק זה נאמר על יום ר"ה.

יב. יש נוהגים לאכול דגים בראש השנה, ואומרים עליו "יהי רצון מלפניך ה' או"א שנפרה ונרבה כדגים", ויש נוהגים שלא לאכול דגים, כי מצינו בפסוק "דאג" (נחמיה יג, טז) כתוב מלא והוא לשון דאגה, ומכל מקום אם חל בשבת נוהגים לאכלם.

יג. בליל ר"ה טוב לקרוא על השולחן קודם שיטול ידיו למים אחרונים מסכת ר"ה שהם ד' פרקים של משנה. וכן יעשה גם בסעודת שחרית ובליל שני וביום השני, ואם הוא שבת יקרא גם ד' פרקים ממסכת שבת כמו בכל שבת. ויזהר ללמוד המשניות בנעימה, וכן יאמר לשונות הוזה"ק שסידר הרי"ח זלה"ה בלשון חכמים לאמרם על השולחן.

יד. בליל ר"ה ישביע עצמו מדברי תורה "ושבע ילין בל יפקד רע", ולא יעשה ת"ה בליל זה רק אם ארע לו טבילת מצוה.

הלכות ומנהגי שחרית דראש השנה ויומו

א. יתגבר כארי לעמוד באשמורת זו ולעסוק בתורה כפי יכולתו, ובעלות השחר יכוין את יחוד הזכירה שנתבאר בשער היחודים, כי בזה יקנה הזכרון במוחו היטב, ומכוין שאין ישנים ביום ר"ה, צריך להזהר שיתעורר משינתו בלילה קודם עלות השחר.

ב. ביום ר"ה בבוקר מקיפים את התיבה ז' פעמים כמעשהו בחול, ואפילו כשחל להיות בשבת.

ג. טוב לומר לפני התפילה בראש השנה ויום כיפור פיוט אדון עולם בכוונה שיש בו סגולה שתקובל תפילתו ברחמים וברצון.

ד. נכון מאד להתאמץ לכל הפחות בימי ראש השנה, וכן בעשרת ימי תשובה וביום הכיפורים, באמירת פרשת העקידה בנחת מילה במילה, ובכוונה, כי מעלת אמירתה גדולה, ומסוגלת לכפרת עוונות. ובפרט ביום הזה, שיש אומרים שיצחק אבינו נעקד בראש השנה. וגם יאמר פסוק ושחט אותו על ירך המזבח וגו' שאמר הקב"ה, בין איש ובין אשה, בין עבד ובין שפחה, בשעה שהן קוראין את המקרא הזה, צפונה לפני ה' זוכר הקדוש ברוך הוא עקידת יצחק בן אברהם.

ה. בראש השנה ויוה"כ אומרים המזמורים כמו שב"ק, ואין מוסיפין שום מזמור כפי שיש נוהגים להוסיף מענינא דיומא.

ו. קודם "ה' מלך" וכו', יאמר "ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים" ב"פ.

ז. יתאמץ בכוונת התפלה ביותר בימים קדושים אלו. וכתב החיד"א שתפילות ראש השנה ויום הכפורים עומדים לאדם במשך כל השנה בכל עת שיצטרך. וכל תפלות השנה כלולים בתפלות אלו. ובימים נוראים וקדושים כאלו ישם נפשו בכפר בכונת

פירוש התיבות, ובוה מעלים התפילות הפסולות של כל השנה. ואין די שיתעורר בפיומים ובתפילות החדשים של ימים אלו, אלא גם בתפלה הסדורה בכל יום, כמו הקרבנות ופסוקי דזמרה וקריאת שמע ותפלה.

ה. בשעת הוצאת ס"ת יעמוד ויקרא ג"פ י"ג מידות, ואח"כ יאמר, רבש"ע מלא כל משאלותי לטובה ומחול כל עונותיו והפק רצוני ותן שאלתי לי ולבני ביתי לטובה, ותן לי חיים טובים וארוכים ככבוד ובמנוחה ביראתך ובתורתך בשלוח בהשקט ובטחה, ופדני מכל צרה ויגון ומות ומכל שעות רעות המתפשטות ויוצאות לעולם והבוטח בה' חסד יסובבנהו אכ"ר. ויאמר ואני תפילתי ג"פ וכן יאמר שאלתו ג"פ. ואח"כ יאמר ג"פ כ"ד שמות היוצאים מכ"ד ספרי הקודש וזו נוסחה י"פ ע"נ י"ע בשורק פ"ג בקמ"ץ וכו'.

מ. בשעת פתיחת ההיכל יאמר שתיים עשרה פעמים פסוק "לעולם הוי"ה דברך נצב בשמים", וצריך לכוין באלו האותיות של השם ובניקודו, ניקוד דברך, ויכוין באמרו י"ב פעמים, כנגד י"ב פרצופים, והכוונה היא מלמטה למעלה עד ע"י, ויכוין להתפלל לא"ס ב"ה המלוכש בהם, שיניח גזירותיו הקשות והרעות בשמים, ולא יוריד לארץ שום גזירה רעה, רק גזירות טובות, וזהו דברך נצב בשמים. וצריך שיוכיר את השם כאלו הוא כתוב לפניו בכתיבה אשורית אותיות גדולות וכו', ואחר שישלים י"ב פעמים יאמר יה"ר וכו'.

י. קוראים בס"ת ה' גברי בפרשת וירא "וה' פקד את שרה" וכו', ואם חל בשבת קוראים שבעה. וביום השני קוראים "ויהי אחר הדברים האלה" וכו', ואחר הקריאה אומר החזן קדיש לעילא, והמפטיר קורא בספר שני בפרשת פנחס "ובחודש השביעי" וקדיש לעילא, וההפטרה דיום א' בשמואל א' ויהי איש אחד וכו', ודיום שני בירמיה ל"א "כה אמר ה'" וכו'.

יא. בתפילת מוסף בכתר בתיבת "איה" יכוין בשם יְהוָה בקיבוץ וקמ"ץ, והם בגימ' מ"ו, וישאל אחת משלש בקשות שהן: השנה בחכמה, או בנים תלמידי חכמים, או עושר מופלג לעבודתו יתברך.

יב. כשאומר במוסף ר"ה פסוק ה' צבאות יגן עליהם וכו' יעשה תנועה של סוף פסוק כי זהו פסוק בזכריה וזה סיומו, אבל מש"כ אח"ז ה' צבאות יגן עליהם וכו' זהו בקשה, וכשאומר "ואתם הדבקים" וכו', כשיגיע לאות ת' של תכתבנו ידלג תיבת היום דאין להחזיק עצמו כצדיקים גמורים שנכתבים בר"ה וכנזכר בלבוש ז"ל, ויזהר לומר "ותכתבנו ברחמיך לחיים טובים" בשביל הראשי תיבות שלא תהיה תל"ט וכן באות ה' יאמר "היום תפקדנו ברחמיך לחיים טובים".

יג. אחר החזרה אומר הש"ץ קדיש לעילא, ותוקעים תשר"ת תשר"ת תר"ת פעם אחת, ואח"כ אומר הש"ץ תענו ותעתרו וכו' תתקבל צלותנא וכו', ואחר הקדיש אומרים כל ישראל וכו' אין כאלהינו וכו' ופטום הקטורת תנא דבי אליהו וכו', וקדיש על ישראל וברכו ותוקעים תרועה גדולה, ואח"כ אומרים עלינו לשבח וכו'.

יד. אין ישנים ביום ר"ה, וצריך להזהר שיתעורר משינתו בלילה קודם עלות השחר, ואם יש לו כאב הראש או שאר מיחוש שמוכרח לישן ביום יתאפק וישן אחר הצות היום, וההולך בטל כישן דמי.

טו. יש נוהגים לגמור כל התהילים. ויש נוהגין ללמוד התהילים בכנופיא משום דבכל עשרה שכיתא שריא ובלתי הפסק דיבור מתחלה ועד סוף, ואחר כך לומדים אדרא רבא וביום שני אדרא זוטא.

סדר התשליך

א. המנהג שנהגו לילך ביום א' דראש השנה מעט קודם שקיעת החמה, אצל הים הגדול או אצל מעיין או שאר מים חיים, וקורין אותו תשליך הנה הוא מנהג יפה, ויותר טוב אם יהיה מחוץ לעיר ויעמוד על שפת הים או על שפת הבאר או המעיין, ויקרא שם ג"פ של מי א-ל כמוך וכו' תתן אמת ליעקב וכו' שבסוף מיכה המורשתית. וכן מנהג ק"ק בית אל יכב"ץ.

ב. המנהג לכפול פסוקי מי אל כמוך ג"פ, וכשאומרים "ותשליך במצולות ים כל הטאתם" מנערים שולי הגלימה או בגד העליון ע"ג הבור או ע"ג המעיין.

ג. מנהג עיר קדשינו ירושלים ת"ו שאין בה מעיינות (בתוך העיר) שעושין תשליך על שפת הבור שהוא מקוה מים, ולפעמים אף שאין מים בבורות שכבר נגמרו, מנהג חסידי בית-אל יכב"ץ אשר בתוך העיר לעשות על שפת הבור אעפ"י שאין בו מים, והוא כיון שאינו אלא רמו בעלמא דעיקר הכוונה הוא אל ים העליון כנזכר.

ד. עושין סדר התשליך אפילו אם הל ר"ה בשבת, אלא שיזהר שלא למלטל המחזור ושאר דברים במקום שאין עירוב כהלכתו.

ה. אם נאנס ולא עשה התשליך ביום הראשון יעשה ביום השני אחר מוסף.

ו. הנשים אינן צריכות ללכת ל"תשליך", ושב ואל תעשה עדיף, כדי למנוע תערובת של אנשים ונשים יחדיו.

הלכות ומנהגי עשרת ימי תשובה

- א. מתענים למחרת ר"ה והוא תענית ציבור. והוא הנקרא צום גדליה.
- ב. בעשי"ת אומר המלך הקדוש, המלך המשפט, לפי שהקב"ה יושב על כסא דין בימים אלו, ובשבת שבינתיים, בערבית, יאמר בברכת מעין שבע המלך הקדוש.
- ג. אם טעה וחתם "האל הקדוש", ובתוך כדי דיבור (שלום עליך רבי) נזכר, ואמר "המלך הקדוש", יצא. ואם לא נזכר אלא אחר שיעור זה, חוזר לראש התפלה, כי שלשת הברכות הראשונות כולן ברכות השבח הן, ונידונות כברכה אחת, הילכך הטועה באחת מהן, דינו לחזור לראש התפלה. וכן אם "נסתפק" בתפלתו אם אמר המלך הקדוש, או האל הקדוש, צריך לחזור לראש התפלה. ואם נסתפק וסיים תפלתו ואינו עוסק בתפלה אינו חוזר, ואם רוצה להחמיר יחזור על תנאי נדבה.
- ד. שליח ציבור שמעה ואמר האל הקדוש במקום המלך הקדוש, חוזר לראש התפילה. ויחזרו לומר קדושה, [ולא לתחילת ברכת אתה קדוש], וכדין יחיד שמעה. אמנם מו"ר מופת הדור פסק שחוזר לתחלת ברכת אתה קדוש ואינו חוזר לראש התפילה.
- ה. שליח ציבור שמעה בשבת שובה בברכת מעין שבע, ואמר האל הקדוש שאין כמוהו, במקום המלך הקדוש שאין כמוהו, אם עדיין לא סיים את הברכה, חוזר לומר המלך הקדוש שאין כמוהו, אבל אם כבר סיים, לא יחזור.
- ו. טעה וחתם מלך אוהב צדקה ומשפט, ונזכר לאחר כדי דיבור או לאחר שהתחיל ברכת המינים, נחלקו הפוסקים בזה. ועל כן דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד, ואיך שינהג יש לו על מה לסמוך.
- ז. וכן תקנו הגאונים להוסיף ד' ההוספות בתפילת שמו"ע והם, א. בברכה ראשונה קודם מלך עוזר, אומר זכרנו לחיים וכו'. ב. בברכה שניה קודם ונאמן אתה וכו' אומר מי כמוך אב הרחמן וכו'. ג. בברכת מודים קודם ויהללו וכו' אומר וכתוב לחיים טובים. ד. בברכת שים שלום בסופה אומר בספר חיים.
- ח. שכח ולא אמר זכרנו ומי כמוך אינו חוזר, ואיתא בספר "תורה לשמה" בזכרנו כיון שהיא בקשת רחמים אם לא אמרה במקומה יאמר אותה בשומע תפלה, ובשבת ור"ה יאמר אותה קודם שיעקור רגליו, משא"כ מי כמוך אין לה תשלומין דאינה בקשת רחמים. וכן באמירת וכתוב וכו', ובספר וכו', דאם שכח אינו חוזר, אך יאמר אותה קודם שיעקור רגליו דהם בקשת רחמים.
- ט. בכל עשי"ת אומרים ה' הוא האלהים וכו' שתי פעמים קודם שאומרים ה' מלך ה' מלך וכו' אשר קודם ברוך שאמר, וכן אומרים שיר המעלות ממעמקים אחר ברכת ישתבח כי בכל יום מתעוררת אחת מעשרה עומקים הנזכרים בספר יצירה.

י. כשיאמר בעמידה וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ יכוין לשם תב"ו היוצא מפסוק חיל בלע ויקיאנו, והוא שם משמות ע"ב. וטוב שיאמר יה"ר מלפניך ה' או"א שכל הנשמות של הטיפין וכו' וכמסודר בסידורים, וטוב לזוהר לומר בקשה זו לפחות בימי חול של עשי"ת.

יא. בכל הימים שבין ר"ה לזוה"כ מרבנים בתפילות ותחנונים, ונהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ומעש"ט ולעסוק במצוות מר"ה ועד יוה"כ יותר מכל השנה.

יב. אם בכל הימים חיובא רמיא ללמוד ספרי מוסר, ק"ו באלו הימים, ויהי בקרוא איש יהודי המצא ימצא שוליו מלאים בגדים הצואים וישוב אל ה' וירחמהו.

יג. יתבודד בכל יום מימים נוראים לפחות שעה אחת, ויסתכל יפה בעבירות שאדם דש בעקביו וסימנך עגל"ה, עריות הכולל כל מיני קרי ושחוק בכל אופן שיהיה, גזל ועושק שכר שכיר אינהו ואביזרייהו, לשון הרע המדבר בגנות חבירו, אע"פ שאומר אמת. והוא חמור מע"ג וע"ד ועל זה ידונו כל הדוים, ועוד יוסיף אומץ לחפש במצוות שמקיים בתפילה אם בכוונה ובלי הפסק בשיחה במילה כי הוא עון פלילי, ובתפילין אם מכוין בהם תמיד בלי היסח הדעת, ובשמירת שבת בכל הפרטים ושלא לדבר דיבור של חול, ובתלמוד תורה אם קובע עיתים, ובצדקותיו אם הם לש"ש דוקא בלי פניה ויוהרא.

יד. אם האדם יתענה בז' ימים שבין ר"ה לזוה"כ ויעשה בהם תשובה גמורה, כל יום מהם מכפר על כל העונות שחטא כל ימיו ביום שכיוצא בו, כיצד הרי שחל יום א' של ז' ימי תשובה הנז' ביום א' של השבוע והתענה בו ועשה תשובה בו, הנה הוא מכפר על כל עבירות שעשה האיש ההוא בכל ימיו ביום א' שבכל שבוע מכל ימי חייו. ואם התענה ועשה תשובה בכל ז' הימים ההם יתכפרו לו כל עונותיו שעשה כל ימיו.

טו. טוב לומר ביום שקודם התענית בעת תפילת המנחה קודם אלהי נצור, נוסח קבלת תענית לימים אלו שתיקן וסידר הרי"ח זלה"ה בספרו "לשון חכמים" (סי' טו), וכן יה"ר ביום התענית עצמו כנז' שם (סי' יז).

טז. בעשי"ת אין עושין הפסקה של תענית, דאין נכון להתענות בלילה ג"כ, מפני שימים אלו עיקר התיקון נעשה ע"י אכילה ושתיה.

יז. כבר נודע הפעולה הנעשה בכל יום מעשרת ימי תשובה, ויכוין בכל יום הנסירה השייך לו כמ"ש רבנו האריז"ל. ובימים האלה יעשה תשובה גמורה, כי בכל יום מוחלין לו מה שחטא ביום ההוא לעולם. ויתנהג בטהרה בכל מה דאפשר בימים אלו, וילמוד קבלה בהם ללמוד ממנו תיקון הראוי לכל מה שפגם בעונותיו, וכבר נתבאר תיקוני עונות במקומם לכל פגם ופגם.

יח. בעשי"ת אין אומרים תיקון רחל.

יט. גם מי שאינו נזהר במשך השנה לעשות עיסה ולהפריש הוא בעצמו חלה. מ"מ טוב ונכון שלפחות בעשי"ת יעשה לכה"פ פעם אחת עיסה ויפריש חלה ממנה.

כ. מאד צריך לזוהר בשבת תשובה בכל פרטי חומרי שבת כי רבו, ובפרט ברוב דברים ומלאכת גוי אשר הן בעון מקילים בשאר שבתות.

כא. נוהגין לדרוש בשבת תשובה וכן בשבת שלפני ר"ה כדי לעורר לב האדם בתשובה.

כב. ברכת הלבנה בתשרי אומרים אותה קודם יום הכפורים.

כג. כתב הרי"ח זלה"ה בכל יום ויום מעשי"ת יעשה סדר התשליך, ותלמד לשון הספרא דצניעותא, ואח"כ יאמר שלשה פסוקים "מי אל כמוך", ואח"כ יאמר הבקשה המסודרת בלשון חכמים.

כד. ביום שמונה או תשעה בתשרי יכתוב על נייר שימחקו עוונותיו וכו', וילך אצל הנהר ויקרא שם ככל הכתוב על הנייר וישליכהו לנהר, כסדר המסודר בלשון חכמים.

מאמרי הזוהר

זוהר ראש השנה – יום הדין

**אַתֶּם נֹעְבִים הַיּוֹם כְּלָכֶם לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רְאִשֵׁיכֶם
שְׁבִטֵיכֶם זְקֵנֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:**

"היום" – דא ראש השנה

ח"ג רל"א ע"א

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֵימָא לֵן מוֹר, (ס"א מַאֲלִין) מְלִין מְעֵלִיתָא

דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה אמר רבי יהודה לרבי שמעון יאמר ויגלה לנו הרב מאלו

דברים היפים והסודות של עניני ראש השנה. **פְּתַח רַבִּי שְׁמֵעוֹן וְאָמַר** מה

שכתוב אצל איוב (איוב א י) **וַיְהִי הַיּוֹם** זה נאמר על יום ראש השנה כדמפרש ואזיל,

הנה **בְּכֹל אֶתֶר דְּכִתְיִב וַיְהִי, אִיהוּ צַעַר** בכל מקום שכתוב ויהי סתם

הוא מורה על צער מועט, **וַיְהִי בִימֵי** וכאשר כתוב ויהי בימי **צַעַר וַדָּאִי** הוא

צער גדול ודאי, אם כן מש"כ, **וַיְהִי הַיּוֹם, יוֹמָא דְאִית בֵּיה צַעַר, וַדָּא**

הוא ראש השנה, יומא דאית ביה דינא קשיא על עלמא

הוא יום שיש בו צער גדול, והוא יום הדין שדנים בו את העולם, וזהו יום ראש השנה שיש בו דין קשה על העולם, כי בו נידון העולם. וכן מש"כ באלישע (מלכים ב ד ח) **וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲבֹר אֱלִישָׁע אֶל שׁוֹנֵם, יוֹמָא דְרֵאשׁ הַשָּׁנָה הַזֹּה** היה ביום ראש השנה. **וּבְכָל אֶתֶר וַיְהִי הַיּוֹם, דָּא רֵאשׁ הַשָּׁנָה** ובכל מקום שכתוב "ויהי היום" הוא יום ראש השנה, לפיכך מה שכתוב באיוב. **וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֵאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים, יוֹם רֵאשׁ הַשָּׁנָה הַזֹּה** היה יום ראש השנה [א].

בְּכָל זְמַנָּא תְרִין יוֹמִין [ב] **אֲנוּן, מַאי טַעְמָא. בְּגִין, דְּלַהּוּי יַצְחָק כְּלִיל דִּינָא וְרַחֲמֵי** ראש השנה הוא שני ימים בכל זמן ובכל

מקום, גם בארץ ישראל, מה הטעם, כדי שיהיה יצחק שהוא בחינת ראש השנה כלול דין ורחמים, **תְרִין יוֹמִין וְלֹא חֵד. דְּאֶלְמָלָא יִשְׁתַּבַּח יְחִידָאֵי, יַחְרִיב עֲלֵמָא** וזהו הטעם של שני ימים ולא היה די ביום אחד, כי ביום ראשון הדין הוא קשה, וביום השני הדין הוא ברחמים, ואם היה ראש השנה רק יום אחד, דהיינו בחינת דין קשה, היה מחריב את העולם מחמת דין הקשה. **וְעַל דָּא כְּתִיב תְרִין יוֹמִין, וַיְהִי הַיּוֹם וַיְהִי הַיּוֹם** ועל זה כתוב שתי פעמים ויהי היום, ויהי היום,

פעם באלישע ופעם באיוב, לרמוז על שני ימים של ראש השנה.

עיונים והארות

דינא קשיא כי עדיין לא נתבסמו העולמות, אך ביום ב' / מאחר שכבר ביום א' נתעלה הפנימיות, יכולים ביום ב' להעלות גם את החיצוניות, ולכן נקרא יום ב' דינא רפוא, עיי"ש, ועי' עוד לקמן. ובמק"מ: פשוטו הוא לומר כי יום ראשון סוד דינא דמלכותא, ויום ב' ה"ס ת"ת ישראל. ושניהם נרמזים בפסוק כי חק לישראל הוא. חק בסוד משה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה. ומשפט הוא קו הרחמים. ואם היה ר"ה יום אחד היה כל העולם כולו בדין. ולכן צריך להיות שני ימים כדי לחבר עמה הרחמים שהוא המשפט, עכ"ל.

[א] וז"ל הרמ"ק: והנה יש מין מלאכים בהיכל זכות ונקראים בני האלהים כלומר נאצלים משם. אלהים גבורה. כי הם ע' דינין בהיכל זכות כנוכר בפ' פקודי. ואומר להתיצב על ה': ר"ל מה הוא עיקר ישובם שם, הוא על ה' כלומר לראות על עסקי ה' הוא, המכבד את השם לתת לו שכר או להיפך. כי דין זה הוא הראשון שבכולם.

[ב] כתב האריו"ל (שעה"כ דרוש ב' דר"ה), הטעם שעושים ב' ימים ר"ה גם כא"י, כי ביום ראשון אנו מעלים את הפנימיות שהם בחי' הנשמות דו"א, וביום ב' אנו מעלים אף בחי' החיצוניות, לכן ביום א' הוא

וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים, אֵלָיו בֵּית דִּין רַבְרָבָא. בְּנֵי הָאֱלֹהִים וְדָאֵי, בְּנוֹי דְּמַלְכָּא קְרִיבִין לְגַבֵּיהּ אלו הם בית דין הגדול,

הנקראים בני אלהים ודאי, דהיינו שהם בני המלך וקרובים אליו, דהיינו מלאכי המלכות. **וְאֲנֹן שְׁבַעִין מְמַנֵּן, דְּסַחְרִין תְּדִירָא לְמַלְכָּא** והם שבעים ממונים

דהיינו שבעים סנהדרין של מעלה, המסבבים תמיד את המלך, כי הם יוצאים משבע ספירות התחתונות של המלכות. **וְאֲנֹן חֲתָכִין דִּינָא עַל עֲלָמָא** והם חותכים וגוזרים

דין על העולם, כפי הראוי לבני העולם. **לְהַתִּיצֵב עַל יְהוָה וְשׂוֹאֵל, וְכִי עַל יְהוָה קְיָיְמִי** וכי על ה' הם עומדים, דהיינו לדון את ה' ח"ו. **אֵלָא, בְּשַׁעְתָּא**

דְּאֵלִין קְיָיְמִי עַל דִּינָא, דִּינָא קְדָמָאָה דְּכָלָא בֵּיהּ אלא בשעה שאלו הממונים עומדים על הדין, לדון את העולם, דין הראשון שדנים בו לפני כל הדינים

הוא בשביל שם הוי"ה, דהיינו **מָאן הוּא דְּלָא יוֹקִיר לְשָׁמָא דְּקוֹדְשָׁא בְּרִידָה הוּא, וְדְלָא יוֹקִיר לְאוֹרֵייתָא וְלַעֲבָדוּי** מי הוא זה שאינו מכבד

את שמו של הקב"ה, ואינו מכבד את התורה ועבדו, דהיינו את לומדיה. **אוּף הֵכִי, מָאן הוּא דְּלָא חֵיִישׁ עַל יְקָרָא דְּשָׁמָא קְדִישָׁא, דְּלָא יִתְחַלְלַ**

בְּאַרְעָא כמו כן דנים את מי שאינו חושש על כבוד שמו הקדוש שלא יתחלל בארץ. **מָאן הוּא דְּלָא חֵיִישׁ לְיְקָרִיהּ דְּקוֹדְשָׁא בְּרִידָה הוּא** מי הוא שאינו

חושש לכבודו של הקב"ה זה המרבה כבודו וממעט כבוד שמים, כי בזה מחזיק כח החיצונים, **מָאן הוּא דְּלָא שְׂוִי יְקָר לְשָׁמָא דָּא** מי הוא שאינו נותן כבוד לזה השם

זה שאינו מכוין בברכות או שמזכיר שם שמים לבטלה, כי בזה מלביש הבל דקדושה בהבל רע ורעות רוח. **וַיָּבֹאוּ גַם הַשָּׁטָן בְּתוֹכְכֶם הִנֵּה הַשָּׁטָן הוּא הַסָּמ, גַּם, לְרַבּוֹת הֵהִיא נוֹקְבָא דִּילֵיהּ** תיבת גם בא לרבות את הנוקבא שלו בת זוגו

שהיא לילי"ת, ששניהם באים לקטרג. **אוּף הֵכִי לְהַתִּיצֵב עַל יְהוָה, דְּאִיהוּ חֵיִישׁ גַּמְי לְיְקָרָא דְּשָׁמָא דָּא** כמו כן מש"כ להתיצב על יהוה

דהיינו שהוא גם כן חושש לכבוד השם הזה, כמו שאמרו חז"ל (מגילה דף ג ע"א) שאפילו

שדים לא מוציאים שם שמים לבטלה, ולכן הוא מקטרג על שנתחלל שם שמים בעולם, וזהו "להתיצב על ה'", שעומד לקטרג עבור כבוד שם הוי"ה, ומעין ענינים אלו קטרג על איוב באמרו החנם ירא איוב את ה', כלומר שהיה פונה להנאתו ולא לכבוד יוצרו.

כָּמָה דְּאֵתְמָר כמו שלמדנו, כי **בְּהִוָּא יוֹמָא שְׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה,**
דְּקַיִמִין שְׁבַעִין קַתְדַרְרַאִין לְמִידָן דִּינָא לְעֵלְמָא ביום

ההוא של ראש השנה, שעומדים שבעים כסאות לשבעים סנהדרין לדון דיני העולם, **כָּמָה**
אַנוּן מְאָרִי תְרִיסִין, קְפִיגוּרִין, דְּקַיִמִי לְעֵילָא אז כמה בעלי מגינים
ומקטרגים העומדים למעלה. **אַלִין מִיִּמִינִין לְזָכוּ וְאַלִין מִשְׁמַאלִין**
לְחֻבָּה אלו בעלי הגנה מיימינים לזכות, ואלו המקטרגים משמאלים לחוב,
לְאֲדַכְרָא חוּבִין דְּעֵלְמָא, להזכיר את העונות של העולם, ובתחילה דנים את
כל העולם בכללות, ואח"כ מזכירים את העונות של כל אחד ואחד **חוּבִין דְּכָל חַד**
וְחַד. וְעַל דָּא אַעֲטְרִיד לְבַר נֶשׁ לְפַרְשָׁא חוּבוֹי, כָּל חַד וְחַד
כָּמָה דְּאִיהוּ ועל כן צריך האדם לפרש חטאיו ולהתודות על כל אחד ואחד כמו שהוא
[ג], **בְּגִין דְּמֵאן דְּמְפַרְשׁ חֲטָאוֹי, לָא אֶתְמַסַּר דִּינֵיהּ, אֶלָּא**

עינים והארות

ולומר יודוי. ואמנם נראה זר, כי אדרבה ציוה עזרא
אכלו משמנים וכו' ואסור לערוב הקטגורים כי אז
יתעוררו המקטרגים. אמנם ביום הכפורים כי אז אין
השמן שולט בהם בהיום ההוא כנודע אז הותר הוידוי.
ולכן צרך לפרש דלאו ביום ר"ה איירי ומלתא אנב
אורחא נקמיה אנב אומר שיש למעלה כמה קטגורים
וסנגורים לאלפים ולרבבות המזכירים עונות ישראל.
לז"א כי לטעם זה בא הציווי להודות על פשעיו כנוצר
פ' בא דף מ"א ע"א כי אינם באים רק להזכיר עונות
לא לעסק אחר. ולכן כאשר האדם מודה על פשעיו אז
לא יצטרך המקטרג לישב שם והולך לו. וכפי זה לא
איירי בר"ה רק אנב אורחי' נקמ'. וז"א כמה איגון
מארי תריסין וכו' לאדכרא חובין וכו' ודוק ותשכח.
גם שמענו מזה כי אין הוידוי כאשר נזכר בפוסקים, כי

[ג] כמ"ש הארז"ל (בשער הכוונות דף צ" ע"א) וז"ל:
האמנם בענין הוידוי בר"ה נמצאו בספר הזהר
מאמרים חלוקים, כי ממאמר אחד נראה שאסור
להתודות בר"ה, ובמאמר אחר נראה להפך. ומורי ז"ל
היה נוהג להתודות על חמאיו בלחש שלא ישמעו
הדברים לאזניו, והיה אומר כי משי"כ שאין להתודות
בר"ה, הכוונה בקול רם ולא בלחש. ואמנם, אפי'
בלחש לא היה נוהג להתודות אלא בעת תקיעת
שופר רמיושב כי אז השמן מעורבב ודברי הוידוי
עולין למעלה ע"י קול השופר ואין על וידוי זה שום
קטרוג. לכן טוב שיתודה בין תשר"ת לתש"ת, ובין
תש"ת לתר"ת. (מהמק"מ).
וז"ל הרח"ו: ואומר דאעטריך לבר נש לפרש חטאיו
הנראה לכאורה הוא דביום ר"ה צריך למיעבד כן

בִּידָא דְּמַלְכָּא, קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּלַחֲדוּרֵי לפי שכל מי שמפרש חטאיו לפני הקב"ה ומתודה עליהם, לא נמסר דינו אלא בידו של המלך הקב"ה לבדו. **וּמֵאֵן דְּדָאִין לִיה קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אִיהוּ לְטָב** ומי שדן אותו הקב"ה הוא ודאי לטוב. **וְעַל דָּא בַּעַא דְּוֹד מַלְכָּא, (וְאָמַר) (תהלים מג) שְׁפִטְנֵי אֱלֹהִים, אַנְתְּ, וְלֹא אַחֲרָא** ועל כן בקש דוד המלך מהקב"ה, שפטני אלהים דהיינו אתה תשפוט אותי ולא אחר. **וְכֵן שְׁלֹמֹה אָמַר, (מלכים א ח) לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עֲבָדוֹ, הוּא, וְלֹא אַחֲרָא** וכן אמר שלמה המלך לעשות משפט עבדו דהיינו הקב"ה לבדו ולא אחר, **וְכָל בֵּית דִּין בְּדִילִין מִמֶּנּוּ** וכל הבית דין של מעלה נבדלים ממנו.

וְעַל דָּא אֲנִיעְרִיךְ לִזְוֵן לְפָרְשָׁא חוּבִין דְּכָל שְׂיִיפָא וְשְׂיִיפָא ועל כן צריכים לפרש את העונות של כל אבר ואבר, **וְכָל מַה דְּעָבִיד בְּפָרְט** וכל מה שעשה בפרטות, וזהו שאנו אומרים על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון. **הָרָא הוּא דִּכְתִּיב** זהו שכתוב, **(תהלים לב) חֲטָאתִי אֹדִיעֶךָ וְגו' שאמר דוד המלך, חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי, אמרתי אודה עלי פשעי לה. לְבַתֵּר** אחר כך אמר **וְאַתָּה נִשְׂאֵת עֵזוֹן חֲטָאתִי סְלָה. מִנְלָן. מוֹמְשָׁה** מנין לנו דבר זה שצריך להתודות בפרטות, ואמר **דִּכְתִּיב** שכתוב אצל משה, שהתודה בשם כל ישראל, ואמר **(שמות לב) אֲנִי חֲטָא הָעָם הַזֶּה וְגו' חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב. וכן בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב** בישראל כתוב שהתודו לפני הקב"ה ואמרו, **(שמואל א יב) חֲטָאנוּ כִּי עֲזַבְנוּ אֶת יְהוָה, דְּאִי תִימָא הָאִי בִּיחִיד** שאם תאמר מה שאמר דוד חטאתי אודיעך הוא רק ביחיד, **אֲבָל**

עיונים והארות

שעשיתי אודיעך בפירוש ואז ואתה נשאת וכו' כי אז נשאר הדין בידך. וכל בעלי דינא בדילין כנוכר ואז אתה לבדך נושא עוני.

עיקר הוידוי הוא חטאתי עייתי פשעתי. אמנם צריך לפרט בפרטות העבירות שהם ככל אבר ואבר שנאמר חטאתי אודיעך וכו' כלומר החטא עצמו

בְּצַבּוּר לָא אבל בצבור אין צריך לפרט עונותם, כי אין זה כבוד של צבור לגלות ברבים את עונות הצבור. **הָא פְּתִיב קְרָא דָא** הרי כתוב מקרא זה, שכלל ישראל אמרו חטאנו כי עזבנו את ה'.

בְּיוֹמֵי דְרֵאשׁ הַשָּׁנָה, מְתַקְנִין בֵּי דִינָא פּוּרְסִיָא לְמַלְפָּא,
לְמִידָן כּל עֲלָמָא בימים של ראש השנה מכינים הבית דין, כסא בשביל מלך המשפט לדון את כל העולם ברחמים. **וְיִשְׂרָאֵל עָאֲלִין בְּקַדְמֵיתָא**
בְּדִינָא קַמֵּיהּ, דְּלִיפּוּשׁ רַחֲמֵי. (ס"א קמ"י דְּלִפּוּשׁ רוּגְזָא) וישראל נכנסים תחילה לדין לפני האומות, לפני שיתרבה הרוגו וכעס על ידי מעשיהם הרעים של האומות [ד].

תְּנִן תנן למדנו כי על מה שכתוב (מלכים א ח) "לעשות משפט עבדו" **וּבְמִשְׁפַּט עֲמוּ**
יִשְׂרָאֵל דְּדַבֵּר יוֹם בְּיוֹמוֹ, יוֹם בְּיוֹמוֹ מַאי הוּא. אֵלָא הַיְנִי
תְּרֵי יוֹמִין דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה יש לשאול, יום ביומו מהו הענין של אלו השני ימים, והשיב אלא אלו הם שני ימים של ראש השנה. **אֲמַאי תְּרֵי יוֹמִין. בְּגִין**
דְּאֲנוּן תְּרֵי בֵּי דִינָא, דְּמִתְחַבְּרִין בְּחָדָא ולמה הם שני ימים, ואמר לפי שהם שני בתי דין המתחברים יחד, והיינו לאה ורחל שמתחברות יחד, על ידי שעקבי לאה מתלבשים בכתר רחל, והם סוד שני ימים של ראש השנה, יום ראשון כנגד לאה דינא קשיא, יום ב' כנגד רחל דינא רפיא, ומפרש **דִּינָא עֲלָאָה, דְּאִיהוּ קִשְׂיָא, בְּדִינָא**
תַּתְּאָה, דְּאִיהוּ רַפְיָא, וְתַרְוֵיהוּ מִשְׁתַּבְּחִי דין העליון שהוא קשה, היינו הדין של לאה, מתחבר בדין התחתון שהוא רפה, היינו בדין של רחל, ושניהם נמצאים בראש השנה, וכנגדם הוא ראש השנה שני ימים.

עיונים והארות

בשביל ישראל עצמם שיכנסו קודם, לפני שיתרבה הרוגו על ידי מעשים הרעים של אומות העולם.

[ד] וע"י בהנהגות מוהר"ח, ששתי הנוסחאות הן טובות, נוסח א'. הכונה לפני הקב"ה להרבות הרחמים כשיראה את ישראל. ונוסח ב'. הוא

וְעַל דָּא דְּאֵל יָדְעֵי הֵינִי בְּבִלְאִי, רָזָא דִּיבְבָא וַיִּלְלוּתָא ולפי

שבני בבל אינם יודעים שיש ב' מיני דינים, לכן אינם יודעים בני בבל הסוד של השברים והתרועה, **וְלֹא יָדְעֵי דְתַרְוִיּהוּ אֲעֻטְרִיכוּ** ואינם יודעים שלפי

האמת שניהם צריכים, כי הם כנגד תיקון רחל ולאה, והיינו **יִלְלוּתָא דְאִיהוּ דִּינָא תְּקִיפָא** התרועה שהיא דין חזק וקשה היא כנגד לאה. **תְּלַת תְּבִירִין דְאִיהוּ**

דִּינָא רַפִּיָא והשלשה שברים שהם דין רפה הם כנגד רחל, ודין הרפה נרמז בשברים, כי **גְּנוּחֵי גְּנַח רַפִּיָא** דומה כמי שגונח מלבו ברפיון, בני בבל אינם יודעים איזה

משניהם צריכים, לכן הם עושים שניהם מספק. **אֲנֹן לָא יָדְעֵי, וְעַבְדִּין תְּרִוּיָהוּ. וְאֲנֹן יָדְעִינֵן, וְעַבְדִּינֵן תְּרִוּיָהוּ.** (ס"א ועל דא רזא דיבבא ויללה

ותרויהו אעטריכו, הני בבלאי, אנון לא ידעי, ועבדין תרויהו.) **וְכִלְא נְפֻקִין לְאַרְח קְשׁוּט** ואנו יודעים ששניהם צריכים לכן אנו עושים את שניהם, והכל יוצאים לדרך

האמת, כי למעשה שניהם עושים כפי שצריך באמת.

פְּתַח וְאָמַר, פְּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן לַפְּרַשׁ מִשׁ"כ (תהלים פא) תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּפֶּסַח לְיוֹם חֲגֻנּוּ. הנה מש"כ **תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר, מֵאֵי**

בַּחֹדֶשׁ מהו בחודש. ואמר **דָּא בִּי דִּינָא רַפִּיָא, דְאִקְרִי חֹדֶשׁ** זהו דין הרפה הנקרא חודש, והיינו סוד רחל שבה הוא ענין חידוש הירח. ומש"כ **בַּפֶּסַח: (פס**

דְּעֻלְמָא עֲלָא, כ"ס ה' דָּא פַּחַד יִצְחָק דְאִיהוּ כֶּס לְמַלְכָא עֲלָא, תּוּ בַּפֶּסַח) דָּא דִּינָא קְשִׁיָא, פַּחַד יִצְחָק זהו דין קשה הנקרא פחד יצחק, היינו סוד לאה שהיא דין קשה

כעין הגבורה דז"א הנקראת פחד יצחק.

אֲשְׁרֵי הָעַם יָדְעֵי תְּרוּעָה וְגו', (תהלים פט) לָא כְּתִיב לא כתוב **שְׁמַעֵי, אִו תּוֹקְעֵי תְּרוּעָה, אֵלָא יָדְעֵי תְּרוּעָה** הטעם

הוא. **בְּגִין (ס"א בְּגוּן) חֲכִימִין דְּדִירִין בְּאוּרָא דְאַרְעָא קְדִישָׁא, אֲנֹן יָדְעֵי תְּרוּעָה** לפי שרק החכמים הדרים ויושבים באויר של ארץ הקדושה הם

יודעי תרועה. **רָזָא דְתְּרוּעָה** סוד התרועה הוא, **פְּמָה דְכְּתִיב** כמו

שכתוב, (תהלים ב) **תִּרְעִים בְּשֵׁבֶט בְּרֹזֶל** שעל ידי התרועה שוברים את כתות המקטרגים האחוזים בברזל. **מֵאֵן עֲמָא פִּישְׁרָאֵל, דִּידְעִין רְזִין עֲלָאִין דְּמֵאֲרִיהוֹן** ומסיק רבי שמעון את דבריו ואומר מי הוא עם כישראל שיודעים סודות העליונים של רבונם, **לְמִיֵּעַל קַמִּיהּ, וְלֵאֲתִקְשָׁרָא בֵּיהּ** שעל ידי זה הם יכולים לבוא לפניו ולהתקשר בו. **וְכֹל אֲנֹן דִּידְעִי רְזָא דְתִרְוּעָה** וכל אלו היודעים את סוד התרועה, **יִתְקַרְבוּן לְמִיתָךְ בְּאוּר פְּנִי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** יתקרבו ללכת באור פניו של הקב"ה. **וְדָא אוּר קְדָמָאָה דְנִגְנִין קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְצַדִּיקָיָא. וְעַל דָּא אֲצַטְרִיךְ לְמַנְדַּע לָהּ** שזהו אור הראשון שגנזו הקב"ה לצדיקים לעתיד לבא, ועל כן צריכים לדעת את סוד התרועה, וזה שכתוב "ה' באור פניך יהלכון".

מאמרי הפרשה

"אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כְּלַכֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (כט, ט)

למרות צ"ח הקללות, כולכם חיים וקיימים, שהנה כל ישראל נצבים היום רש"י בריש פרשתינו (כט, יב) מביא מדרש אנדה (תנחומא א') למה נסמכה פרשת "אתם נצבים" לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, הו"ן ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו, מי יוכל לעמוד באלו. התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום, ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קיימים לפניו. וראה זה פלא "אתם נצבים היום כלכם" שווה בנימט' 804. "כל איש ישראל" שווה 902. ההפרש הוא 98 כמנין הקללות. להורות בא, שלמרות צ"ח הקללות, כל ישראל נצבים היום, כולכם חיים וקיימים.

מטרת הקללות לעורר בלבד ומשל נפלא מהמגיד מדובנא

מכיון שכאשר עם ישראל שמעו את הקללות, "הוריקו פניהם", אמר להם משה, המטרה הושגה! הקב"ה לא רוצה, ש"תבלעו" אפילו קללה אחת! ומכיון שהשכלתם להתעורר, לפחד, מעתה אין צורך להביא עליכם את הקללות בפועל.

ומביא המגיד מדובנא את המשל הבא, בנו של מלך רם ונשא חלה במחלה קשה. בהיותו מפונק ביותר, סרב לבלוע את התרופות שהמליצו לו הרופאים. וכל נסיונות הריצוי עלו בתוהו. הילד מסרב לבלוע אפילו אקמול בטעם פמל...

שלחו לקרוא לאחד הרופאים, מהמומחים הגדולים בעולם. חלה הגיע, בדק את הילד ואמר למלך, מצבו של הילד אנוש, ואף שהילד אינו מוכן להכניס תרופה אל פיו יש בידי יכולת לרפאו, אך אני מוכן למפל בו בשני תנאים. האחד, שאתה אדוני המלך, לא שואל אותי שאלות. והשני, שאתה ממלא את כל הוראותי.

המלך ברוב אהבתו לבנו יקירו הסכים לשני התנאים.

והנה הרופא לקח בלאנק והחל רושם, מאה כדורים כאלה... מאתים כאלה... חומר לזריקות... חבילות שלמות של בשמים ועשבי מרפא...

פנה המלך לרופא ואמר לו, מה אתה עושה? הן אמרתי לך שאפילו כפית סירופ אקמול הוא לא מוכן לקחת, ואתה רושם כזו רשימה ארוכה של תרופות?!

השיבו הרופא, הן סיכמנו שאדוני המלך לא שואל שאלות.

נכון! אבל אתה רושם פה תרופות בחמישים אלף שקל, חבל על הכסף. הילד לא יכניס גרגיר אחד מכל מה שכתבת אל פיו!

סיכמנו שאדוני המלך ממלא את כל הוראותי...

המלך שלח שליח שהביא את כל הרשימה. הרופא נכנס לחדר וסגר אחריו את הדלת. בתוך החדר הוא החל לכתוש את כל התרופות לאבקה... שפך בשמים... פורר עשבים... טפסף חומר לזריקות... והדליק את מכשיר האדים... בחדר התפשט ריח חריף ביותר של כל התרופות הכתושות, והילד החל להשתעל ולהקיא, להשתעל ולהקיא עד שכל המעיים שלו "נשפכו" החוצה...

הרופא יצא מהחדר ובישר למלך, חלה הטבה ניכרת במצבו של בנך. בעוד שעה אנמור את הטיפול ותוכל להכנס לראותו.

כעבור שעה הרופא יוצא מהחדר ואומר, סיימתי, כל המחלה יצאה, אתה מוזמן להכנס! בעוד יומים לא יראו על הילד כלום!

המלך נכנס לחדר ובראותו את כל קופסאות הקפסולות הריקות מושלכות על הרצפה... את כל בקבוקי האנטיביוטיקה פתוחים וריקים... פנה לדוקטור ושאל, אמור לי בבקשה, את כל זה הצלחת להכניס לגוף שלו?

אמר לו הרופא אפילו גרגיר אחד לא!

ומה כן עשית?

האמן לי אדוני המלך! אם ילדך היה מוכן לבלוע אל גופו אפילו כדור אחד מכל הכדורים האלו, לא הייתי צריך את כל מאות הכדורים האלו... אך מכיון שלא הצלחתי להכניס גרגיר לפיו, הייתי צריך את כולן, ועוד לעבוד כל כך הרבה זמן על מנת לכתוש אותם, כדי שריחם יתפשט בחלל החדר, והוא יקיא את המחלה שהיתה במעיו... **מסיים** המגיד מדובנא, זה בדיוק מה שהיה כאן בקללות, הקב"ה אינו מעוניין חלילה לנקום בנו. אבא לא מעוניין אף פעם לנקום בילדיו! הקב"ה לא רוצה ש"נבלע" בפועל את הקללות. מטרת הקללות היא לעורר אותנו, להפחיד אותנו, לגרום לנו לרעוד בלב, לגרום שנהפוך את לבבנו ללב בשר. אם אכן כך יהיה – הושגה המטרה! הרי אם חלילה, היתה מתקיימת בנו אפילו קללה אחת, בודאי שהיינו חוזרים בתשובה. גם אם בנו של המלך היה בולע כדור אחד, היה מתרפא. אבל הקב"ה לא רוצה ש"נבלע תרופה", לכן הוא כתש מאה ארבעים ושבע "תרופות", הן צ"ח קללות שבמשנה תורה, ועוד מ"ט שבתורת כהנים, כדי שרק "נריח" אותם, ו"נקיא" מתוכנו את לב האבן... והרי בשעה שהוריקו פניהם של ישראל, והפחד נכנס אל לבם, התרפאה המחלה והושגה המטרה.

מועתה, אומר משה לישראל "אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם", יכולים אתם לבוא ליום הדין לפני ה'. הורקת הפנים, החדרת האימה והיראה ללב, היא ההכנה הנאותה לקראת ההתיצבות לפני ה' ביום הדין.

בפרט שעתה סיימנו את פרשת כי תבא, פרשת התוכחה, והרי זה בבחינת תכלה שנה וקללותיה, והוא כמו שאומרים ונשלמה פרים שפתינו, שאם חס ושלום נגזר אשר לא טוב, הגה יצאנו ידי חובה בקריאתנו דברים אלה, וממילא יתהפכו לנו כולם לטובה ולברכה.

יתירה מכך לדעת רבנו האר"י ז"ל (כ"ב בספר הגן יום י"א ד"ה ועתה אכתוב בשם כתבי האר"י), כל הקללות הן ברכות, כמו שכתוב (תהלים צו, ה-ט) שמעה ותשמח ציון ותגלגלה בנות יהודה למען משפטיך ה'. כי אתה ה' עליון על כל הארץ. כלומר ציון שמחה על הדינים והתוכחות הללו, היות ואתה ה' העליון, כי בחינת שם הוי"ה ב"ה שהיא בחינת רחמים וחסדים, הוא עליון עליהם והופך את כולן לברכות.

"אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם" (כמ, ט)

כשם שאתם נוהגים כך ינהג ה' עמכם

כתב המגלה עמוקות (נצבים) על הפסוק, אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם, היינו כשם שאתם נצבים [דהיינו מתנהגים במצוות או חס ושלום להיפך] כך ינהג עמכם

ה' [בחסד או חס ושלום להיפך], וכנאמר (משלי כו, יט) כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, "האדם" הוא האדם שלמטה, "לאדם" הוא כאדם על דמות הכסא (יחזקאל א, כו). וכן שנינו (אבות פ"ב מ"א) דע מה למעלה ממך, דהיינו "ממך" אתה תוכל לידע "מה למעלה". וכן הוא אומר (תהלים קכא, ה) ה' צלך, לאמור, כשם שאדם שעושה תנועות עם גופו הצל שלו עושה אותן תנועות, כך הוא גם למעלה על ידי מעשה האדם מצוותיו או חס ושלום להיפך כך גם למעלה ה' מנהל את העולמות ומנהיגם.

השבת האחרונה של השנה והכל הולך אחר החיתום, והיא מעלה לכל שבתות השנה

והנה עתה זוכים להגיע לשבת "נצבים", שהיא השבת האחרונה של השנה, והכל הולך אחר החיתום, והיא מעלה את כל השבתות של השנה, ולכן צריך לדקדק בה מאד, ולהזהר בה מכל איסור, ולהיות דבוק בהשם יתברך. ועוד, כי בה נמצא השורש של כל השבוע הבא, ואם כן יש בה את השורש של ראש השנה יום הדין הגדול והנורא, ולכן ישתדל בכל כוחו לשמור שבת זו ולדקדק בה בכל פרטיה ודקדוקיה, ויקרא כ"ד פרקי משניות של מסכת שבת, ויעסוק בה כמה שיותר בתורה, וכן יענג את השבת כראוי, כי שערי שמים פתוחים, ושנינו בשבת (דף קיה.) כל המכבד את השבת זוכה לנחלה בלי מצרים.

שבת זו היא שבת מברכים של חודש תשרי, החודש היחיד מבין חודשי השנה שאנחנו לא מקדשים ומברכים אותו וכמו שכתב המגן אברהם (סי' תי"ז ס"ק א'), וזה על פי מה שלמדו חז"ל (ביצה טז. וסנהדרין יא:) מהפסוק (תהלים פא, ד) בכסה ליום חגנו. אמנם כתוב בספרים הקדושים (אורות משה, קרטשיף עמ' ו'), שאף על פי שעם ישראל לא מקדשים את חודש תשרי, מ"מ הקב"ה מקדש אותו, ונמצא שקידוש חודש זה של תחילת השנה משפיע לכל חודשי השנה.

ראש השנה איננו רק תחילת השנה, אלא הוא הראש במלוא מובן המילה, כי אין בשנה כולה אלא מה שנגזר בראשה ביום הדין, בו הבריות יפקדו להזכירם לחיים ולמות, לאושר או לצער, לרווחה או לצרה, לפרנסה או למחסור. ראש השנה, הוא היום הקובע, המכריע, שכל הימים האחרים ניזונים ממנו, שואבים ממנו שפעם, ומי שיצליח ליזכות במאור פני הבורא יתברך, בחסדו הרב ורחב ידו, מאושר יהיה לשנה הבאה כולה, ולשנים רבות ומאושרות.

תשרי על סדר תשר"ק, ולכן הוא בחי' דין גבורה

והנה ראש חדש תשרי שהוא ראש השנה, הוא יום הדין הגדול והנורא, וכידוע שסדר האותיות בסדרם – אבג"ד, הוא אור ישר, בחינת החסד. ואילו סדר האותיות

בסדר תשר"ק מהסוף להתחלה הוא אור חוזר, הוא בחינת הגבורה. והנה המילה "תשרי" היא בסדר יורד אותיות תשר"ר, ולכן הוא בחי' דין גבורה. וראה כי חודש ניסן צירוף הוי"ה שבו, הוא שם הוי"ה ב"ה כסידורו, וריבועו (כזה – י"ה יהי' יהוה) שכולו עולה בנימט' ע"ב, שעולה "חסד". ואילו חודש תשרי צירופו והי"ה וריבועו כזה – ו, וה, והי, והיה, העולה בנימט' "דין".

וחבל מרומן, כי בחודש ניסן שהנהיג הקב"ה את העולם בחסד, נאמר בו (שיר השירים ב, טז) דודי לי ואני לו, כי בניסן ריחם עלינו הקב"ה וגאל אותנו בלי התעוררות מצדנו, אלא בהנהגה של חסד עליון, ולכן נאמר קודם "דודי לי" ורק אחר כך ו"אני לו", מה שאין כן בחודש תשרי שהקב"ה יושב על כסא דין ודן את העולם כולו, עליונים ותחתונים חיים ומתים, כולם עוברים לפניו אחד אחד, לכן "אלול" הוא ראשי תיבות הפסוק (שיר השירים ו, ג) אני לדודי ודודי לי, לפי שבו צריך קודם את ההתעוררות שלנו לחזור בתשובה בבחינת אני לדודי, ורק אחר כך נוכח ל-ודודי לי.

וזוהו שנאמר (בראשית א, א) בראשית ברא אלהים, היינו "בראשית" הן אותיות "בא תשרי", "ברא אלהים" – מידת הדין.

וכידוע שחודש זה נקרא גם כן "ירח האיתנים" (מלכים א, ת, ב), כי בו נולדו אבות העולם ובחדש תשרי נפטרו (ר"ה דף י:) והאבות הם בחסד גבורה תפארת, שהם בחינת דין ורחמים, כי בחודש זה עומדת זכותם לבניהם למתק את הדינים מעליהם.

המדבר עם המלך, יחיל וירעד מאימתו, כל שכן, אם הוא חוטא, והמלך יודע זאת

הנאון רבי חיים מוולאז'ין זצ"ל בדרשתו בחשבון לאימת הדין לראש השנה (הובא במכתב מאליהו ח"ד עמ' 91) כתב:

המדבר עם המלך, יחיל וירעד מאימתו, כל שכן, אם צריך הוא לבקש ממנו בקשה. ומכל שכן, אם הוא חוטא, והמלך יודע זאת.

ומכל שכן, אם גנב מאוצרות המלך.

ומכל שכן, אם המלך מינהו על אוצרותיו, ומעל באמונו וגנב.

ובן בנו של קל וחומר, אם בגד ומסר האוצרות שגנב לשונאי המלך.

ומה עוד, אם על ידי כך הגביר את כח השונאים.

רק לחשוב על כך – הרי אין לנו פה להשיב, ולא מצח להרים ראש. רעדה תאחז אותנו – והיא שתעמוד לזכותנו, שכבר השריש הנאון רבי ישראל מסלנט זצ"ל (באגרת ז) כי חרדת הדין היא העצה לזכות בו.

אם לא יעורר האדם את נפשו, מה יועילוהו המוסרים
הגמרא במסכת ברכות (ז: אומרת, טובה מרדות אחת בלבו של אדם, יותר ממאה מלקויות שמלקים אותו. עד כאן. פירוש כשהאדם מתעורר מעצמו, אף אם תהא זו התעוררות קלה, טובה היא יותר ממאה דרשות של רבנים ש"ילקו" לו על ראשו. לפי שאחרי מאה דרשות הוא יכול לצאת רגוע ולהגיד, "היתה דרשה יפה"... אך לבו נותר כבתחילה, לא חל בו כל שינוי. לעומת זאת מרדות אחת קטנה בלבו, יש בכוחה ליצור מהפך גדול.

על הפסוק (ישעיהו נב, ב) התנערי מעפר קומי, מביא המדרש (בראשית רבה וישלח) משל לתרנגולת לבנה שהתפלשה בעפר, והתמלא כל גופה בבוץ שחור. הכפרי, שאהב את התרנגולת כשהיא לבנה, לקח צינור והחל להתזו עליה מים מכל הכיוונים. ושוב הניח אותה על הגדר כדי שתתייבש בשמש. והנה הוא מבחין שלא כל הלכלוך ירד ונשארו עליה עדיין פה ושם כתמים שחורים. על כן נטל מברשת והחל לנקות אותה, נוצה אחר נוצה, אחרי חצי שעה הוא סיים לנקות רק שתי נוצות מתוך נוצותיה המרובים... ממשיך המדרש ואומר, כל זה כאשר בעל הבית מנסה לנקות את התרנגולת. אבל לו היתה התרנגולת עומדת על הגדר ובכוחות עצמה היתה מטלטלת את עצמה לכל הכיוונים, כל הלכלוך היה יורד בזמן קצר.

והנמשל הוא, התנערי מעפר קומי, כאשר בן אדם מתעורר מעצמו, ומנער את עצמו מן הלכלוך שעליו, הרי זה עוזר יותר ממאה רחיצות שאחרים ירחצוהו.

וכמו שכתב רבנו יונה בשערי תשובה (שער שני אות כ"ו) כי אם האדם לא יעורר נפשו, מה יועילוהו המוסרים.

מסיבה זו, כאשר משה רבנו ראה את פניהם של בני ישראל מוריקות מן הקללות, יכול היה לומר להם, אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם, לפי שראה את ההתעוררות שניצתה בלכם, אמר מעתה שוב אין כל צורך בקללות, לפי שדי בעצם הפחד והחרדה שבלבכם, כדי לבוא ולעמוד לפני ה' לדין.

שלא נשחרר את ה"שועל"

הבן איש חי זצ"ל בספרו בן איש חיל (ח"ג דרוש א' לשבת תשובה) הביא בשם החכם רבי מרדכי ששון זצ"ל (בספרו דבר בעתו, קע"ג) משל ונמשל (ומקורו ברש"י סנהדרין לפ.).

שועל יצא לטייל עם לילה, וצמא למים היה. הגיע לפאתי העיר, וירא באר מים, אולם הבור עמוק הוא, ואינו יכול לירד לשתות מן האר. והנה היתה נלגלת על פי האר, מה עשה? קפץ לדלי העליון ומשקלו הכביר, אז הדלי התחתון עלה, מלא מים, והדלי העליון ירד והשקיע את השועל במים.

שתה והרוה צמאונו, אך בעת לכוד הוא בבאר... ישב והמתין.

יצא הארי לטייל, וצמא אף הוא. הגיע אל הבאר, והדלי העליון מלא מים. הרוה צמאונו והמשיך בדרך. אך הציץ בסקרנות, והשועל המתין רק לכך. "שלום עליך, אדוני המלך", החניף לו השועל, "המתנתי רק לך, ראה, הכנתי לך כיכר גבינה מלוחה", כשהוא מצביע על השתקפות הלבנה במי הבאר, ונראית כגבינה המעוררת תאבון, "גם הכנתי מים צוננים להרוות את צמאונוך. ואני, עבדך, ממתין לשרתך!"

"ואיך ארד", חקר האריה.

"הכנתי לך דלי, שתרד בו", ענה השועל.

עלה הארי לדלי העליון ומשקלו הכביד. ירד למעמקי הבאר, והשועל עלה והשתחרר... עד כאן, המשל.

והנמשל, השועל הוא היצר הרע. האריה, הוא האדם. הקדוש ברוך הוא ברא את היצר הרע כדי שיהיה נתון במאסר, בבחינת (בראשית רבה פרשה ל"ד סי' י') צדיקים, לבם ברשותם, ועוד שנינו (סנהדרין נט:) על הנחש שהוא "שמש גדול" ע"ש, ושם (סנהדרין קו:) שהנהגה לגבי יצר הרע היא שמאל דוחה וימין מקרבת, ובמשל היא ההנהגה הנכונה בה, השועל למטה, ואילו האדם חופשי מעליו.

אבל היצר אורב, ומפתה. והאדם מתפתה ומוסר עצמו בידיו. יורד למטה, למאסרו, ומשחרר את השועל הבלוא.

אוי, אילו היה לפחות משביע את רעבונו כגבינה שבבור!

אבל פיתוהו בכיכר גבינה, והתברר שגם היא אינה אלא אחיזת עינים...

על ידי האחוה והאחדות – זוכים בדין

"אתם נצבים היום" פירוש, כיצד ניתן להתייצב ולזכות בדין? על ידי "כולכם" – על ידי אחווה ואחדות, כשאתם "כולכם" איש אחד בלב אחד, "ראשיכם, שבטיכם, זקניכם ושוטריכם, כל איש ישראל".

האדמו"ר הצדיק רבי דוד מלעלוב זצ"ל (ליקוטי דברי דוד עמ' נ"ד) אמר, אם יהיו כל ישראל עושים יד אחת – היא תגיע אל כסא הכבוד, ותוכל להוריד משם את כל ההשפעות הטובות!

כשכלל ישראל הם יחד יעזור ה' לכלל ישראל יחד

וכך מבאר ביאור נפלא על דרך הדרוש, בדרושי המהרא"ץ בריסק (ניצנים כאן), והקדים לזה ביאור למסורה מבעל הספר קול אריה:

איתא במסורה שתי פעמים כתובה המילה "וכלו". א. אפס קצוה תראה וכלו לא תראה וקבנו לי משם (במדבר כג, יג). ב. וכלו מחמדים (שיר השירים ה, טז).

ופירש, הנה אם יביט האדם על כללות עם ישראל, ימצא כולו יפה ומום אין בו, ולא ימצא מקום אשר תחול בו קללה, כי כולו מחמדים. אבל על כל אחד ואחד בפרטות, אפשר למצוא חסרונות, כי האחד אינו בעל צדקה, והשני אינו תלמיד חכם, והשלישי אינו ירא שמים, והרביעי אינו עניו, והחמישי אינו עוסק בצרכי צבור. ובקיצור (קהלת ז, ט) אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחמא. על כן, על פרטיות ישראל יכולים למצוא מקום שתחול הקללה חס ושלום, אבל על כלל ישראל אי אפשר לבקר מומים, שהרי כולו נאה.

וזו כוונת המסורה בעצת בלק, אפס קצוה תראה, שאם תראה רק אפס קצוה וחלקו של העם, אז תמצא בהם חסרונות, ועל ידי זה תוכל לקללם, אמנם, כולו, לא תראה, שאם תראה כולו, על כלל ישראל לא תמצא שמץ ודופי, משום שכולו מחמדים.

אומר המהרא"ץ בריסק, לפי זה יש להמתיק את דברי הזוהר הקדוש (ח"ב דף ל"ב ע"ב), אתם נצבים היום כולכם, היינו בראש השנה, והיאך תוכלו להתייצב לפני ה' ליום הדין בראש השנה? רק כאשר תהיו כולכם לפני ה' אלהיכם, כשכלל ישראל הם יחד לפני ה', אי אפשר למצוא בהם שום שמץ ודופי, ואז יעזור ה' לכלל ישראל יחד.

כל אחד ישתדל לקרב את חברו, כדי שלא יתפס בעבורו

בדרך זו שואל האור החיים הקדוש (כאן) כיון שאמר הכתוב, אתם נצבים היום כולכם, מדוע הוצרך לפרט "ראשיכם שבטיכם"? ומסביר, כי כוונת משה רבנו ע"ה הייתה להכניס את כולם לערבות ואחדות, וכל אחד ישתדל בעד חברו, שאם לא כן יתפס בעבורו, שכל אחד מתחייב לפי היכולת שבידו, כדאיתא בשבת (דף נד:): שמי שבידו למחות על כל העולם, נתפס בעד כל העולם, ומי שבידו למחות רק באנשי עירו, נתפס על אנשי עירו וכו'.

ולדרכו יוצא שכאשר האדם בפחד, עליו להתאחד עם כולם ולאזור כח מכולם, ובפרט כאשר נצבים לדין או נמחקים ומתבטלים כל הבדלי הדרגות של "ראשיכם שבטיכם" וכו' וכולם שווים לטובה. וכיון שצריכים להתייצב כולם באחדות אחת, לכן אמר "כולכם" שלא יהיה כל אחד לבדו. ואז יקוים בנו (דברים ד, ל) ושבת עד "ה' אלהיך", שבכח התשובה והאחדות מהפכים את מידת הדין לרחמים, ששם הוי"ה [שהוא רחמים] ממתק את שם "אלהיך" [שהוא דין].

למה ר"ה הוא החג היחיד שגם בני א"י נוהגים יומים

יודוע מה שאמר הרה"ק בעל ה"אמרי אמת" זי"ע מגור בשם אביו השפת אמת זי"ע (אמרי אמת ח"ה דף ק"ח ע"ב) דהטעם שראש השנה הוא החג היחיד בשנה שגם בני ארץ ישראל נוהגים אותו שני ימים. מפני שרצו חכמים שלפחות יום טוב אחד בשנה יהיו כל היהודים שבכל העולם כולו שווים. ובנו הרה"ק בעל ה"בית ישראל" זי"ע היה מוסף ואומר, איתא בספר יערות דבש (ח"ב דרוש א') להגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע, שהטעם שנקרא שני ימי ראש השנה כלשון חז"ל (ביצה ד:) יומא אריכתא (יום אחד ארוך), משום שמובא בחז"ל (ילקוט שמעוני ישעיה א, טו) שעשרת ימי תשובה הם כנגד עשרת הדברות, ונמצא ששני ימי ראש השנה שהם הראשונים מימי עשרת ימי תשובה, הם כנגד שתי הדברות הראשונות "אנכי" ו"לא יהיה לך", והרי כבר אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני ירמיה רמז רס"ו) כי אנכי ולא יהיה לך בדיבור אחד נאמרו, ומעתה מובן מדוע שני ימי ראש השנה חדר הם, ולפיכך נחשבו כ"יומא אריכתא". עד כאן דבריו.

ולפי זה יתכן לומר, כי מטעם זה נוהג ראש השנה בכל תפוצות ישראל שני ימים, ולא רק בחוץ לארץ מטעם "ספיקא דיומא", כי רצו חכמנו ז"ל ללמדנו שבענין "אנכי" ו"לא יהיה לך" אין ספיקות ואין שינויים... וכל בני העולם שווים בעניינים אלו...

השם עצמו בכלל ישראל מוגן מן הדין

כשעם ישראל באחדות, אין המקטרג שולט בהם. והמליץ הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל (ראה עולם התורה, שמרן, בבעלי מוסר עמ' תס"ט) על כך את הכתוב (שיר השירים ד, ז) כולך יפה רעייתי, ומום אין בך, וכמאמרו של הגאון רבי ישראל מסלנט זצ"ל, כלל ישראל כולו צדיק, כלל ישראל כולו גאון, כלל ישראל כולו קדוש, ולכן אם האדם נכלל בו ואינו מוציא את עצמו מן הכלל, הרי הוא מוגן. על כן אמר האלשיך הקדוש זצ"ל (דברים כט, ט ד"ה וזה יאמר פה), הקפידו רבותינו ז"ל על תפילת הימים הנוראים שתהיה באהבת שלום בין איש ובין רעהו, לשתקובל תפילתם, שאז השמן אומר, מי כעמך ישראל שהם כמלאכי השרת, שאין בהם קנאה ושנאה.

ומעתה מובנת כח הסגולה שאפשר לזכות על ידה בדין, כשיהיו ישראל באחדות, כולם יחד, ולא יהיה חס ושלום פילוג בעם.

כדי לזכות בדין צריך תנאי של "כולכם" שתהיה אחדות ואהבה אחד לשני. אמנם צריך להיזהר שמחמת כך לא יבדילו בין גדול לקטן, לכן אמר הפסוק עוד תנאי "ראשיכם" לבד, ו"שוטריכם" לבד וכו'. ועל ידי זה יוכלו לזכות בדין.

כי הנה במילה "כולכם", יש מעלה, ויש חסרון, המעלה היא שיש אחדות בישראל כאיש אחד בלב אחד. אבל החסרון הוא, כמו שכתב רש"י (דברים א, כג) בפרשת המרגלים

על הפסוק "ותקרבוני אלי כולכם" וגו'. פירש"י, בערבוביאי, ילדים דוחפים זקנים, וזקנים לראשים וכו'. לכן צריך לדעת שגם כשישנה אהדות, צריך שכל אחד יהיה במקומו, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו.

מעלתו הגבוהה של תשובת רבים

וכידוע שאינו דומה יחיד העושה תשובה לבדו, לציבור שעושה תשובה (רמב"ם תשובה פ"ב ה"ו). משל ליושב עיר אחת, שהשר הלווה להם ממון רב, אך מן השמים ירדו מנכסיהם מחמת דליקה שפרצה בעירם וכילתה את ממונם, ועל כן כולם היו חרדים על דבר ההלוואה שלקחו מן השר, מהיכן יחזירו אותה? באסיפה דחופה החליטו שכל אחד יביא מתנה לשר, ובבואו יפייסו בדברים. אולם היה ביניהם פיקח אחד ואמר להם, עדיף שכולנו יחד נתאגד ונביא לפניו מתנה יפה וגדולה, כי רק במתנה של כולנו יחד יש במה להתכבד, ואז יתרצה השר, אבל אם כל אחד יבא לבדו אל השר ויתן מתנה בפני עצמו, לא תהיה לה ערך. והנמשל, כל אחד מעם ישראל יש לו עבירות שבימים אלו שב עליהם בתשובה, שהיא דורון לבורא העולם, ועל כן אינו דומה השב בתשובה לבדו, לשב בתשובה יחד עם רבים, שזה כאיש אחד הנותן לבדו מתנה קטנה למלך, וזה כאנשים רבים המביאים יחד דורון עצום למלך.

ועל כן, אין להמתין עד לערב יום הכיפורים כדי להתפייס למחול ולסלוח, אלא רצוי להתפייס להשלים ולהתאחד עוד לפני ראש השנה הבא עלינו לטובה.

אף השב עם הרבים יש לו לעשות מצוות לבדו

מאיך גיסא, אף שתשובת הרבים חשובה, אל יסמוך האדם על זה ויאמר חברי יזכוני, וימנע בגלל זה מתשובה כדבעי. ואמרו על כך משל נפלא לחבורת סוחרים שנסעו לקנות ולמכור סחורה יחד ביריד, וסיכמו ביניהם שיתחלקו בהוצאת הדרכים. ביניהם היה סוחר שכל ימי היריד לא סחר בדבר, רק היה הולך עמהם לבית המלון ולבתי קפה ומשתאות כשאר הסוחרים ועל כן היה שמה. אמרו לו חבריו, טיפש מה אתה שמח כל כך, הרי אחר היריד כל סוחר ילך וישוב אל ביתו, והם הרי עשו עסקים יפים ורווחים טובים, וישובו אל ביתם עם ממון רב, ואילו אתה לא עשית שום עסק, ואף על פי שעתה יש לך במה לשמוח בדרך, אבל אחר כך כשכל אחד יקח את שלו, אתה תשאר רק עם חסרון הוצאות הדרכים.

והנמשל הוא בענייננו, כי הרחמים שזוכים להם מכח הצבור, יכולים לעזור רק בעולם הזה, אבל מה יהיה עמנו בעולם הבא? שם כל אחד יטול את שלו בלבד, ומי שלא הכין צידה לדרך שוב לא יהיה לו מה לאכול שם בעולם הבא.

הדרכים כיצד לחזור בתשובה ע"י עסק התורה, יש תקנה לחזור בתשובה

על ידי עסק התורה והמצוות יתכפרו עונותיו, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (פסיקתא דרב כהנא פיסקא כ"ה אות ו') שאלו לחכמה נפש החוטאת מה תהא עליה? והשיבה, על ידי יסורין יתכפר לה. שאלו לנבואה, אמרה נפש החוטאת תמות. שאלו לתורה, אמרה יביא קרבן ויתכפר לו. שאלו להשם יתברך, אמר יעסוק בתורה ויתכפר לו. ובוה יבואר מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים צג, ה) עדותיך נאמנו מאד לביתך נאווה קודש ה' לאורך ימים, רצונו לומר, "עדותיך" היא התורה [כדאיתא בתנחומא (פקודי סי' ד') עדות היא התורה] שהשיבה שעל ידי הקרבן יתכפר, זה אפשר לקיים רק בזמן ש"ביתך נאווה קודש", דהיינו בזמן שבית המקדש קיים. אבל ממשך הפסוק "השם" היינו תשובת השם יתברך, שעל ידי התורה יתכפר, היא תשובה "לאורך ימים", שגם בזמן שאין בית המקדש קיים, יעסוק בתורה ויתכפר לו.

ובן תשובת השם נרמזת במאמר רבותינו ז"ל (מנחות קי.) על הפסוק (ויקרא ז, לו) זאת התורה לעולה, כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה. הנה שהעוסק בתורה, כפי שהשיב ה' יתברך תקיים בו גם תשובת התורה, שיביא קרבן ויתכפר לו, שכאמור העיסוק בתורה עולה כהבאת קורבנות.

וזוהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קי"ב, צב) לולי תורתך שעשועי או אבדתי בעניי. רצונו לומר, "לולי תורתך" – אילולי מאמר חז"ל שהעוסק בתורה כאילו הקריב את כל הקרבנות, "או אבדתי בעניי" בעת שאנו עניים, בלא בית המקדש. אבל עכשיו שאמרת שיתכפר על ידי עסק התורה, יש לנו תקנה ללמוד תורה ובוה יתכפרו העונות.

תענית הראב"ד

כמו כן אם יש בכוחו של האדם, יתענה בעשרת ימי תשובה, ואם לאו, יעשה לפחות כמו שכתב הראב"ד ז"ל בספרו שערי הנפש (שער הקדושה), שאם באמצע סעודתו מפסיק ומושך ידו מהאוכל, נחשב לו כאילו התענה. ורמזו זאת המפרשים בפסוק (בראשית מד, כה) "ויאמר אבינו שובו שברו לנו מעט אוכל", "אבינו" היינו אבינו שבשמים, "ויאמר" לנו, "שובו" בתשובה. ואם אין אתם יכולים להתענות, "שברו לנו מעט אוכל", דהיינו תפסיקו בתוך הסעודה בזמן התנכרות התאוה ובוה נחשב לתענית.

"אַתֶּם נֹעְצִים הַיּוֹם כְּלֶכֶם לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (כ"ט, ט)

תשובה ותפילה וצדקה מעבירין רוע הגזירה

ידועים דברי חז"ל (בתפילת 'ונתנה תוקף' הנאמרת בר"ה ויו"כ פ) ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, ויש לרמוז זה בפסוק שלנו.

"אתם" ראשי תיבות אלול תשובה מקובלת – זה התשובה.

"נצבים" ראשי תיבות נותן צדקה בסתר ינצל ממות, רמז שבימים אלו יש ליתן צדקות ובוזה ינצל מן המוות – זה הצדקה. (מהרח"ו בעץ הדעת טוב ריש נצבים)

"אתם נצבים היום", בגימט' "לעמוד לסליחות" – זה תפילה.

עוד, **"אתם"** הם אותיות אמת, שאין משוא פנים בבית דין של מעלה, ולכן נתן השם יתברך את חודש אלול ועשרת ימי תשובה, כדי שהאדם יחזור בתשובה ויתחרט.

ורק האדם שהוא אמיתי עם עצמו, יכול ביום הדין לעמוד ניצב לפני השם יתברך.

"אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם" (כמ, ט)

מנין פסוקי הפרשיות מרמז על ג' סוגי אנשים

בספר להתעדן באהבתך (כאן) הביא מספר אמונת עיתך (וולפסון, ח"ג ריש נצבים) שכתב דבר נפלא, פרשיות נצבים וילך והאינו, נקראים בזמן שבין ראש השנה ויה"כ וסוכות. ואמרו הז"ל (ראש השנה טז:), צדיקים נחתמים לאלתר לחיים, בינוניים תלויים ועומדים עד יוה"כ, רשעים נחתמים לאלתר למיתה.

והנה בפרשת וילך יש 30 פסוקים, והם כנגד 30 יום של חודש אלול, שבו הצדיקים ממהרים לשוב בתשובה גמורה עוד קודם עשרת ימי תשובה. ואילו בפרשת נצבים יש 40 פסוקים, כנגד הבינוניים, שעדיין תלויים ועומדים עד יום הכיפורים שהוא יום הארבעים מחודש אלול ורק אז משלימים את תשובתם ביום הכיפורים. ובפרשת האינינו יש 52 פסוקים, כנגד הרשעים שנזכרים לשוב בתשובה רק בהושענא רבא שהוא יום ה-52 יום מסירת הפתקים.

ואם זוכה האדם לשוב בתשובה זוכה ל"זאת הברכה".

"אתם" כנגד שלשה מדרגות בבני אדם

עוד יש לרמוז את שלשת מדרגות אלו שבבני האדם בפסוק. דהנה התיבה **"אתם"** זה בחילוף אותיות **"אמת"**, שהם בעצם ראש אמצע וסוף האותיות שכן, **"א"** – היא ראש האותיות, **"מ"** – אמצע, **"ת"** – היא האות האחרונה. וידוע דהאותיות הם נשמות עם ישראל, וכמו שכתב הרב חיד"א בספרו דברים אחדים (דרוש כ"ו) דהמילה **"ישראל"**, ראשי תיבות יש ששים רבוא אותיות לתורה, לפי שכל נשמה יונקת מאות אחת בתורה, אלא שתלוי באיזו אות זכתה אותה הנשמה.

וא"כ הצדיקים שהם ראש בני ישראל רמוזים באות **"א"** שהיא ראש האותיות, הבינוניים רמוזים באות **"מ"** והרשעים רמוזים באות **"ת"**, וזה שאומר הפסוק **"אתם"** דהיינו

הצדיקים הבינוניים והרשעים, כולכם נצבים היום שזה ראש השנה לפני ה' אלהיכם.

"אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם" (כט, ט)

מדוע דין האומות קודם לדין עם ישראל

אמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה פ' נ"ט ס"ה ה') ישראל דינם ביום ראש השנה, ואומות העולם דינם בליל ראש השנה. וצריך להבין מדוע מקדימים את דין האומות לדין ישראל, והלא על פי ההלכה מקדימים דין תלמיד חכם לדין עם הארץ, וכיון שלישראל יש תורה, ולאומות העולם אין תורה, הרי הם כתלמידי חכמים הקודמים לדין עמי הארצות, וכיצד מקדימים את דין האומות?

והביא לכך הרב יוסף חיים זללה"ה בספרו אדרת אליהו (ריש נצבים) משל למלך ששלח אחרי אנשי עיר אחת שתחת ממשלתו לבוא אצלו, שרצונו להתראות עמהם ולבא עמהם בדברים אודות הנהגתם, האם הם משלמים את המיסים, ומקיימו את חוקיו וכיוצא בזה. עניי העיר ללא שום הכנה, תכף הלכו אל המלך בלבושיהם הבלויים, בלא דורון של כסף או זהב, רק לקחו כל אחד ואחד מהם חמשה או ששה ככרות לחם כדי צורכי אכילת הדרך וכך עמדו לפני המלך. אך העשירים נתעכבו כדי ליקח דורון למלך, כדי שלא יראו את פני המלך ריקם, ובאו לפניו בלבוש מפואר ובשיירה, מפני שהם מכובדים, ואי אפשר להם ללכת ברגל ומבלי להכין צידה לדרך.

המלך קצף מאד על העניים שבאו לפניו כך בדרך בזיון בבגדים צואים, ועל שראו את פניו ריקם, וכדי בזיון וקצף, וחמתו בערה בהם. אך כשבאו העשירים כשראם שבאו בדרך כבוד, שמח המלך, והחזיר להם כבוד, קיבל את הדורון שלהם, ונתן להם מלבושי מלכות, כמו שנאמר (שמואל א, ב, ל) כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו.

והנמשל, המלך הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה השולח לכל אנשי עולמו שיהיו מזומנים לפניו לדין ביום ראש השנה, כמו שאמרו חז"ל (משנה ר"ה פ"א מ"ב) שכל העולם עוברין לפניו כבני מרון. והנה אומות העולם העניים מן התורה והמצוות, מקדימין לבוא תכף ומיד בלא דורון. אולם כתיב (שמות כג, טו) ולא יראו פני ריקם, ואלו הם ריקנים מן המצוות, עניים הם, כי אין עני אלא מתורה ומצוות (וזהר ח"ב דף צ"ג ע"א). ולכן כבר בלילה דן הקב"ה את דינם של האומות שהוא דינא קשיא, ויחר אף המלך מאד וכל ההתחלות קשות.

אבל ישראל העשירים בתורה ובמצוות בתפלה ובקריאת ספר תורה ובפיוטים, ומזכירים עקידתו של יצחק ותוקעים בשופרות, ובליל ראש השנה וביום ראש השנה קוראים שתי פעמים תהלים כמנין "כפר" מזמורים, ומבטלים בכל פעם ופעם את "כעס" המלך על ידי "קן" מזמורים, כיון ש"כעס" עולה בגימט' "קן", ורק אחר כך מקיימים

(בראשית לב, כא) "אכפרה" פניו "במנחה", שעושים תשליך אחר המנחה, אפילו אם יום ראשון חל בשבת כמו שנאמר (מיכה ז, יט) ותשליך במצולות ים כל המאתם. ומזכירים י"ג מדות הרחמים, שלא יראו את פני ה' ריקם, והם מכובדים ממשפחת מלכים, כמו שאמר התנא (משנה שבת קיא.) כל ישראל בני מלכים הם, כמו שנאמר (שמות יט, ו) "ואתם" תהיו לי ממלכת כהנים, "ואתם" דייקא, היינו בזמן שקוראים את פרשת "אתם" נצבים "היום", וכך נאמר (דברים ד, ד) "ואתם" הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם, "היום" דהיינו ראש השנה.

וכמו כן אשריהם ישראל שאינם ישנים ביום ראש השנה עד חצות (שו"ע או"ח תקפ"ג ס"ב), וכמו שאמר האר"י ז"ל (שער הכוונות הקדמת דרושי ר"ה), מפני ששינה חד מדרגא דמותא, אלא מאריכים בתפלה ובשופר עד קרוב לחצות היום, ואחר כך מקיימים סעודת יום טוב והסימנים. וביום הראשון קוראים אדרא רבא, וביום השני אדרא זוטא. ומתקבצים כל עדה במקום אחד, ואומרים תהלים ביום ראש השנה עד זמן מנחה, וכתיב (איוב לו, ה) הן אל כביר ולא ימאס תפילת רבים. ואינם מפסיקים לדבר אפילו בלשון הקודש, וכל שכן שאינם מדברים דברים בטלים.

על כן מלך מלכי המלכים הקב"ה, שמה לקראת ישראל שנתעכבו ובאו במצוות ובדורון, דהיינו בקול תקיעת שופר, שממליכים אותו במלכויות זכרונות ושופרות, ושהחליפו שמלותם בבגדים נאים ולבנים כמו מלכים, ואפילו שהוא יום דין, בטוחים ושמתים שיצא דינם לחסד ולרחמים. ועל כן הקב"ה נותן להם שפע ישועה ופרנסה טובה וחיים טובים, כמו שאומרים בקדיש בראש השנה "ויפתח לנו ה' אלהינו שערי אורה" וכו'.

וזה שנאמר, אתם נצבים "היום" דייקא ולא בלילה, שעם ישראל מגיע לדין לפני הבורא "היום" ולא בלילה, ומפני זה מקדימים דין אומות לדין ישראל.

"אתם נצבים היום מלכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושריכם כל איש ישראל. טפכם נשיכם וגרד אשר בקרב מחניד מחטב עציך עד שיאב מימידך" (כט, ט-י)

אצלו יתברך כל בני האדם נסקרין בסקירה אחת כל אחד לבדו שנא' "היוצר יחד לבם"

משל למלך שצויה לעבדיו, מלאו לי בריכה זו בחלב, בלילה זה. אמר כל אחד מעבדיו בלבו, מה לי לטרוח ולהביא כד של חלב שדמיו יקרים, מוטב לי להביא כד של מים, הרי בלילה אין אדם רואה האם הוא מים או חלב, ויתבטלו המים האלו שאביא בבריכה הגדולה של החלב אשר ימלאו חברי. ויהי בבוקר בא המלך וירא כי כל הבריכה מלאה מים, כי כפי שחשב זה חשבו כולם...

הנה על דרך זו אפשר שיאמר איזה אדם בלבבו, הנה כל ישראל צדיקים הם, שנאמר (ישעיה ס, כא) "ועמך כולם צדיקים", ועמהם אכרות הברית, ואז גם אם אחמא, אתבטל בין כולם, כענין החלבנה בין סמני הקטורת. לכך אמר כאן הכתוב, דעו כי "אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם", שעל אף היותכם רבים ונצבים בכללות, הנה הוא יתברך איננו כשאר מלכי בשר ודם שאינם יכולים להשגיח בפרטות, כי אצלו יתברך כל בני האדם נסקרין בסקירה אחת כל אחד לבדו, שנאמר (תהלים לג, טו) "היוצר יחד לבם", וזהו שאומר כאן הכתוב "לפני ה' אלהיכם", שהוא צופה ומשגיח במדריגת כל אחד ואחד וכפי מעשיו דן אותו, שהנה הוא דן לברו את "ראשיכם" – הם המלכים. "שבטיכם" – לכל שבט ושבט כפי מדרגתו, "זקניכם" – הם הסנהדרין כפי מדרגתם, וכן בפרטות הוא דן את "כל איש ישראל". ולא רק הגדולים, אלא גם "טפכם ונשיכם" וגו', כל אחד כפי מדרגתו.

"רְאִשֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם זְקֵנֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל. טַפְכֶם נְשִׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ מִחֵנֶיךָ מֵחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שְׂאֵב מִימֶיךָ (כב, ט-י)
עשר דרגין כנגד עשר ספירות דקדושה

נאמרו כאן בפסוק עשר דרגות בעם ישראל שהם, ראשיכם, שבטיכם, זקניכם, ושטריכם, כל איש ישראל, טפכם, נשיכם, גרך אשר בקרב מחניך, חוטב עציך, שואב מימך. וזה מרמז על עשר דרגין שבישראל, כנגד עשר ספירות דקדושה, מהאדם המרומם ביותר עד השפל ביותר, שכולם נצבים בראש השנה למשפט, וזה מתחיל "מחוטב עציך", רמז ל"טו באב, שאז הפסיקו לחטוב עצים למערכה (משנה תענית פ"ד מ"ח), "עד שואב מימך" שזה ניסוך המים ביום הושענא רבא, וסך הכל הם ס"ח ימים, כמנין "חיים" שבהם גוזרים חיים לאדם. (המגיד מקוויניץ ז"ל).

"אתם נצבים היום כלכם ... את אשר ישנו פה עמנו עמיד... זאת אשר איננו פה עמנו היום" (כב, ט, יד)

פירוש הפסוקים דרך דרוש

"היום" יש להתבונן מה הפירוש בתיבת היום? ועוד מכיון שאמר "כלכם", למה חזר ופרט "ראשיכם שבטיכם"?

ונקדים מה שאמרו רבותינו ז"ל (מס' ר"ה טו.) כי ביום ראש השנה כל העולם עוברים לפניו כבני מרון. "בני מרון" היינו, כאשר רוצים לעשר מהצאן, מכניסים אותם לדיר, ועושים פתח קטן שרק אחד יכול לעבור בו, והיוצא עשירי הוא קודש לה', כך השם יתברך דן כל יחיד ויחיד לפי מעשיו. וכן אמרו רבותינו ז"ל (וזהר ח"ב דף ל"ב ע"ב) כל מקום

שכתוב "היום", זה יום ראש השנה. לכך כתוב "אתם נצבים היום כלכם", כלומר, שיתקן מעשיו לפחות לפני ראש השנה, בעבור שביום ראש השנה "כולם" נצבים ועומדים לפני השם יתברך ליתן דין וחשבון על כל מה שעשו כל השנה, וזהו שפרט "ראשיכם שבטיכם" דהיינו בין גדולים ובין קטנים. והמשך הכתוב "את אשר ישנו פה עמנו עומד היום", היינו כלל ישראל שעומדים בבכיה ותחינה לפני השם יתברך, "ואת אשר איננו", הם האומות שנידונים בלילה שנכתבים למיתה וכאילו אינם בעולם.

פירוש נוסף, "את אשר איננו" הם המתים, שגם הם נידונים, וכן אמרו רבותינו ז"ל (ערכין י): ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו יתברך, ולכן נקרא יום זה "יום הכיפורים", בלשון רבים, לפי שהוא יום כיפורים גם לחיים וגם למתים.

"לְעִבְרָךְ בְּבְרִית ה' אֱלֹהֶיךָ וּבְאֱלֹתוֹ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ פָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם" (כט, יא)

לעברך גימט' "כבש", לזכור זכות אבות שכבשו רחמיהם

כתב בספר כסא רחמים (מלמד, נצבים כאן עמ' קמ"ו, נדפס תרע"א) פסוק זה מרמז גם על כך שהקב"ה זוכר לנו את הברית שכרת עם אבותינו אברהם יצחק ויעקב. שתוקעים תקיעה ראשונה כנגד אברהם, שברים כנגד יצחק ותקיעה כנגד יעקב, שיעמדו להמליץ טוב בעדנו. לכך נאמר (כאן) "לעברך" בברית ה' אלהיך, "לעברך" גימט' "כבש", לרמז גם על התפילה (בקרבות שהרית) כמו ש"כבש" אברהם אבינו את רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם, כן "יכבשו" רחמיך את כעסך וכו'.

"אֲשֶׁר לָבְנוּ פְּנֵה הַיּוֹם" (כט, יז)

א'שר ל'בנו פ'ונה ר'ת "אלף"

אשר לבנו פונה ראשי תיבות "אלף" רצונו לומר איש זה אשר לבנו פונה, נחשב כאילו עבר על כל התורה שניתנה ל"אלף" דור. (רבנו אפרים זיע"א).

"פֶּן יֵשׁ בְּכֶם שׂוֹרֵשׁ פֹּרֵה רֹאשׁ וְלַעֲנָה" (כט, יז)

ש'ורש פ'ורה ר'אש ו'לענה, ר'ת "שופר"

כתב בספר מעיינה של תורה (נצבים עמ' קכ"ד) בשם ספרים הקדושים, שורש פורה ראש ולענה ראשי תיבות "שופר", והיינו שבתקיעות שופר שמעוררות לתשובה, יש כח לעקור מן האדם את כל השורשים הרעים שהם שורש פורה ראש ולענה, דהיינו המידות הרעות שהם מרים כלענה.

"וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבְבוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יִהְיֶה לִי וּגְוַ' לֹא יֵאבֶה ה' סִלַּח לוֹ" (כט, יח-יט)
הַאוֹמֵר "הַעֵיֶקֶר הַלֵּב" – לֹא יֵאבֶה ה' סִלַּח לוֹ

הנה צריך להבין כיצד יתברך בלבו לאמר שלום יהיה לי, יותר מכל ישראל? הרי הפסוקים עסוקים כאן בעובד עבודה זרה, ואיך יחשוב "שלום יהיה לי", ומה ראה לשמות זו?

נראה לעניות דעתי לומר, כי הרשע הזה, הוא כדוגמת הרשעים בדורנו שחושבים "העיקר הלב", ובראותם שיש להם לפי דעתם קצת לב טוב, כגון שהם גומלי חסדים, מתנחמים בכך ואומרים העיקר הלב, ו"על השבון הלב" עושים עבירות לרוב. ברם באמת טועים הם טעות גדולה, הרי אדם שילך לרופא ויתאונן על מחלת עיניים, האם יתנחם בכך שהרופא יאמר לו, אל דאגה הלב בריא ומה אכפת לך מהעיניים...!? "העיקר הלב"! כן הדבר הזה... לכך הרשע של הפסוק הוא רשע כמותם, "והתברך בלבו" היינו כשרואה שיש לו קצת "לב" טוב, לפי דעתו, מתנחם בזה ולכן אומר "שלום יהיה לי", ועל כך משיבה התורה "לא יאבה ה' סלח לו...".

"אֲשֶׁר יִקְוֶמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם" (כט, כא)

רמז למלכי יהודה שהרשיעו הרבה

רבנו יעקב בעל הטורים ז"ל (כאן) מבאר שהפסוקים כאן עסוקים בחוטא בעבודה זרה, ונאמר אשר יקומו מאחריכם, בראשי תיבות נרמז אהאב ירבעם מנשה, שהם הרשיעו בעבודה זרה יותר מן הכל (כדאיתא בסנהדרין צ).

"וַיִּשְׁלַח אֶל אֶרֶץ אַחֲרֵת" (כט, כז)

כשהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו

הרב חיד"א בספרו חומת אנך (כאן אות ג, ובספרו פני דוד האריך) שבת יבת "וישלכם" האות למד נכתבת באות גדולה, והיא רומזת על לימוד התורה [לימוד נרמז באות "למד"], והנה אם נסיר את האות למד מתיבת "וישלכם", האותיות הנשארות, עולות בגימט' "עשו", לרמז שבשנסתלק חס ושלום לימוד התורה, יבא עשו, כמו שאמרו חכמנו ז"ל (בראשית רבה פרשה ס"ה סי' כ) כשאין הקול קול יעקב, הידיים ידי עשו.

"הַנִּסְתָּרִת לֵה' אֶלְהֵינוּ וְהַנִּגְלָת לָנוּ וְלִבְנֵינוּ עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת" (כט, כח)

כל המצוות שוות, וצריך לקיים כולם

בספר מעיינה של תורה (כאן), פירש פסוק זה מפי השמועה בדרך זו, הקב"ה לא גילה מתן שכרן של מצוות, וזאת כדי שלא יניח אדם מצוה ששכרה מועט, ויעסוק רק

במצוה ששכרה מרובה. ולכן כתבה התורה במצוות כיבוד אב ושילוח הקן ששכרן אריכות ימים, ללמדנו, שהן מצוות כיבוד אב ואם שמצוה קשה היא, והן מצוות שלוח הקן שהיא מצוה קלה, לשתייהן שכר אחד, שכר אריכות ימים. ומכאן ישכיל המשכיל שכל המצוות שוות, וצריך לקיים כולם.

וזו כוונת הפסוק כאן "הנסתרות לה' אלהינו" – "הנסתרות" הן שכרן של מצוות שאינן ידועות לנו רק "לה' אלהינו", אבל כיון שראינו ש"הנגלות לנו ולבנינו" – "הנגלות" הן המצוות שנגלה לנו מתן שכרן, שהן "לנו" – היינו שכולם חייבים במצוות שילוח הקן, גם ההורים וגם הבנים. "ולבנינו" – זו מצוות כיבוד אב ואם שרק הבנים חייבים בה. ושנראה שהמצוות הקלות והקשות שכרן אחד הוא, שכר אריכות ימים, הרי זה מחייבנו "לעשות את כל דברי התורה הזאת", ולא להניח שום מצוה קלה, לפי שאין אתה יודע שכרן של מצוות.

"הנסתרות" – זמן בעתה שאינו ידוע, "לה' אלהינו" – רק הוא יודעה. ו"לנו ולבנינו" היא אחישנה, תלויה במעשינו

פירוש נוסף מצאנו בדברי מרן הכתב סופר בספרו תורת משה השלם (נצנים עמ' קלט עה"פ דידן) דהנה בגמרא (סנהדרין צח.) מבואר שישנם שני זמנים לגאולה, יש את הגאולה בזמנה, היינו שהקב"ה הקציב שבזמן פלוני תבוא הגאולה, ויש זמן שתלוי בחזרה בתשובה של עם ישראל, אז יקרב ה' את הגאולה יותר. וכמו שנאמר (ישעיה ס, כב) אני ה' בעתה אחישנה. היינו שישנו זמן "בעתה" וישנו "אחישנה", אם לא יחזרו בתשובה "בעתה", ואם יחזרו "אחישנה". הדרך הראשונה שבזמנה, אותה הקב"ה לא גילה, אבל העת שתלוי במצוות ובמעשים טובים שלנו, את זה גילה לנו שיכול להגיע בכל יום רק שנחזור בתשובה.

ובמו שהגמרא (סנהדרין צח.) מספרת שרבי יהושע בן לוי שאל את אליהו הנביא מתי יבוא המשיח? אמר לו, לך תשאל אותו. הלך ושאל אותו, מתי תבוא? אמר לו, "היום". עבר היום, אולם המשיח לא בא. הלך רבי יהושע בן לוי ושאל את אליהו, וכי המשיח שיקר לי, השיבני שיבוא היום ולא בא? אמר לו אליהו הוא לא שיקר לך, וכוונתו לכתוב (תהלים צה, ד) "היום" אם בקולו תשמעו, היינו שאם נשמע בקול ה', "היום" תבוא הגאולה.

וזזה הנאמר כאן, "הנסתרות" היינו העת שאינה ידועה, זמן "בעתה", היא "לה' אלהינו", היינו שרק הוא יודע מתי תהיה הגאולה. אבל "הנגלות" – היא הדרך השניה הגלויה וידועה "לנו ולבנינו" שהיא תלויה במעשינו. ובאמת המשיח יכול לבוא בכל עידן ובכל

זמן אבל זה תלוי בנו, וזהו "לעשות את כל דברי התורה הזאת", שאם נתגבר ונתאמץ ונעבוד עבודת ה', אזי הקב"ה יקרב לנו את הנאולה.

על האדם לעשות את מעשיו הטובים בסתר ולא להתגאות ואז ה' יזכור לו אותם

עוד י"ל "הנסתרות לה' אלהינו", היינו שעל האדם "להסתיר" את מעשיו הטובים, ולא להתגאות בהם ברכים, ואז הם יהיו "לה' אלהינו", כלומר שה' יזכור לו אותם, וכמו שאומרים בתפילה, "כי זוכר כל הנשכחות אתה". אבל "והנגלות" היינו שאם האדם מתגאה במצוות שעשה, אזי יהיו "לנו ולבנינו", לפי שה' לא יחשיב ולא יזכור לו אותם, אלא יקבל שכרן רק כאן בעולם הזה, (וראה בהגהת השו"ע יו"ד סי' רמ"ט סי"ג).

הזהיר בעבירות ה"נגלות", שכל אחד יודע באיסורן, ה' יזהירו מן ה"נסתרות"

ועוד י"ל "הנסתרות" "והנגלות" פירושה ביחס לעבירות, שישנן עבירות שהן בבחינת "נגלות", דהיינו שכל אחד יודע שהן אסורות ושצריך להתרחק מהן. אבל ישנן עבירות שהן בבחינת "נסתרות", שאיסורן אינו גלוי לכולם, שיש כאלה שנסתר מעיניהם ואינם יודעים שזה אסור, או אפילו אם יודעים שזה אסור, אבל אינם יודעים את חומר האיסור, ומי יציל את האדם שלא יכשל בעבירות האלו? לכן נאמר "והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת" – כלומר אם יזהר האדם שלא להכשל בעבירות שהם נגלות לו, אז יקויים בו גם "הנסתרות לה'" היינו הקב"ה יעזרו ויסייע בערו שלא יכשל גם בעבירות הנסתרות.

"הנסתרות" השכר בעוה"ב "והנגלות לנו" – השכר הנגלה בעוה"ז

עוד אפשר לפרש, דהנה ידוע שישנו שכר רוחני וישנו שכר גשמי, יש שכר שנותן הקב"ה לצדיקים בעולם הבא, ויש שכר שנותן להם בעולם הזה (ועי' ברמב"ם הלכות תשובה פ"ח ה"ט), וזה שנאמר "הנסתרות לה' אלהינו", כלומר השכר בעולם הבא שהוא "נסתר" וצפון לפני ה' יתברך (וכמו שאמרו חז"ל (ברכות לד: וסנהדרין צט). כל הנביאים כולן לא נתגבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא "עין לא ראתה אלהים זולתך" (ישעיה סד, א), אבל "והנגלות" הוא השכר הנגלה בעולם הזה, כמטר שבע ושלוש, ושאר דברים העוזרים לאדם להתקיים בעולם הזה, הן "לנו ולבנינו עד עולם, לעשות את כל דברי התורה הזאת" הן עזר לנו ולבנינו להתקיים בעולם הזה כדי לעבוד את ה' יתברך.

”וְשַׁבַּת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ” (ל, ב)

בעלי תשובה מדרגתם למעלה מהצדיקים והמלאכים

”וְשַׁבַּת – עד ה' אלהיך”, מלמד שבעלי תשובה מדרגתם למעלה מהצדיקים והמלאכים, וכן אמרו רבותינו ז”ל (פנהדרין צט). מקום שבעלי תשובה עומדים שם, צדיקים אינם עומדין שם. דהיינו צדיקים גמורים לא זוכים לאותה המעלה. ואמר רבנו יעקב בעל המשלים בספרו כוכב מיעקב (הפטרת ואתחנן ד”ה כי מלאה), ולא יקשה בעיניך מדוע יהיה גדול ויקר הבעל תשובה מהצדיק מעיקרו, וכי כך הוא החשבון? הסכת ושמע מאמר הנביא (יהוקאל טז, סג) ”למען תזכרי ובשת ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני כלימתך”. גם נאמר (ישעיה מ, א) ”נחמו נחמו עמי” וגו’.

דע כי זה מוסכם מהנביאים הקדושים, כי כל ביטחוננו על התשועה בעתיד, תלוי בתשובה. ועיקר התשובה היא החרטה והבושה, כי נבוש ונכלם על המעשים שעשינו. והבטיחו חז”ל (ברכות יב:) כל העושה דבר עבירה ומתבייש בה, מוחלין לו על כל עונותיו, שנאמר (יהוקאל טז, סג) ”למען תזכרי ובושת בכפרי לך לכל אשר עשית”. אבל עם כל זה, דווה לבנו על צער הבושה שנהיה מבעלי תשובה ולא מהצדיקים אשר לא טעמו טעם חטא, יותר טוב היה לנו אם היינו צדיקים, לא מבעלי תשובה. לזאת בא הנביא לפייס אותנו, אל תיראו כי זאת לכם הצלחה היותר גדולה מאשר אם הייתם צדיקים מעיקרא, כי הצדיק ממלא אמתחתו חפצים יקרים, ומלביש עצמו מלבושי יקר הן המצוות והמעשים טובים שעשה במשך ימי חייו, ובמלאת שנותיו עולה למעלה עם אמתחתו על שכמו, וכאשר יפתחו להביט על מה שבתוכו, כל אחד מבית דין של מעלה אומר חסרון אחד שיש באמתחתו, זה אומר – זו תורה! זה אומר זו מצוה! זו תפלה! כי דקדוקי המצוות אין להם שיעור כנאמר (קהלת ז, ב) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, היינו אין מי שלא יהיה חסרון ודופי במעשיו, וכבר נאמר (תהלים ג, ג) וסביביו נשערה מאד. וכאשר הרחיב לבאר זאת המסילת ישרים (פרק ד).

אמנם הבעל תשובה, הוא הלך ובכה ילך, יתאבל ויתמרמר על הנגיבה והאבידה, איך נאבד ממנו כל זמן חיותו והוייתו בזה העולם, ואיך כלו ימיו בהבל וריק, והקב”ה מתנדב ועושה לו מלבושים, כמאמר חז”ל (יומא פו:) גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזביות. הלא המלבושים אשר הקב”ה ילבישהו, ודאי הוא יתברך עוז והדר לבושו, ולא יהיה פתחון פה לקטרג עליהם, ולבקש חסרון כל מאומה, ואם כן יפה אמרו במקום שבעלי תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. וזהו (יהוקאל טז, סג) למען תזכרי ובושת, ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני כלימתך, כלומר שלא יהיה עוד למקטרגים פתחון פה לקטרג, מפני כלימת מעשייך הראשונים, וזהו (ישעיה מ, א) נחמו

נחמו עמי וגו' כי נרצה עונה, מהעונות נעשו זכויות, ואם כן היא הצלחה שאין למעלה ממנה.

"וְשַׁבַּת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" (ל, ב)

ע"י שמירת השבת תיכון התשובה

"ושבת" אותיות וְשַׁבַּת, רמז, כי התשובה לא תיכון רק בשמירת השבת. וכמו שכתב הרב החסיד בדעת חכמה (שער השבת כ"ד) כי על ידי החטא, ממשיך הטומאה גם בפנימיותו וגם בחיצוניותו. והתיקון לפנימיותו נעשה על ידי החרטה והבכיה, שאז ממשיך בתוכו קדושה, אבל לא די בכך, אלא צריך גם להמשיך לפנימיותו ניצוץ שכינה, ואותו ניצוץ מנרש את כח הטומאה מפנימיותו. ובשביל תקנת הטומאה החיצונית, צריך לעשות מצוות רבות באיברים שחטא בהם, ועל ידי זה יתהוו מלאכים אשר יגרשו את מלאכי החבלה אשר בחיצוניותו.

והשגת שני תיקונים אלו אי אפשר כי אם בשמירת שבת, שכאמור צריך זמן רב לקיים מצוות באיברים שחטא ומי יזכה לכך? אבל שמירת שבת שקולה ככל התורה (ירושלמי נדרים סוף פ"ג), ולכן בקיומה נחשב כאילו קיים את כל המצוות. גם על ידי שמירת השבת יזכה לניצוץ שכינה על ידי נשמה דאצילות, ונמצא שבשמירת השבת מתמלאים שני התיקונים. זהו תורף אמרי קודש.

אתה הראת לדעת, שאי אפשר לשוב בתשובה ראויה, אלא אם כן יודרו מאד בשמירת שבת, והוא רווח גדול שבנקל תעלה תשובתו לפני ה' לריח ניחוח, וזה נרמז כאן בפסוק וְשַׁבַּת קְרִי בֵּיהַ וְשַׁבַּת, כי התשובה והשבת צריכין זה לזה, שבוה תשובתו תיכון לעד.

"וְשַׁבַּת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" (ל, ב)

"ושבת עד ה' אלהיך" – "עד ה' אלהיך"

הרב חיד"א בספרו נחל קדומים (נצבים כאן סוף אות ד') כותב רמז בפסוקנו "ושבת עד ה' אלהיך", קרי ביה "עד ה' אלהיך" כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (תשובה פ"ב ה"ב), שהתשובה היא שיעיד בעל תעלומות עליו שלא יחטא עוד, וזה רמז "עד ה' אלהיך" עד שיעיד עליו.

"וְשַׁבַּת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" (ל, ב)

ג' מדרגות בתשובה

מפרשתנו לומדים את פרשת התשובה, ובפשטי המקראות דייק הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל (מובא בספר מלך ביופיו עמ' 852) ומצא את דרגות השבים

בתשובה, שהם מחולקים לשלש קבוצות, לפי המניע אותם לחזור בתשובה. איש איש ואופי תשובתו...

בפסוק, "והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה, הברכה והקללה... ושבת עד ה' אלהיך", מרומזת הדרגה הנמוכה של התשובה, השייכת למי שפקדוהו יסורים וצרות, ומתוך כך מרגיש צורך להתקרב לבורא העולם, ולכן מתחיל לפשפש במעשיו וכאשר מוצא במה הטא מתחרט וחוזר בתשובה.

דרגה גבוהה יותר של תשובה, מבוארת בהמשך הפסוקים, כשרואה האדם צרות הבאות על זולתו, וחושש על עצמו. הוא מקיש מכך ומבין, שיש דין ויש דיין, ואם ימשיך במעשיו הרעים, גם הוא יסבול כרעהו, וגורלו יהיה כגורל חברו. ככתוב (דברים ל, ז-ח) "ונתן ה' אלהיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שונאיך אשר רדפוך". ואתה תשוב... דהיינו כיון שה' נתן אלות על אויביך לכן "ואתה תשוב" בתשובה.

והדרגה הגבוהה ביותר היא תשובה מאהבה, שהיא התשובה המרוממת ביותר, עליה נאמר בהמשך (דברים ל, י) "כי תשמע בקול ה' לשמר מצותיו וחוקותיו הכתובה בספר התורה הזה, כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך". היינו שכאשר תשוקת האדם להשלים את רצון קונו, להדבק בדרכיו ולשמור מצוותיו, הוא שב אל ה' יתברך מרוב אהבתו אותו, על כן מתחרט על עוונותיו וחוזר בתשובה כדי שיוכה להתקרב לבוראו באופן המושלם ביותר.

"וְשֵׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשֵׁב וְגו'" (ל, א)

ישיב ה' את ניצוצות הקדושה אשר נתפזרו למקום הקליפה והסט"א

הרב חיד"א בספרו נחל קדומים (כאן אות ה') כתב שאפשר שהכוונה בפסוק ושב ה' אלהיך, היא שישב ה' את ניצוצות הקדושה אשר נתפזרו אל מקום הקליפה והסטרא אחרא, בגלל העבירות, ומן הדין כביכול היה לו לבורא להמנע מלהשיב את הניצוצות, שהן מעין אבידה, והלכה היא (מציעא ל) שזקן ואינה לפי כבודו פטור מלהשיב אבידה. ועל כל זאת נאמר כאן "ורחמך", שמצד הרחמנות הוא משיבם מהסטרא אחרא. **אי נמי** "ורחמך ושב" דכביכול נמשלו ישראל לאשה, שהדין הוא שאשה שנשבית חייב בעלה לפדותה רק פעם אחת, אבל פעם שניה פטור בעלה מלפדותה (שו"ע אה"ע סי' ע"ח ס"א). אולם מצד רחמיו יתעלה, אף בפעם השניה פודה אותנו, לכך נאמר "ושב ה' אלהיך" על גלות בבל, "ורחמך ושב" פעם אחרת בגלות זה, מצד הרחמים, ואינו מן הדין שאינו חייב לפדותה אלא פעם אחת.

”ומל' ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך” (ל, ו)

ישים האדם אל לבו, שלא יגנבו ממנו את בגדי הנשמה

מעשה באדם שהיה רוכב על חמור כשפניו אל הכפר, כדי לקנות עז חולבת שתדור בחצרו. קנה עז, ותלה בצווארה פעמון. קשר חבל לזנב החמור וחיברו לסרט הפעמון, ושב לעירו שמח וטוב לב, כשהעז מתנהלת בעקבות חמורו. כל זמן שהיה שומע את קול הפעמון מצלצל, ידע בוודאי שהעז מאחוריו.

ראוהו שלושה פרחים וחמדו לצון, אמר האחד, ”יש לי רעיון כיצד לגנוב את העז”.

התפאר השני ואמר, ”אני מסוגל אף לגנוב את החמור שהוא רוכב עליו”!

בשמוע זאת השלישי אמר בקול לועג, ”אין זה כלום, בידי לגנוב אפילו את בגדיו שהוא לבוש בהם!”

אמרו ועשו.

התגנב הראשון, התיר את הפעמון מצוואר העז ותלהו בזנב החמור. התיר את החבל, ומשך את העז אחריו, האיש המשיך לשמוע את צלצול הפעמון, ולא חשד בדבר. בטוח היה שהעז מהלכת בעקבות החמור.

הפרחה השני המתין לו כברת דרך משם, שם פגשו וכה אמר בנימוס, אמור לי, אדוני, האם אופנה חדשה היא לתלות פעמונים בזנב החמור?

הביט האיש לאחוריו ונחרד. אבוי, העז נעלמה, וספק את כפיו.

אמר הפרחה ”מן הסתם לא הרחיק הגנב לכת”. הנה אשמור על חמורך, ואתה רויץ אחר הגנב.

רץ האיש בכל כוחותיו, ואין עז ואין גנב. בלב כבד שב על עקבותיו, ואין גם חמור, אף השומר נעלם...

שרך דרכו רגלית, החום היה כבד והשמש קפחה. הגיע לבאר, והנה אדם עומד על שפתה, מביט לתוכה ודמעותיו נמהלות במימיה.

מה לך בוכה? שאל בעניין. הלה סיפר כי התכופף לבאר להרוות צימאונו במימיה, וצרור כספו נשר מחיקו ונפל למעמקיה.

יום של פגעים הוא, השיבו האיש, גם לי נגנבו היום עז וחמור.

הבלים, הפטיר הלה, מה שוויים, אם תעלה את ארנקי מהבור, אתן לך בשכרך את דמי החמור והעז גם יחד.

פֶּשַׁט הלה את בנדין, צלל למעמקי הבור והעלה חרס בידו אין ארנק ולא כסף, וכשהרגיש שהאזיר נגמר לו בריאות עלה בחזרה, אז גילה שגם בנדים אין לו... והנמשל הוא, הנה מר"ח אלול אומרים סליחות בכל יום, והאשכנזים תוקעים בשופר בכל יום, כדי שנתעורר בתשובה, אולם אנו ממשיכים לרכב על החומר – היינו, ממשיכים לדרוף אחר התאוות והנאות העולם הזה, וסומכים על הפעמון הוא קול הסליחות והשופר שמעוררים את מידת הרחמים. ובוז מגיע היצר הרע וגונב לנו את ימי הרחמים של חודש אלול, בזה שהוא קושר את קול הסליחות והשופר לאוזננו, לבל יכנסו אל ליבנו.

ואנו אומרים שבראש השנה נגזר על האדם כמה פרנסה תהיה לו ואז נחזור בתשובה. ואז מגיע היצר הרע וגם את זה גונב. ואם אין קמה אין תורה, שכאשר אין פרנסה קשה גם ללמוד.

הבגדים אלו הבגדים של הנשמה שהיא מתעטפת בהם, היינו התורה והמצוות וגם את זה לוקח היצר הרע, ונשאר האדם ערום מן החומר והרוח. (להתעדן באהבתך).

"עַל אֵיבִיךָ וְעַל שְׂנְאִיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ" (ל, ז)

"איביך" אלו ישמעאל, "שנאיך" אלו עשו

כתב רבנו בחיי (כאן) ש"איביך" אלו ישמעאל, ואילו "שנאיך" אלו עשו. ע"ש. והנה הטעם שקרא הקב"ה לישמעאל "אויב" ולעשו "שונא", מפני שהאויב גדול מהשונא. כי השונא, אף על פי שירע לו, יעשה זאת על דרך רחמנות, אך האויב אשר בלבו איבה, לא ירחמנו כלל. לכן ישמעאל, בן הגר השפחה, אין בלבו רחמים כלל והוא "אויב", ואילו עשו, עם כל שנאתו, הרי הוא בן רבקה, ומידותיה הטובות השפיעו מעט עליו. והסיבה שהחל הכתוב ב"א יביך" ולאחר מכן ב"שונאיך", כדי לסמוך את "אשר רדפוך" אל השונאים שהם בני עשו, כי עיקר גלותנו בכל מקום שהוא, לבני אדם הוא.

"כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ" (ל, י)

התשובה יכולה לבוא על ידי השופר שזכר בתורה

נמצאים אנו בסמוך ונראה ליום הדין הגדול והנורא יום ראש השנה וכיום הזה ציוה ה' יתברך לשמוע קול שופר ועל ידי זה נעורר עצמנו לחזור בתשובה ולתת אל לבנו בפשפוש ומשמוש במעשים הטובים הם או שמא ח"ו להיפך, וזה שנאמר "לשמור מצותיו וחוקתיו הכתובה בספר התורה הזה כי תשוב אל ה' אלהיך" כי התשובה באה באותה שעה שתוקעים בשופר.

למה דוקא שופר

והנה הטעם שאנו לוקחים דוקא שופר של איל ולא קרן של פרה, הוא לפי שהשופר הוא העשוי מקרני איל, ואילו הקרן היא קרן פרה, ולכך לוקחים לתקיעת שופר דוקא שופר, כדי שעל ידו יבוא זכרון עקידתו של יצחק אבינו, לפני הקב"ה וימליץ טוב, שהרי בשעת העקידה נטל אברהם איל תחת בנו לעולה. אבל קרן שהיא של פרה, לא ניטלת לתקיעה, לפי שהיא יכולה לשמש כקטיגור, שעל ידה יזכר עון העגל וכמו שאמרו בגמ' (ראש השנה כו.).

ולמה נקרא "שופר"? רצונו לומר "שפרו" מעשיכם ועורו משיתכם וכמו שאמרו במדרש (ויקרא רבה פרשה כ"ט סימן ו'), דהיינו שיחרד האיש מעבירות שבידו ויתחרט ויחזור בתשובה, וכמו שנאמר (עמוס ג, ו) "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו". ולכן על האדם לבכות על עונותיו בשעת הברכה, כמו שנאמר (תהלים נא, יט) לב "נשבר" ונדכה אלהים לא תבוזה. גם "נשבר" רומז לתקיעת "שברים", גם "נשבר" הם אותיות "בר נש" שכל בר נש ודאי שיחרד בקול תקיעת שופר.

ובבבכיה יקרע האדם את לבבו ולא את מלבושו, כמו שנאמר (יואל ב, ג) קרעו לבבכם ואל בגדיכם ראשי תיבות "בקול", [הוא אומר שהקול בא מהלב ואילו קריעת הבגד זה מעשה שאינו קשור ללב], ולפיכך רק על ידי כן יועיל לאדם שישמע קולו לשוב בתשובה, וכמו שנאמר (שמות יט, יט) והאלהים יעננו "בקול".

עניין ברכת השופר

בברכת השופר יש י"ג תיבות, והם כנגד י"ג מדות של רחמים כידוע. גם לשון הברכה על השופר היא לשמוע קול שופר שהראשי תיבות יחד עם הסופי תיבות עולים בנימט' קר"ע שט"ן (עם הכולל), שיקרע את השטן והמקטרגים מעליו כדי שיקבל שכר לנפשו.

גם נוסח הברכה לשמוע קול שופר הוא ראשי תיבות "שקל", העולה בנימט' "נפש", רצונו לומר שיהיה ב"שקל" הקדש, שיקדש עצמו מלמטה כדי שיקדשו אותו מלמעלה, ויכבוש את יצרו הרע. כמו שאמר התנא (אבות פ"ד מ"א) איזהו "גבור" הכובש את יצרו, "גבור" דייקא, שישבר לבו בזמן שתוקעים שברים שהם כנגד יצחק שהוא כנגד מידת ה"גבורה".

המלאכים הממונים על קולות השופר

עוד בכסא רחמים (ומקורו טהור מכת"י הנדפס במחזורים אשכנזים רבים קודם התקיעות כגון אשכנז רדלהים נדפס תרל"ב) שהמלאך הממונה על התקיעה נקרא (פסת"ם), ושמו עם

האותיות והכולל עולה בנימט' "תקיעה". והמלאך הממונה על "שברים" נקרא (ש"ר יהוא"ל) ובנימט' עולה "שברים". והמלאך הממונה על ה"תרועה" נקרא (שמשיאל) העולה בנימט' "תרועה". והמלאך הממונה על כולם ששומע ומקבל את קול השופרות, נקרא (אנקת"ם) ועולה בנימט' "השופר", והוא שר ועומד לפני כסא הכבוד, ולכן "שופר" עולה בנימט' "שר הכסא", והמלאך הממונה על תפילתם וקול שופרם נקרא (פנדלפון והדרינאל).

הטעם שתוקעים מאה קולות, כדי להזכיר מאה הצעקות שצעקה שרה

בעקידה

ואמרו רבותינו ז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק ל"א) מה הטעם שתוקעים מאה קולות, כדי להזכיר מאה הצעקות שצעקה שרה בעקידה. ועדיין צריך להבין למה לא תוקעים את כל הקולות יחד. גם מה מרמז העניין שיש תשר"ת ולא די בתקיעה או בשברים או בתרועה? אלא רמז יש בדבר כמו שהביא הרב מעשה רוקח (במדרש משניות מסכת ראש השנה), הנשמה מחצבה מתחת כסא הכבוד, ובתחילה נותנים אותה לאדם בלא פגם. אך על ידי היצר הרע חוטא האדם ופוגם את נשמתו, כמו שנאמר (קהלת ז, כ) אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. והקב"ה הצופה עתידות שברא את יצר הרע, ברא לו תבלין, הם התורה והתשובה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (קידושין ל:): בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. ובעל התשובה הרי הוא כקמץ שנולד ביום הראשון, שלא היה פגום, ובוה ישוב להיות טהור כבתחילה.

וזה רמזו בסדר התקיעות תשר"ת, שבתחלה תוקע "תקיעה" קול פשוט בלי פגם, כמו שהיתה הנשמה בלי פגם, ואחר כך מרמזים לו שבעוונותיו נעשתה נשמתו "שברים", רצונו לומר שבורה ופגומה. ומהו תיקונו? "תרועה", היינו שיצעק צעקה גדולה ומרה וילולי יילל, ויתחרט על עונותיו ויחרד וירעד כמו "תרועה". גם תשובתו תהיה בזכות התורה שיש לה שבעים פנים, וגם זה מרמז במילה "תרועה" שהיא אותיות "תורה-ע", כלומר שישג בסודות התורה שהתורה נקראת "יין", כמו שנאמר (ישעיה נה, א) בלוא כסף ובלוא מחיר "יין" וחלב.

גם ע' עולה בנימט' "סוד" גימט' יין, ותוסף את זה לתיבה שנשארה מבלי אות ע' שזה תורה, מכאן רמז למה שאמרו חז"ל (במדבר רבה יג, טו, וכן בזוה"ק בראשית מ"ב ע"ב ועוד) שיש שבעים פנים לתורה.

ועל כן אם חזר בתשובה ונתחרט על עונותיו בשעת תקיעה, יהפך האדם לטהור כביום היולדו, שהרי הוא כקמץ שנולד דמי. גם תוקעים סימן "תשר"ת" משום שהוא מלשון "תשורה" שמביאים למלך, וזה שנאמר (תהלים פט, טו) "אשרי העם יודעי תרועה", רצונו לומר, אשרי המכוין כוונות אלו במאה קולות.

בתקיעת השופר כל הציבור יהיו באהבה

העיקר בעת תקיעת השופר שכל הציבור יהיה באהבה ואהבה ושלוה, כמו שנאמר (עובדיה א, יח) והיה בית יעקב "אש" ובית יוסף "להבה" ובית עשו "לקש" ודלקו בהם ואכלום. היינו שאם "בית יעקב" יהיו "אש", הוא נוטריקון אהבת שלום. ובית יוסף "להבה", אותיות "ההבל" היוצא מפי התוקע בשופר, ובית עשו "לקש", נוטריקון לשמוע קול שופר, "ודלקו בהם ואכלום", היינו שאם יש ביניהם אהבה ושלוה, והם הגונים ודלקו ישראל באומות ואכלום.

אין לנו דבר יותר גדול מזכות תקיעת שופר, וכפי שראינו שביום מתן תורה היה השמן מקטרג, אמר הקב"ה למשה קח מיד את השופר ותקע, ויברח השמן ויגוס מתוכם. וכן בכל מקום שישנה איזו צרה, אנחנו תוקעים בשופרות (רמב"ם תעניות רפ"א), כמו שנאמר (תהלים קיח, ה) מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה, "מן המצר" רצונו לומר, שהחזן אומר, אנכי תוקע מצדו הצר של השופר, "ענני במרחב יה" ואתה ה' ענני מהצד הרחב של שופר.

משל נפלא כיצד הבנים השוכבים שגלו מעל שלחן אביהם, ע"י השופר מפילים את חומת הברזל ושבים אל אביהם

ונאמר על כך משל נפלא: משל למלך שהיה לו בן יחיד שהיה אוהבו עד מאד, והיה מלמדו טכסיסי מלכות ודרכי מלכים והליכותיהם, ובאהבתו אותו לא היה עוזב המלך את בנו מעימו, והיה מצווה עליו לבל יתרחק מאיתו, שמא יקחוהו האויבים ויוליכוהו בשביה ויעשו בו כרצונם. והבן היה עושה כדברי אביו. לימים התעלם בן המלך מאשר ציוה עליו אביו, והלך לבדו בדרך לטייל, וירחק מאת אביו. והנה תפשו אותו האויבים, והוליכו אותו בשבי בדרך רחוקה, ועינו אותו ביסורין קשין. אבל לשלוח יד בנפשו לא העיזו מפני פחד המלך. וכעבור מספר חודשים, הרשוהו לילך בעירם אך מנעוהו מלשוב אל אביו. והמלך בראותו שבנו רחוק ממנו, ונעלמו עקבותיו, היה כועס עליו, על שלא שמע בקולו. ובן המלך היה שולח בכל יום אגרת לאביו, כדי שיזכרהו יפדהו ויצילהו מפני שחיו אינם חיים, אולם האויבים היו תופשים את האגרות ומשמידים אותם לבל יגיעו אל המלך. הנה עברו שנים וישמע הבן שיש מנהג למלך לעבור פעם בשנה בסמוך לעיר בה הוא נמצא, לכן כשהגיע אותו היום, ישב בן המלך בפרשת הדרכים שאמור לעבור בה המלך, כדי לפגשו ולהתחנן על נפשו. אולם בשמוע האויבים זאת, עשו כישוף והעלו מהיצת ברזל בין המלך לבין בנו. בראות הבן שאבדה ממנו כל תקווה ושוב לא יוכל לפגוש את אביו, היה בוכה וצועק, ומרוב בכיה נפלה עליו תרדמה, ויחלום והנה זקן אחד עומד כנגדו ואומר לו, קום קח את האבן הטובה שיש בחיקך, שהיא

סגולת מלכים, והכה בחומת הברזל שיש בינך לבין אביך, והחומה תפול תכף ומיד. וייקץ בן המלך משנתו, ויחרד חרדה גדולה, מה זה ועל מה זה, ויבא ידו בחיקו וימצא את האבן הטובה שאמר לו הזקן. וישא קולו ויבך בלב נשבר, ויכה באבן על חומת הברזל ותיפול. אז ראה המלך את בנו, והנה הוא לבוש בלויים, ובשרו דל, ודמעתי על לחיו, ויקרא בקול בכיה, אבי אבי למה עזבתני? ויבכרו רחמיו על בנו יחידו אשר אוהבו כנפשו, וימהר ויחבקו וינשקו ויבכו בכי רב. וישבו אל הארמון, אז סיפר הבן לאביו את כל אשר קרהו, ואשר עשו לו האויבים, והמלך נקם את נקמתו מהם.

הנמשל הוא, המלך – הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה, הבן היחיד הם ישראל, הדא הוא דכתיב (דברים יד, א) בנים אתם לה', ונתן להם את התורה, הם טכסיסי המלך שילמדו אותם. והוראת המלך שבנו לא יפרוש ממנו, כנאמר (דברים ו, יג) את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ובו תדבק, וכתיב (דברים יג, ה) אחרי ה' אלהיכם תלכו וגו' ובו תדבקו. והאויבים הם אומות העולם, כמו שנאמר (בהגדה) בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו והקב"ה מצילנו מידם. וכשהיו עם ישראל הולכים אחרי מצוות ה', שונאים אינם יכולים לשלוט בהם. אולם כשפרשו ממנו, באו האויבים והחריבו את בית המקדש, והגלו אותם לחוצה לארץ. והאגרות הנשלחות בכל יום מהבן אל המלך הם התפילות, שאף בגלות בכל יום ויום מתפללים עם ישראל שמע קולנו וכו', רפאנו ה' וכו', תשכון בתוך ירושלים וכו', אולם הסטרא אחרא והקליפות והמשטינים אינם מניחים שהאיגרות והתפילות יגיעו לשמי מרומים, כמו שכתוב בזוהר הקדוש (ראה זוהר חדש ח"ב דף פ"ה ע"א) כל צלותא דלאו איהו ברחילו, חס ושלום לכלבא אתמסר. [תרגום, כל תפלה שאינה ביראה, חס ושלום לכלב נמסרת]. ואנו מצפים שהקב"ה בעצמו ובכבודו יבוא לקבל תפילתנו ברצון בימים הנוראים, כמו שנאמר (ישעיה נה, ו) דרשו ה' בהמצאו, דהיינו מיום ראש השנה ועד יום הכיפורים, ועל כן מתקבצים בבתי כנסיות ומתפללים, כי שם נמצא המלך כדי שישמע תפלתנו, אך השונאים [כאמור הם הסטרא אחרא] מעמידים חומת ברזל בינינו לבין אבינו שבשמים, חומה של כל המעשים הרעים. ובאה התורה הנקראת שיבה, כמו שנאמר (ויקרא יט, לב) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, שהתורה היתה תתקע"ד דורות קודם הבריאה (חולין קטז), ונותנת לנו עצה טובה, ואומרת (תהלים פא, ד) תקעו בחדש "שופר", היינו שפרו מעשיכם, ועל ידי השופר תפילו את המחיצות שביניכם לבין אביכם שבשמים, ואז נשוב אל אבינו בוראנו, אל הדביקות, "לגור" יחד עמו בארמון המלך (הובא גם בכסא רחמים, מלמד, נצבים עמי קמ"ז).

"כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם לֹא נִפְלְאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא רִחַק הוּא. לֹא בַשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָּנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקְחֶהָ לָּנוּ וְיִשְׁמַעֲנוּ אֶתְּהָ וְנַעֲשֶׂנָּה" (ל, יא-יב)

מהי תקנת החוטא? שהאדם עצמו יעשה "רגע חושבים", ובזה יגיע לתשובה וחרטה

"כי המצוה הזאת", היא מצות התשובה שנאמרה קודם (בפסוק קודם) ושבת עד ה' אלהיך. ופירושו, מצות התשובה אינה נבצרת מהשנת האדם, וכל הזמנים ראויים לתשובה, כי לא בשמים היא וגו', וכל הפותח פתח כחודו של מחט הקב"ה פותח לו פתח כפתחו של אולם.

משל למה הדבר דומה, לתרנגול שהתפלש בעפר ונתלכלך. אם יקחהו בעל הבית וינסה לנקותו בכל מיני סוגי הנקיון, לא יצליח לעשות זאת אלא בזמן ארוך מאוד, ואילו אם רק לרגע אחד ינער התרנגול את עצמו מן העפר – הריהו נקי מיד מהלכלוך. כך האדם, אם יבואו עליו כל האנשים המוכיחים שבעולם, וינסו לנקותו ולהסיר חטאיו מנשמתו, לא יצליחו. ומהי תקנתו, שהאדם עצמו יעשה "רגע חושבים", ובזה יגיע למסקנה של תשובה וחרטה, וכך ינקה עצמו מלכלוכי העבירות שבהן חטא. וכמו שאומרת הגמרא בברכות (דף ז.) אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות... וריש לקיש אמר יותר ממאה מלקיות.

כיצד אנחנו משקרים את עצמנו, ומה נענה ביום שתדובר בנו פרשת לא בשמים היא

ושנינו בתנא דבי אליהו זוטא (ריש פרשה י"ד) שאומר אליהו הנביא, פעם אחת הייתי עובר ממקום למקום, ומצאני אדם אחד שלא היה בו לא מקרא ולא משנה, והיה מתלוצץ ומלעיג בדברים, ובא כנגדי, ואמרתי לו, בני, מה אתה משיב לאביך שבשמים ליום הדין, אמר לי, רבי יש לי דברים שאני משיבו, בינה ודעת לא נתנו לי מן השמים שאקרא ואשנה. ואמרתי לו בני, מה מלאכתך? ואמר לי ציד אני. ואמרתי לו בני, מי למדך ואמר לך שתביא פשתן ותארגהו מצודות ותשליכהו לים ותעלה הדגים מן הים? ואמר לי רבי, לזה נתנו לי בינה ודעת מן השמים. ואמרתי לו ומה להביא פשתן ולארוג מצודות ולהשליך לים ולהעלות דגים מן הים נתנו לך בינה ודעת מן השמים, לדברי תורה שכתוב בה (דברים ל, יד) כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו, לא נתנו לך בינה ודעה מן השמים! מיד הרים קולו ובה, אמרתי לו בני, אל ירע לבבך, שכל שאר באי עולם משיבין תשובה זו על אותו ענין שהם עוסקין בו, אבל מעשיהן מוכיחין עליהן.

ועליהן וכל כיוצא בהן ועל העושים כמעשיהן מה אומר הכתוב עליהן (ישעיה יב, ט) ובושו עובדי פשתים וגו'.

"לא בשמים הוא" (ל, יב)

כוחם של חכמי ישראל בפסיקת ההלכה

מפסוק זה למדו חז"ל (מציעא נט:): כלל יסודי בדרכי הפסיקה, שאין מקבלים הכרעה הלכתית מן השמים, בין על ידי נבואה, בין על ידי רוח הקודש או בת קול, שכן **"לא בשמים היא"**, אלא הכרעת הדין נמסרה לחכמי ישראל בעולם הזה.

ובמו שראינו במעשה הידוע בתנורו של עכנאי (בבא מציעא נט:): שזהו תנור של חרם שננטא ותתכוהו לרצועות והניחו חול בין חוליה לחוליה וזה דומה לנחש, שנחלקן לגביו רבי אליעזר וחכמים האם לאחר שעשו את התקנה הזו יצא התנור מטומאתו או לא, רבי אליעזר אמר טהור, וחכמים אמרו טמא. באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבועלם, ולא קיבלו הימנו, והואיל וחכמים היו הרוב, היה רבי אליעזר צריך לשמוע להם ולקבל את דעתם, אבל הוא דבק בדעתו. אמר רבי אליעזר, אם הלכה כמותי, החרוב יוכיח, נעקר החרוב ממקומו מאה אמה. חזר ואמר, אם הלכה כמותי, אמת המים תוכיח. ואמת המים חזרה לאחוריה. אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו, והחלו כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם רבי יהושע שיחזרו למקומם. לא חזרו למקומם משום כבודו של רבי אליעזר, ולא המשיכו ליפול משום כבודו של רבי יהושע. ולבסוף אמר להם אם הלכה כמותי, מן השמים יוכיחו. יצאה בת קול ואמרה, מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום. עמד רבי יהושע על רגליו ואמר, לא בשמים היא, שכבר ניתנה תורה מהר סיני, ואין אנו משגיחים בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה "אחרי רבים להטות". שאלו את אליהו הנביא, מה אמר הקב"ה באותו זמן? אמר להם חייך ואמר נצחוני בני, נצחוני בני.

אומר הנאון מוילנא (דברי אליהו ב"מ נט:): "נצחוני" מלשון נצח. אם היו נכנעים מפני מופתים שעשה, שהחרוב נעקר, אמת המים חזרה לאחוריה וכותלי בית המדרש זעו, היה זה סוף התורה כולה, ומדוע? בדור ההוא היה רבי אליעזר שעשה מופתים ומולו עמדו חכמים וכולם היו גדולים בתורה, שביכולתם לעשות מופתים, אולם כיצד היו פוסקים הלכה בדור שלנו כשאין מי שיכול לעשות מופתים כאלה?!

אך הם לא נכנעו ואמרו שפסיקת הלכה אינה על ידי מופתים אלא רק בידי עמלי התורה. בזה קיבלה התורה נצח, שגם בדורותנו יש בידי מי לפסוק הלכה. הן עמלי התורה יש גם היום, ולכן רק בידם ניתן לפסוק הלכה, ורק כך פוסקים הלכה (מספר אש דת).

ובן מצינו במסכת תמורה (טז:) אמר רב יהודה אמר שמואל, שלושת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה. אמרו לו ליהושע שאל, אמר להם, לא בשמים היא.

כיצד הראב"ד פסק ע"פ רוח הקודש

מתוך כך, הקשו רבים על דברי הראב"ד, שלכאורה סותרים לכלל זה, שהנה פסק הרמב"ם (פרק ה' מהלכות לולב הלכה ה'), הדם שנקטם ראשו, כשר. והראב"ד משיג על כך וכותב, אמר אברהם, כבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשנו מכמה שנים והעלינו שהוא פסול וכו' ומקום הניחו לי מן השמים. עד כאן לשונו.

וקשה, הן כאמור הלכה היא "לא בשמים היא", וכיצד יתכן שהראב"ד הכריע כאן את ההלכה על פי רוח הקודש?

במחלוקת שאין מכריע הלכה כבת קול

הגאון רבי חיים יוסף דוד אזולאי – החיד"א, כותב בספר "דבש לפי" (מערכת נ', אות י"ב), שאף ש"לא בשמים היא" והרמב"ן חולק על הראב"ד במה שכתב בשם רוח הקודש שהופיעה בבית מדרשו, היינו רק כמו הרמב"ן, שהוא בדעתו הרחבה הכריע מן התלמוד להיפך, אז הרשות בידו לעשות על פי התורה לפי דעתו, אבל אם אין בידינו להכריע, ועינינו רואות שנחלקו הפוסקים מערכה לקראת מערכה, אז נראה לדעתי הקצרה שיש לסמוך על הסברא של הפוסקים שהסכימו מן השמים עליה.

גם בספרו "עין זוהר" (עיר אוזן, מערכת א', אות טו), מסיק החיד"א שאפילו לדעת הרמב"ם, הפוסק כי נביא אשר יאמר שגילו לו כי סברת פלוני אמיתית, יחנק כנביא שקר. והו רק אם חכמי הדור יכולים להכריע הלכה זו, אבל אם נפלה מחלוקת בין חכמי הדור ואין מכריע, מותר לשאול מן השמים כמי מהקדושים ההלכה, ויכול לעשות על פי מה שהראו לו מן השמים.

וראיה לדבר מכך שהלכה כבית הלל נגד בית שמאי, אף שבית שמאי היו "מחדרי טפוי", ולא משום שהיו הרוב, אלא משום שיצאה בת קול (עירובין יג:) ואמרה שהלכה כבית הלל, וכיצד נפסק כבת קול אחר שנאמר לא בשמים היא? אין זאת אלא משום שהבת קול מכריעה את המחלוקת ובאופן כזה כן מקבלים הלכה מן השמים.

"מי יעלה לנו השמימה" (ל, יב)

תפילה שמזכירים בה זכות אבות ודוד, מתקבלת ברצון

כתב הרב חיד"א ז"ל בספר דבש לפי (מערכת ת' ערך תפילה) הפסוק מי יעלה לנו השמימה, עולה בנימטריא "אברהם יצחק יעקב דוד", לרמוז שכל תפילה

שמזכירים בה את זכות ג' אבות, וזכות דוד המלך ע"ה, שהוא רגל ד' במרכבה, אותה תפילה עולה לשמים להתקבל בריצון.

"לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונגשנה. ולא מעבר לים" (ל, יב-יג)

אף שבחטאים פגמת בשמים וגרמת צרות מעבר לים א"צ לתקן כל זאת ודי שתשוב בתשובה כאן

אומר הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל (בדרשת מהר"ח סוף ח"ב), הרמב"ן (כאן ל, יא) מפרש את הפסוקים שהם מדברים בענין מצות התשובה. ועל זה אמר הכתוב לא בשמים היא.

וביאור הפסוק כך הוא, האדם בחטאו פוגם למעלה בשמים, הורס ומחריב עולמות!! ואם כן מן הדין שלא תועיל לו התשובה, אלא אם כן יעלה לתקן שם מה שפגם. על זה אמר הכתוב "לא בשמים היא", אינך צריך לעלות לשמים כדי לתקן, אלא די כאן בעולם הזה לעשות תשובה.

ואמר עוד הכתוב, ולא מעבר לים היא, כי האדם בחטאו יכול חס ושלום להכריע את כל העולם לכף חובה, כמו שאמרו חז"ל (קידושין מ:): לעולם יראה אדם עצמו ואת כל העולם כולו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה, ואם כן יכול להיות שבחטאו גרם שיהיו מעבר לים פורענויות וצרות רבות. ואם כן מן הדין שישוב בתשובה על הצרות שגרם מעבר לים. על כך מורה כאן התורה "לא מעבר לים", אינך צריך לעשות תשובה במקום ההוא, רק די שבמקומך כאן תוכל לתקן הפגם, בחרטה ועזיבת החטא, וקבלה לעתיד.

על כן, חסד גדול התחסד הבורא עמנו, שלא דרש מאתנו תשובה על פגמי החטא הנוראים בעולמות העליונים. ולא זו בלבד, אלא גם את העונש על העוונות אינו נותן כפי הפגם שנגרם בכל העולמות, אלא כפי מעשיו וכמידת הנאתו.

ובזה פירש מהר"ם אלשיך זצ"ל בפירושו לתהלים (סב, יג) את הכתוב (שם) ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. היינו שהחסד הגדול הוא שהקב"ה דן את האדם כפי המעשה! כפי השגתו הוא, ולא כפי שהפגם באמת נמשך ממעשהו למעלה.

משל נפלא ממו"ר ראש הישיבה

מורנו ורבנו ראש הישיבה רבי עזרא עמיה זצ"ל הסביר זאת במשל ליהודי עובר אורח שטעה בדרך והלך כמה ימים ביער ללא אוכל ושתיה. לבסוף הגיע לוילה גדולה, בית של אחד המיליונרים הגדולים שאפילו המלך לוהה ממנו כסף, והיה מתייעץ עמו.

דפק בדלתו של העשיר ואמר לו שלא אכל ולא ישן 4 ימים והוא עייף, אמר לו בעל הבית בבקשה תכנס, מצות הכנסת אורחים אין כמותה בעולם, לך תישן בחדר למעלה, אבל הזהיר אותנו, תדע היום באים לכאן המלך ושריו להתייעץ איתי, ולכן תעלה למעלה ותישן ותזהר שלא להפריע. הלך ועלה למעלה, ובאמת בלילה הגיעו המלך ושריו וישבו ודברו, והנה באותם ימים לא היו מנורות, אלא היתה לעשיר עששית גדולה מלאה קריסמלים יפים שממלאים אותם בשמן, והעששית הייתה תלויה בתקרה על ידי חבל שהיה נמצא בקומה השניה, ועשו חור בתקרה וכך הייתה תלויה. והנה לאחר שהאורה ישן שמונה שעות, קם ורצה ללבוש את מכנסיו, ראה שאין לו חגורה, וכיון שאינו יכול ללכת ללא חגורה תר כה וכה, וירא והנה חבל מונח לרגליו, והיה זה החבל מחזיק את העששית הגדולה. לקח התיבת זכוכית וחתך את החבל, ופתאום שמע – בום! כל הנרות והשמן נפלו על המלך ושריו, והיתה לעשיר בושה גדולה. כשהלך המלך אמר הבעל הבית לאורח, מה זה עשית ומה עלה בדעתך? השיב האורח, אני מצטער, לא ידעתי שחבל זה מחזיק את העששית. אמר לו בסדר את זה אני מבין, אבל למה לקחת דבר שלא שלך? על זה תקבל עונש.

אותו הדבר הקב"ה אומר לנו, כיון שאתם לא יודעים כמה דברים אתם גורמים על ידי העוונות שלכם, בוראים משחיתים מחריבים עולמות וכו', לכן על כך לא תקבלו עונש, אבל על שידעתם שאסור לעשות עבירות ובכל זאת עשיתם, על כך תענשו. וזה שנאמר בתהלים (סב, יג), ואתה תשלם לאיש כמעשהו, ולא על התוצאה הנגרמת מזה.

"כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדְּבָר" (ל, יד)

ר' יעקב אייזיק מקראקא, שחלם מספר פעמים שמתחת הגשר שבפראג ישנו אוצר גדול

מעשה בעני אחד ושמו ר' יעקב אייזיק מקראקא, שחלם מספר פעמים שמתחת הגשר שבפראג ישנו אוצר גדול. החל מקבץ ואוסף פרוטה לפרוטה למען נסיעתו לפראג, עד שעלה בידו כדי צרכי הנסיעה, וקם ונסע לשם. בהגיעו למקום מה רבתה אכזבתו בראותו שמתחת לגשר חונה מחנה צבאי גדול, והוא חשש מאוד להכנס לשם. אבל כיון שהוא רצה בכל מאודו את הממון שבאוצר, יום יום היה עובר ליד המקום, לראות מתי דרך השומרים להיות במקום, ומתי יחליפו המשמרות, אולי יעלה בידו להכנס לשם. הקצין שהיה שם, שם לב ליהודי הזקן, העטור בזקן ופאות. ומראהו החריג משך את תשומת ליבו, ולכן היה שם עליו עין. והנה בשעת הזדמנות, נגש ר' אייזיק בלאט אל מקום האוצר, אך מיד הבחין בו הקצין, תפסו וצעק עליו מה אתה עושה כאן? בלית ברירה סיפר ר' אייזיק לקצין את דבר החלום שחלם, ועל הטורח הרב שטרח לבא הלום.

צחק הקצין עליו ואמר לו שוטה שבעולם כיצד אתה מאמין בחלומות, הלא גם אני חלמתי מספר פעמים כי בעיר קראקא גר ר' אייזיק יעקל'ש שמתחת לתנורו יש מטמון גדול, וכי רגלי הוליכוני מרחק גדול לקראקא? מיד הבינ היהודי כי המטמון נמצא בביתו שלו. נפטר ר' אייזיק מהקצין בשלום, ונסע לביתו חזרה, ואכן מצא מטמון גדול מתחת לתנורו בביתו והתעשר, ומאוצר זה תרם לבניית בית כנסת גדול בעירו.

"כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדְּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ" (ל, יא-יד)

סגולה גדולה לקיים את כל המצוות, להיות עניו באמת שאז אין היצר שולט בו, ונעשה כביכול מרכבה לשכינה

כתב הקדוש הרב חיד"א זיע"א בספרו חומת אנך (סוף פרשת נצבים אות ז) אפשר לומר, כי הנה יקשה על האדם ענייני התורה והמצוות כי רבים הם, ויצר לב האדם מתגרה בו מאד, וכמה כוחו גדול. אך יש תקון גדול מאד וסגולה גדולה לקיים הכל, והוא להיות עניו באמת, ובוה אין היצר שולט בו, שאז נעשה כביכול מרכבה לשכינה, ומעלה עליו כאילו הקריב את כל הקורבנות, ואז נקל לו לעסוק בתורה ולקיים את המצוות. וכך מצינו גדולי עולם שהיו מוכתרים בכל הכתרים, והיו ענוים הרבה אברהם אבינו ע"ה, משה רבנו ע"ה, דוד המלך ע"ה, ראשי תיבות "מאד". גם "מאד" ראשי תיבות מרה אפר דם. וזה שנאמר (כאן) "כי המצוה הזאת" היא מצות התשובה, "לא נפלאה היא ממך... כי קרוב אליך הדבר מאד" וכו', "מאד" רמו לאדם שעליו לקנות את מדת הענוה ולהזכיר לאדם שהוא בסך הכל אפר דם מרה ר"ת "מאד". גם רמו לגדולי עולם משה אברהם דוד שהם ר"ת "מאד", שעל האדם להיות עניו באמת כמותם.

ולכך ממשיך הפסוק "בפיך ובלבבך" – פיו ולבו שווין, "לעשותו" לקבל לעשות כל מצוה שתבא בידו, ובוה תכונן עבודת ה' כדת מה לעשות, ואם כן "קרוב הדבר מאד" לקיים התורה ולעבוד את ה' בנקל. וממילא שצריך לקיים המצוות במחשבה, דיבור ומעשה, והוא רמו "אדם" ר"ת אמירה דעת מעשה, וזהו "בפיך" – דיבור, "ובלבבך" – מחשבה ודעת, כי החכמה הוא בלב, כמו שאמר שלמה המלך ע"ה (משלי כג, טו) בני אם חכם לבך, "לעשותו" – מעשה.

"כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדְּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ" (ל, יד)

פלא ראשי תיבות: פ'ה ל'ב א'יברים

הרמב"ן (ל, יא) אומר שפסוק זה קאי על מצות התשובה.

החתם סופר על התורה (פרשת נצבים כאן) הביא את מה שכתב השל"ה הק' שלושה דברים נצרכים לעשיית התשובה, א. פה – להתוודות. ב. לב – חרטה על העבר

וקבלה על העתיד. ג. איברי העשיה - לעשות את המצוות ולהיזהר שלא לעשות עבירות. וזהו הכתוב בתורתנו הקדושה "בפיך ובלבבך לעשותו", "בפיך" היינו שעשיית התשובה תהיה בפה, דהיינו באמירת הווידוי, וגם "ובלבבך" היינו על ידי החרטה והקבלה לעתיד שבלב. וגם "לעשותו" היינו לעשות את מעשי המצוות כדבעי.

על פי האמור פירש החת"ם את הפיוט (הנאמר אצל האשכנזים, ביום השני של ראש השנה, בזכרונות) "עשה פלא לחיים לכל יהיו כמתים" תיבת "פלא" היא ראשי תיבות, פה לב איברים, דהיינו הבקשה כאן היא שנוכה להשתמש בשלושת כלי התשובה הנרמזים בתיבת "פלא", ואז לא נהיה "כמתים" דהיינו כהרשעים שאף בחייהם קרואים מתים. אלא נהיה כהצדיקים אשר אף במיתתם קרואים חיים. (להתעדן באהבתך).

מאמר הכנה לראש השנה

"ויאמר ה' סלחתי כדברך" לפי ההכנה שלך כך הסליחה

צריך עכשיו הכנה לקראת יום הדין, לחזור בתשובה שלימה, לעשות הכנה גדולה בימים האלה, כי הכל לפי מה שאדם מכין את עצמו, כמו שאומר הפסוק: "ויאמר השם - סלחתי" - אבל "כדברך".

הכל תלוי בהכנה - משל נפלא

הנה כבר אנחנו מתקדמים ליום הדין הגדול אשר מלך במשפט יעמיד ארץ, אנחנו לפני ערב ראש השנה הזמן המיועד כבר מבריאת העולם לדון בו כל יצורי עולם אם כבנים אם כעבדים כולם עוברים לפניו אחד אחד אין מי שיכול להפטר מלעבור לפני הקב"ה אשר בוחן לבות וכליות, ואצלו הכל גלוי וידוע.

לכן צריך כל אדם להכין את עצמו מבעוד מועד, הקב"ה עשה אתנו חסד גדול שנתן לנו את חודש אלול שאדם יחזור בו בתשובה. נשאר לנו שבוע ימים, והשבוע הזה קובע את גורלנו לקראת השנה הבאה עלינו לטובה. אם אנחנו באים לראש השנה מוכנים וזכינו זכות גדולה, לכן מעכשיו נודרו להכין את עצמנו בתשובה ומעשים טובים, כדי שיראו בשמים שאנחנו משתדלים - כל יום עושים חשבון נפש, לומדים מוסר, ומשתדלים בתורה ובמצוות ובמעשים טובים, ואז כשיגיע ראש השנה נהיה מוכנים, אבל אם לא כן, אלא האדם בא לראש השנה ומתעורר באותו יום לעשות תשובה כבר מאוחר, רבי חיים מצאנו אומר למה הדבר דומה, לשתי משרתות, האחת הייתה פקחית והשניה הייתה

הסרת שכל, הפקחית כל היום הייתה עובדת משרתת את בעלת הבית, מסדרת את הבית מנקה אופה ומבשלת, בלילה כבר הייתה עייפה, אין לה כח ורוצה לישון, אבל יודעת שמחר בבוקר מוקדם צריכה להכין ארוחת בוקר מה עושה כבר בערב מבינה את העצים, שמה אותם בתנור עושה מהם גחלים שלא יהיו לחים, כדי שבבוקר הכל יהיה מוכן מיד. אבל המשרתת השניה אמנם עבדה יפה ביום אבל בלילה הייתה עייפה לא יכולה להמשיך, העצלות גברה עליה והלכה לישון. אמרה, בבוקר נעשה עצים נעשה הכל, קמה בבוקר קצת מאוחר וממהרת להזדרז להכין, אבל העצים היו לחים הבית התמלא עשן ולא יכלה לאפות הפת, סוף דבר שפיטרו אותה מעבודתה.

כמו כן האדם צריך להיות מוכן לראש השנה. להכין את עצמו הן בתפילה הן בלימוד הן במעשים טובים, להקפיד בכל הברכות וכו', ויכין את עצמו בכל המובנים שצריך, יבקש מחילה מחברו ולא יתכה לרגע האחרון, וכן צריך לעשות פדיון נפש, כמו שאמר מהר"ח כי מי שעושה פדיון נפש בערב ראש השנה, וחוזר לעשות שוב אח"כ בערב כיפור מובטח לו שלא ינזק כל אותה שנה. וכן לשמור שבת כי השבת הקרובה היא שבת אחרונה של השנה לכן צריך שמירת שבת בשלימות, וכן צריך להכין את פירוש התפילות של הימים הנוראים וכל יום לקרוא קצת תהלים וכל אחד יקבל עליו איזו קבלה חדשה, למשל יסדר את עצמו שלא יכעס, כמו שבראש השנה עושים סימנים טובים שיתמו אויבינו ושונאינו, שירבו זכויותינו, שנהיה מלאים מצוות כרימון, והסגולה הגדולה ביותר שצריך למצוא היא, שהאדם לא יכעס, אוי ואבוי זה המזיק הכי גדול כל השנה ובפרט בראש השנה, ויצר הרע מנסה בכל כוחו להפיל את האדם בכעס. אז אם אדם מכין את עצמו לפני כן ומכין גם את אנשי ביתו, לקראת יום הדין הגדול והנורא, הבית שלו נראה אחרת.

הקב"ה סולח לאדם המתחנן לפני הקב"ה, סלח לי, כפר לי, תן לי מחילה, סליחה, וכפרה! והקב"ה עונה לפי ההכנה של האדם, "כדברידך" – "ויאמר ה' סלחתי" – אבל "כדברידך". לפי השיעור של הדברים שלך, כפי שהכנת את עצמך.

מיום כ"ה באלול עד ר"ה הם ימי חסד

ליל כ"ה באלול הוא יום בריאת העולם. אבל – זה היום תחילת מעשיך, הוא יום ר"ה שבו נברא אדה"ר שהוא עיקר העולם והוא שלימות הבריאה. וכתב הנר"א שהימים הראשונים מכ"ה באלול עד ר"ה הם ימי חסד, ימים שנתנם לנו השי"ת בחסד כי אע"פ שעדיין – אדם אין לעבוד את האדמה, בכל זאת העולם התקיים, וכן גם עתה בכל שנה מתעורר אותו אור גדול של החסד הגדול מאתו יתברך, ולכן ימים אלו הם ימי חסד מאת ה' יתברך.

ובותב הרב יערות דבש על קדושת יום כ"ה באלול (דרוש י' לכ"ה אלול) וז"ל: היום כ"ה אלול, היום יום ראשון לבריאת העולם, ובכ"ה אלול נברא חושך, הוא יצר הרע, ואור שהוא יצר טוב, ורשעים מתרעמים על בריאת יצר הרע, כי היה להם לאבן מכשול, אבל צדיקים שמחים בו, שעל כן מקבלים שכר. וזהו (תהלים קמה, י) וחסידיך יברכו"כה הינו כ"ה אלול, תחלת הבריאה, וכל מעשה המשה ימים עד יום הששי כלול ביום ראשון כנודע, ה' פעמים ה' הוא כ"ה והבן.

היום נאמר וחשך על פני תהום, ואמרו ברבבה (בראשית רבה ג, י) ולחשך, דא מעשיהן של רשעים, ויהי אור, דא מעשיהן של צדיקים (שם ב, ז), ואיני יודע באיזה חפץ יותר, הוא דאמרו במדרש (שם ג, ב) "ויהי אור" אור שהיה כבר, הרצון, כי החשך, היינו רשעים, יהיה (אור), היינו בעל תשובה, וה' חותר התירה ומשוה חשך לאור, ויהי אור, היינו צדיקים נמורים שלא חטאו מעולם, כאשר האריך בזה בכתבי האר"י ז"ל.

וזו השאלה איני יודע באיזה חפץ יותר, אם בבעלי תשובה או בצדיקים, כשהוא אומר ויהי אור, הרי עקרו צדיקים נמורים, והיינו כי זה שהקדוש-ברוך-הוא מסיע לרשעים לחזור בתשובה הוא ממש בריאת עולם חדש ותחית המתים, כי כאשר יחטא הוא ממש מת, ועל ידי מה (הוא מחייהם), על ידי טל תחיה, ולכך אמר בזהר לאחר סיום ברכת מחיה המתים נפק כרוזא מאן הוא גבר דאשתדל להדר רשעים בתשובתא, והיינו כי זהו ענין תחיה, וזה נעשה על ידי שהקב"ה מסתכל בצדיקים נמורים, ועל ידי שעשוע זכרם פועל זה שהחזירן בתשובה, ועל ידי צדיקים הקדוש-ברוך-הוא מרחם להשיב ולחתר חתירה לרשעים, כמו בבריאת העולם נסתכל במעשה צדיקים ובראם, כי זה גם כן כמו בריאת עולם.

ומזה תבין מה שכתב איש אלהים קדוש — מורנו הרמ"ע כי נאמר (בראשית ג, טו) ואיב"ה (אשית), רמז לו ימים המסוגלים לתשובה, א' — דראש השנה, י' — עשרת ימי תשובה, ב' — דראש השנה, ו"ה" דחק עצמו מורנו הרמ"ע בעל כרחו לפרשו, אבל הוא הדבר שכתבנו, שכיון לחמשה ימים שאין לשטן בהם שליטה, ולעמת זה ה' ימים קודם ראש השנה, מן כ"ה אלול, ימים שיש להתגבר בתשובה, כי אדם אין לעבד את האדמה.

ימי ביקור

הימים האלו הם ימים של ביקור (לשון בקורת) שהם כמה ימים לפני ר"ה. והנה בכל הקרבנות של החגים כתוב "והקרבתם עולה" ואילו בר"ה כתוב "ועשיתם עולה", ללמדך שצריך האדם להקריב את עצמו לפני השי"ת לעשות חשבון נפש ולחפש במומים שלו ולחזור בתשובה.

אימת הדין

בכ"ד אלול יום פטירת ה"חפץ חיים" ע"ה זיע"א. הוא היה אומר, האדם צריך להכין את עצמו ליום הדין ולהרגיש כמו אותו בחור שתפסו אותו במלחמת עולם הראשונה ודנו אותו להריגה, והעמידו אותו מול מכונת ירייה אבל המכונה לא פעלה משך רבע שעה, וכשראו כן פטרוהו לשלום אלא שמרוב פחדו שחשש כל רגע שמא ימות, הלבינו כל שערותיו. וכך צריך כל אחד להרגיש ביום הדין.

ובהרת בחיים

הקב"ה מבקש מעם ישראל שיעשו תשובה שנאמר "שובה ישראל עד ה' אלוֹקֶיךָ", ועם ישראל אומרים לו רבונו של עולם אתה תתחיל בתשובה שנאמר "שובה ה' רבבות אלפי ישראל" ולכאורה לא מובן מה הבקשה הזאת, אלא קיימא לן שליח ששלחו אותו ומת בדרך, המשלח צריך לעשות תשובה, ולכן הקב"ה שלח אותנו לעוה"ז ואנחנו תעינו בדרך וכביכול נקראים מתים, אבל ידוע שאם המשלח הזהיר את השליח ואמר לו תלך רק בדרך זו ולא בדרך אחרת המסוכנת המשלח פטור, ולכן הקב"ה אומר לעם ישראל שהם יעשו תשובה, ובוה יובן הפסוק בפר' נצבים "ובהרת בחיים", בודאי שאדם יבחר בדרך טובה דרך החיים ולא המוות, ולכן הטענה של הקב"ה שלא יתחייב כביכול תשובה כיון שהוא הודיע לנו "ובהרת בחיים" דרך של חיים דרך של תורה ויר"ש.

הרופא והסבל

בימים אלו חל פטירת החפץ חיים, והוא כתב ההבדל שיש בין בן תורה אמיתי לאחד שמבלה את ימיו בשדה"י פה"י, אם נקח לעצמנו סבל – ופלוני שלומד רפואה, הסבל עובד כל יום ומקבל כסף במקום ושמת, ואילו הלומד רפואה מתייגע ימים ולילות בלי כסף משך שנים מספר וסובל חרפת רעב, אמנם לאחר כמה שנים הרופא ישב בנחת וירויח הון עתק בשנה אחת מה שהסבל הרויח כל ימיו, וזה ההבדל בין בן תורה אמיתי שמשקיע כל זמנו לתורה בעולם הזה מתייגע על התורה אבל אח"כ בעולם הבא עין לא ראתה, ואילו הסבל מסכן.

לכן צריך בימים אלו להכין את עצמו בלימודים במידות בהנהגות ובמצוות, כדי שיבא ליום הדין ויש לו חיילים ופרקטילים, ולא יגיע לר"ה ועדיין לא הכין עצמו. כמו שידוע כאשר המלך הולך למלחמה שולח חיילים להכין הדרך והולכים לפניו כדי לנצח, שאם ילך הוא קודם בלא הכנה יכול להרג, כן בר"ה אנחנו צריכים לילך מוכנים, וכמו שאמרו רבותינו מודה בקנס פטור אבל כל זה קודם שבאו עדים לדעת שמואל, אבל לאחר שבאו עדים לא שוה ההודאה, וכן בר"ה צריך להודות ולהתודות קודם יום הדין

ואח"כ יבא לר"ה. ובדרך רמז דעת רב שפטור לאחר שבאו עדים, ולכן אומר וסלחת לעוונתי כי רב הוא הלכה כמותו.

השלך את שרשראות התאוה מעל נפשך, ואז תראה איך אתה יכול להגיע לתשובה שלימה ולהגביה עוף עד לשמים

עיקר בקשתינו ותחינתנו בימים הללו היא, לשוב בתשובה שלמה. ולא יאמר אדם אי אפשר, אלא אפשר ואפשרי. כמובא במדרש עה"פ "הוציאה ממסגר נפשי": משל לאחר שנכנסה ציפור לתוך ידו וסגר עליה בכפו אמר, הרי אומרים בני האדם, שהציפור הזאת יש בכוחה לעוף למעלה, ואילו אני רואה שאיננה יכולה לזוז... אמרו לו שוטה שבעולם, פתח ירך ותראה איך היא עפה. בן האדם, כשמוען כי אינו יכול לעשות תשובה, אומרים לו שוטה שבעולם טמטמת את עצמך, סגרת את נפשך בתאות לבך עד כי אינך יכול להתגבר... פתח את המסגר, השלך את שרשראות התאוה מעל נפשך, ואז תראה איך אתה יכול להגיע לתשובה שלימה ולהגביה עוף עד לשמים.

וע"פ זה יתבאר מה שאמרו המפרשים "כי זוכר כל הנשכחות אתה ואין שכחה לפני כסא כבודך", דלכאורה קשה אם זוכר כל הנשכחות משמע שיש שכחה, וא"כ מה פירוש מ"ש אח"כ – ואין שכחה לפני כסא כבודך. אלא כנ"ל אם האדם שוכח שהוא חטא, הקב"ה זוכר לו שחטא, ואם האדם מקיים בעצמו – וחטאתי נגדי תמיד, אז הקב"ה "שוכח" שחטא. וכן בתורה ובמצוות אם אדם זוכר ומתנאה שעשה מצוות, הקב"ה "שוכח" את המצוות שעשה, אבל אם אדם שוכח המצוות והוא עניו, אז הקב"ה זוכר לו מצוותיו.

אסור לו לאדם לסמוך על החזן או על התוקע, אלא צריך הוא בעצמו לעשות תשובה – האם בקשר לכסף שלו הוא גם סומך על החזן

"קחו עמכם דברים ושובו אל ה'", רק באופן זה הקב"ה סולח לאדם, עכשיו זה הזמן שאדם יעשה תשובה ולא יסמוך על אף אחד.

יש האומרים אני הולך להתפלל אצל הצדיק הזה – זה טוב, או אצל בית הכנסת הזאת, צריך להתפלל במקום שיש חזן טוב, תוקע טוב וכו'... אבל אסור לו לאדם לסמוך על החזן או על התוקע, אלא צריך לעשות הוא בעצמו.

האם בקשר לכסף שלו הוא גם סומך על החזן? כמו כן אין לסמוך על החזן ועל התוקע, בענין התשובה והתפילה צריך האדם שיתפלל על עצמו.

מו"ר הבן איש חי הביא את המשל הזה. פעם אחת ראה השועל את החיות שהן בצער גדול, ובוכים. אמר להם מה קרה, אמרו לו, היום הכעסנו מאד מאד את המלך האריה, ולא יודעים מה לעשות, מפחדים ממנו, מי יודע איזה עונש יתן עלינו.

אנחנו רוצים לפייס אותך, אבל לא יודעים מה לעשות, כי מפתחים אפילו לנשתי אליו, אמר להם השועל – מה הבעיה בואו כולם אתי, ואני אפייס אותך, יש לי שלוש מאות משלים, משלי שועלים. אניד לך שלוש מאות משלים והוא יהיה שמת, אחר כך הכל יהיה בסדר. אמרו – זו עצה טובה והלכו אתך כולם. לפתע, באמצע הדרך – עמד. מה קרה שאלו, מה אניד לכם שכחתי מאה, נשאלו לי רק מאתיים. אמרו – טוב, גם מאתיים טוב. המשיך הלאה, ועוד פעם עמד. שאלו – מה קרה, אמר שכחתי עוד מאה, טוב. גם מאה טוב. גם בהם נפייס את המלך.

המשיך הלאה, הגיע לפתח... המלך כבר רואה את כולם, עם העורך דין השועל, והנה אומר להם העורך דין, תשמעו אני לא נכנס... למה אתה לא נכנס? תדבר! אמר... – שכחתי הכל! גם את המאה האחרונים שכחתי. אבל לקחנו אותך שליח ציבור...? סמכנו עליך אתה תגן עלינו ותפייס, ועכשיו שכחתי...?

לכן, האדם אל יסמוך על אף אחד, אלא כל אחד תלוי במעשים שלו, בפיוסים שלו, כעת – בכל לילה סליחות ותחנונים לפני השם יתברך, באמת לחזור בתשובה. כמה זה תענוג שאדם באמת עבד של הקב"ה, זה דבר גדול.

דרוש לראש השנה

עיקר ר"ה להצטער על כבוד ה' – שכינה. והצורך באימת הדין.

עיקר הכל לדאוג לצער השכינה

צריך בעיקר בתפילות של ראש השנה לדאוג ולהתחנן לפני השי"ת על צער השכינה, כי השכינה נמצאת בבית האסורים, עוונותינו גרמו שהיא לא בביתה, היא בגלות נודדת ממקום למקום, וכן צריך להתחנן על החיים הרוחניים שלו שיזכה ללמוד תורה, יזכה ליר"ש למדות טובות, כמו שמביא הרש"ש במוסר לראש השנה את דברי הזוהר כי בני האדם בר"ה ויוהכ"פ "צווחין ככלבים הב הב, הב לך מזוני, הב לך בני, הב לך חיי, ולית מאן דאשגח לה לאפקא מבית אסורים דילה", השכינה צועקת ואין מי שמשגיח עליה להוציאה מבית האסורים. צריך לצעוק על גלות השכינה, וכשהשכינה תצא מהגלות יהיה טוב לכולם, כל הבעיות הפרטיות והכלליות יסתדרו, כי השכינה מקבלת שפע ומחלקת אותו לכל העולמות ולעם ישראל.

עיקר העבודה בר"ה – להמליך את הקב"ה שתשרה בנו השכינה

עיקר העבודה בר"ה, היא להמליך את הקב"ה עלינו. כי זה תיקון השכינה – המלכות, שעתה אנהנו בונים אותה מחדש ולכן עיקר התפילות צריכות להיות למען השכינה. וכמו שאומר הוזה"ק בתיקון ו', "לית מאן דאשגח לה לתבר בית אסורין דילה להקים יתה מגלותא אלא כלהו צוחין ככלבים הב הב וכו'" (אין מי שישגיח עליה, לשבר בית האסורים שלה ולהקים אותה מהגלות, אלא כולם צוחים ככלבים – תן, תן). וכמו שרמזו רבותינו בפסוק "אך אם יום או יומיים יעמוד לא יוקם כי כספו הוא". כלומר אם אדם בא להתפלל רק יום או יומיים, דהיינו ביום כפור, ובשני ימים של ראש השנה, "לא יוקם" לא יעמוד בדין לצאת זכאי, ולמה, "כי כספו הוא" שבא להתפלל רק על זה שיהיה לו כסף. וכן נרמז בפסוק "מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם". כלומר מפני מה לא בא המשיח, כי אנשים מבקשים רק על לחם, ולא מבקשים שהקב"ה יוציא את השכינה מהגלות.

ולכן אנהנו מבקשים שיתגלו השמים וכל הז' רקיעים – וידע כל פעול כי אתה פעלתו כי זה תפקידנו ביום הזה.

וכל עיקר בקשת זכרנו לחיים היא, עבור התורה להמשיך חיים נצחיים לנשמה, ולא הלילה כסף וזהב.

ואמרו רבותינו מלך וציבור באים לדין מלך קודם, כלומר לבקש על "המלכות" – על "השכינה", ואז ממילא יבוא השפע לעם ישראל.

ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך. הכתוב מורה לנו לבחור בחיים, על דרך שאנהנו מתפללים זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים. דהיינו שאין כונתנו בבקשת החיים למעננו למלא בטננו ולקבל יותר ויותר מהעוה"ז, אלא כל כונתנו היא להשאר בחיים כדי לעבוד אותך כמאמר (ישעיהו כו) "לשמך ולזכרך תאות נפש", וזהו וכתבנו בספר חיים – למענך, ולא למעננו, כי לא המתים יהללו יה, וזהו ובחרת בחיים, רק תבחר בחיים לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו כי הוא חיך (אהל יעקב):

ראש השנה נקבע ליום הדין הגדול והנורא והקב"ה מביא למשפט על כל נעלם

היום הר"ת עולם היום יעמיד במשפט כל יצורי עולם, כלומר ביום ר"ה הוא לידת העולם "הרת" פי' לידת כמ"כ "והלילה אמר הורה גבר" שביום זה נברא אדם הראשון והאדם נקרא עולם קטן. וכן ביום זה נתקן הפרצוף העליון הנקרא ז"א, כי ביום כ"ה באלול נברא העולם והוא יום אחד לבריאת העולם – יום ראשון בימי השבוע, עד שביום ששי

נברא אדם הראשון, והוא ג"כ נקרא עולם קטן, ואדה"ר בו ביום עשה מצות ומעשים טובים ותיקן הרבה בעולמות העליונים, בו ביום חטא, בו ביום עמד בדין, ופסק דינו היה ביום הכיפורים חותם ראשון, וחותם שני ביום הושענא רבא. ואמר לו הקב"ה אתה סימן לבניך כשם שעמדת בדין ביום זה וסוף דבר קבלתי אותך בתשובה, כך אני דן את בניך מידי שנה ביום זה על מעשיהם של כל השנה כולה. אם הם חוזרים בתשובה אני מקבל את תשובתם, ואז הקריב אדה"ר קרבן לפני הקב"ה, להודות על שקבל אותו בתשובה, זה שכתוב בפסוק (תהלים סט, לב) "משור פר מקרן מפרים", כמבואר בזוה"ק.

לפיכך נקבע יום ר"ה – ר"ח תשרי ליום הדין הגדול והנורא.

ולפי הסוד פי' "הרת עולם" הוא ענין התקבצות כל הדינים והגבורות הקשות ביום זה לדון את העולם, כי המלך הקדוש יושב על כסא דין, וכל הספרים נפתחים לפניו, וכל צבא השמים נצבים עליו מימינו ומשמאלו, ומביאים לפני הקב"ה מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר, מחשבות אדם ותחבולותיו, הללו מלמדים זכות, והללו מלמדים חובה.

וגם כל העולם כולו עליונים למעלה ותחתונים למטה זעים וחלים ומתפחדים וכל השרפים והחיות רצוא ושוב אלה מפה ואלה מפה, לשמוע בקול דברו כי ידין ה' את עמו. ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב איזו לחיים איזו לרעב איזו לשבע.

ואם כן מה יעשה אדם שהיצר הרע שולט עליו, ומכף רגל ועד ראש אין בו מתום בלי עון פצע וחבורה, וסובכים אותו מלאכי חבלה הס"מ וגונדא דיליה שעומדים להשטין עליו ולהעמידו בדין על כל זה, "למי ינום לעזרה ומה יעשה כי יפקוד אל" כי כאשר מתעוררים עתה הקליפות והס"א שהם מקטרגים על כל בני האדם, השכינה בצער גדול כי הם באים בנבול הקדושה ומכסים בענן את האור הגדול של השכינה הקדושה, כמש"כ "בכסה ליום חגנו", שלא תאיר לעולם התחתון, וכל מה שיושפע לה רוצים ליקח, והשכינה כביכול שועמת ממרירות הדין, ה' יצילנו, וכל העולמות תלויים אז, כי על כן צריך תקון גדול להסיר הקליפות שהם העננים שעליהם רמו הנביא ירמיה (איכה ג') "סכות בענן לך מעבור תפלה" והדין מתגבר והולך עד שהכרוז הולך בכל הרקיעים לתקן כסא דין לדון את העולם.

המדבר עם המלך, יחיל וירעד מאימתו, כל שכן, אם הוא חוטא, והמלך יודע זאת

ובתב הגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל המדבר עם המלך, יחיל וירעד מאימתו, כל שכן, אם צריך הוא לבקש ממנו בקשה.

ומכל שכן, אם הוא הומא, והמלך יודע זאת.

ומכל שכן, אם גנב מאוצרות המלך.

ומכל שכן, אם המלך מינהו על אוצרותיו, ומעל באמונו וגנב.

ובן בנו של קל וחומר, אם בגד ומסר האוצרות שגנב לשונאי המלך.

ומה עוד, אם על ידי כך הגביר את כח השונאים.

רק לחשוב על כך – הרי אין לנו פה להשיב, ולא מצח להרים ראש. רעדה תאחז אותנו – והיא שתעמוד ליכותנו, שכבר השריש הגאון רבי ישראל מסלאנט זצ"ל כי חרדת הדין היא העצה לזכות בו.

יום הדין – מי יחיה ומי...

בימיו של המשגיח דישיבת מיר הגאון רבי ירוחם הלוי ליבוביץ זצ"ל אירעה תאונה קשה ברכבת, ועשרות נוסעים שהיו בתוך הקרונות נספו ונהרגו רח"ל, ואמר אז רבי ירוחם, שמלך בשר ודם הדן את אלו שחטאו לפניו, הרי הוא נותן אותם בבית האסורים כדי שלא יברחו מפניו, ואז יוכלו לשפוט אותם ולקיים בהם את גזר הדין, אבל הקב"ה אינו כן, אלא בראש השנה הרי הוא כותב את הרשעים בדין בספרי המתים, וכל אחד ממשך להסתובב בביתו חופשי, וביום המיועד לפורענות מזדמנים כולם לפונדק אחד ולנסוע ברכבת, וכך מגיעים כולם אל מותם על ידי תאונה מחרידה.

חכמי המוסר המחישו ענין זה במשל אחר, לצייד הדגים שהניח בלילה רשת גדולה עם מזון שיתפתו הדגים להיכנס לתוך המצודה שממנה לא יוכלו לצאת, והי בבוקר משך הדייג את הרשת עם כל הדגים אשר היו בתוכו, באותה שעה בכו הדגים שניצודו ואמרו "אוי לנו שלא השכלנו לברוח מיד אחר האכילה...". אולם האמת שאין בדבריהם ממש, כי כבר בתחילת הלילה היו ניצודים ועומדים, רק הם לא הבחינו בכך, וכבר בשעה שנהנו מן הסעודה לא היו יכולים לברוח, ורק עכשיו הבחינו מה נעשה להם בתחילת הלילה כאשר התפתו לאכול מן המטעמים השונים. ולכך ממש דומים כל יצורי עולמים בראש השנה, שהרי פסק הדין נכתב ונקבע כבר בתחילת השנה, ובעיני בשר אינו רואה את התוצאה כי אם באמצע השנה, ואז הוא מתאונן שכדי להינצל מצרה פלונית היה עליו לעשות כך וכך, אך האמת שדברי הבל הם, כי היה עליו להתפלל בתחילת השנה לבטל את הגזירה, ואלמלי היה מפציר ומרבה בתפילות ותחנונים היה משנה את הפסק לטובה, על כן יתעשת כל איש לנצל את הזמן במלואו, ואז יזכה לשנה טובה ומתוקה?

אימת הדין בימי ראש השנה אצל החפץ חיים

בספר "דרכיו, נימוקיו ושיחותיו של החפץ חיים" מובא בשם רבי מרדכי דוב שראה פעם את החפץ חיים נכנס בימים הנוראים לעליית בית כנסת כדי להתבודד. עמד רבי מרדכי דוב מאחורי הדלת ושמע כיצד החפץ חיים מצייר לעצמו שנכנס לדין בפני בית דין של מעלה, ועומד לפניהם והכרוז מכריז שיבואו כל זכויותיו לפניהם. וצייר כיצד הגיעו מחנות של מלאכי קודש שנבראו מהתורה שלמד עד כה, ומן המצוות ששמר בכל ימי חייו, וכן מהזכויות שזכה בהתפשט חיבוריו בתוך כלל ישראל ועל ידי כך זיכה את הרבים. כה רבות היו הזכויות עד שבעצמו התפלא על רוב מספרם. אחר כך צייר שמכריזים וקוראים לכל חובותיו שיבואו להעיד עליו. גם מהם באו מחנות רבים, מהם כאלה שהעידו על חסרון בעשיית המצוה, האהבה והדביקות ועוד כהנה רבים. עד שהכריע הבית דין שהוא בכלל בינוני. ואז חשב לעצמו שנכנס תחת הגדר של רב חסד מטה כלפי חסד. אך מיד שמע שהשכינה שואלת מה הוא כעת, הי או נפטר, וענו לה חי הוא. ותיכף נשמע קול: "עשה תשובה על עוונותיך מאחר שאתה עדיין בחיים!" והתחיל החפץ חיים להתייפח בבכי גדול.

סופו של האדם לעפר

לאחר שאכל אדם מעץ הדעת, אמר לו הקב"ה: "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" (בראשית ג, יט).

כידוע, נקצבו לאדם הראשון אלף שנות חיים בעולם הזה. מתוכם נתן שבעים שנה לדוד המלך, ניתרו לו תשע מאות ושלושים.

חטא האכילה מעץ הדעת היה בשעותיו הראשונות של האדם, וכמו שאמרו במדרש (ויקרא רבה כט, א): "בשביעית נפח בו נשמה, בשמינית הכניסו לגן. בתשיעית נצטוה, בעשירית עבר. באחת עשר נדון".

אם כן, אמר החפץ חיים, אדם הראשון עומד בפתח חייו הארוכים, וכבר מעכשיו הוא חי בדיעה הזו כי שעון חייו הולך ואוזל.

ובך כל אדם, הרי מהרגע שנולד ידוע כי סופו למות. אם יחיה אדם עם ידיעה זו, יפנים וירגיש את משמעותה, יש לו סכוי שיצליח במסעו בעולם המעשה. אבל, אם בדמיונו רשומות בחשבונו בבנק החיים שלא ימות לעולם, קרוב לודאי כי יכשל בתפקידו.

בחוף לארץ, היו בבתי הכנסיות 'חבורות'. חברת משניות, חברת תהלים, חברת עין יעקב, וכדומה, וכל יהודי אשר בא לעירה מצא את מקומו בחבורה שמתאימה לו ולמעמדו.

רק ל'חבורה' אחת לא מצטרפים האנשים, הלא היא 'חברת בני תמותה'.

כל אדם במשך חייו חושב כי אינו שייך לאותה חבורה. נדמה לו כי המתים בלבד הם חברי הקבוצה הזו...

אכן, סוף אדם למיתה. וככל שיחיה האדם בזכרון יום המות, יהיו ימי חייו מנוצלים ואיכותיים יותר.

לפי זה נבין פסוק מהנביא: "ויקרבו ימי דוד למות, ויצו את שלמה בנו לאמר: אנכי הלך בדרך כל הארץ, וחזקת והיית לאיש. ושמרת את משמרת ה' אלקיך ללכת בדרכיו לשמר חקתיו מצותיו ומשפטיו ומצותיו ככתוב בתורת משה למען תשכיל את כל אשר תעשה ואת כל אשר תפנה שם (מלכים א ב, א'ג).

ולכאורה היה לו לומר: "ויאמר לשלמה בנו: אנכי הלך בדרך כל הארץ. ויצו אתו לאמר וחזקת וכו'".

אמנם לדברינו, אין זו פתיחה בלבד, יש לה משמעות גם לעצם הצואה. ויצו את שלמה בנו – ללמדו ארחות חיים, לאמר – דבר זה יהא שגור על פיך, **אנכי הלך בדרך כל הארץ** – כל רגע ורגע אתה מתקדם אל סוף חי המעשה. כשתחיה בדרך זו - 'וחזקת והיית לאיש'.

ראש השנה, הוא היום הקובע, המכריע, שכל הימים האחרים ניזונים ממנו ושואבים ממנו שפעם

ראש השנה איננו רק תחילת השנה, אלא הוא הראש במלוא מובן המילה, כי אין בשנה כולה אלא מה שנגזר בראשה ביום הדין, בו הבריות יפקדו להזכירם לחיים ולמות, לאושר או לאסון, לרווחה או לצרה, לפרנסה או למחסור. ראש השנה, הוא היום הקובע, המכריע, שכל הימים האחרים ניזונים ממנו, שואבים ממנו שפעם, ומי שיצליח ליזכות במאור פני הבורא יתברך, בחסדו הרב ורחב ידו, מאושר יהיה לשנה הבאה כולה, ולשנים רבות ומאושרות.

תשרי אותיות תשר"ק, ולכן הוא בחי' דין גבורה

והנה ר"ח תשרי שהוא ראש השנה הוא יום הדין הגדול והנורא וכידוע שסדר האותיות ב-אבג"ד שהוא אור ישר – בחי' חסד. וב-תשר"ק – אור חוזר מהסוף להתחלה, הוא בחי' גבורה, ותשרי אותיות תשר"ק, ולכן הוא בחי' דין גבורה.

וראה כי חודש ניסן צירוף הוי"ה שבו הוא יהו"ה ב"ה, וריבועו כזה – י' י"ה יה"ו יהו"ה גי' ע"ב, מס' חסד. ואילו חודש תשרי צירופו והי"ה וריבועו כזה: ו, וה, והי, והיה, גי' דיין. והכל מרומז. כי בחודש ניסן שהנהיג הקב"ה את העולם בחסד, נאמר בו – "דודי

לי ואני לו", כי בניסן ריחם עלינו הקב"ה וגאל אותנו בלי התעוררות מצדנו, אלא בהנהגה של חסד עליון, ולכן נאמר קודם "דודי לי" ורק אח"כ ו"אני לו", מה שאין בן בחודש תשרי שהקב"ה יושב על כסא דין ודן את העולם כולו, עליונים ותחתונים חיים ומתים, כולם עוברים לפניו אחד אחד, לכן צריך קודם את ההתעוררות שלנו להזור בתשובה בבחי' אני לדודי, ורק אח"כ נזכה ל-ודודי לי. וז"ש "בראשית ברא אלהים" בראשית" בא תשרי ברא אלהים-מידת הדין.

ובידוע שהודש זה נקרא ג"כ "ירח האיתנים" כי בו נולדו אבות העולם ובתשרי נפטרו (ר"ה י" ע"ב) והאבות הם בחסד גבורה תפארת, שהם בחינת דין ורחמים, כי בחודש זה עומדת זכותם לבניהם למתק את הדינים מעליהם.

היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולם, יום הדין הגדול והנורא

והנה נודע כי צרוף ההויה של חודש תשרי-והי"ה, יוצא מס"ת ויראו אותה שרי פרעה, והוא צרוף המראה על דין, כי אם נרבע אותו [כזה: ו' והי' והי"ה] יהיה גי' 64 כמספר דיין, המורה על יום הדין הגדול והנורא. ואילו הצירוף של חודש ניסן שהוא בחסד, צירופו-יהו"ה, ואם נרבע אותו יעלה גי' ע"ב- חסד, כיון שבו מתגלה החסד הגדול בעולם שהקב"ה הוציא אותנו ממצרים. והשם של חודש תשרי עצמו מורה על דין כי אותיותיו הן למפרע על סדר תשר"ק. וז"ש בראשית ברא אלהים, בראשית-אותיות בא' תשרי, ברא אלהים מדת הדין. ולכן דורשים מאתנו בחודש זה-אני לדודי-אתערותא דלתתא, ואח"כ רק נזכה לדודי לי, משא"כ בניסן ההנאה היא-דודי לי ואני לו הרועה בשושנים. כי גם בלא אתערותא דלתתא יש אתערותא דלעילא.

בה הדמעות

והנה הדמעות שנוריד היום ע"י תקיעת שופר והתשובה, הן הפותחות את שערי רחמים. והביאו משל על זה-בחזית המלחמה מקובל, כאשר חייל נופל מסמנים עליו סימן, אם שחור פירושו שחי' מת, ואם "אדום" פצוע, נתאר לעצמנו שאירע מקרה וסימנו חייל בשחור והוא רק היה פצוע, באו הממונים והשליכוהו בין כל הגוויות, החייל רצה להסיר מעליו את הסימן השחור, אבל הצבע לא ירד, החליט להוריד דמעות ובדמעות ימחוק את הסימן ואז ינצל, וכך עשה וניצל, וגם אנחנו צריכים להוריד דמעה הרבה כדי שנמחוק את "הסימן השחור" של עוונותינו.

מה לא עושים להיות בריא

מו"ר ראש הישיבה הרה"ג יהודה צדקה זצוק"ל היה אומר כי בעת הצורך, אדם נוסע בשביל בריאותו גם לאמריקה, והכל בכדי להיות בריא, ואפי' אם הוא יודע שיועיל רק לזמן קצר, בכל זאת עושה מאמצים להיות בריא.

ק"ו באותה מידה צריך האדם לעשות למען בריאות נשמתו. ולכן מה התועלת בסליחות שאנחנו אומרים בימים אלו, אם איננו בודקים את עצמנו האם חל שיפור במעשינו וכדומה, הלא אם אדם הולך לרופא ורואה שאין שינוי, הרי הוא חוזר ליקח תרופה אחרת וכו' גם אנחנו צריכים לבדוק את עצמנו אם חל בנו שינוי ואם לאו צריך עוד להתחזק.

הנשמה לא עוברת – נקרא מת

שלשה ספרים נפתחים, של צדיקים – נכתבים ונחתמים מיד לחיים טובים, רשעים נכתבים ונחתמים למיתה, ובנוניים תלויים ועומדים עד יוה"כ.

רשעים נחתמים למיתה! והרי אנחנו רואים אותם חיים וקיימים? אלא ידוע שע"י החטאים פוגמים בנפש, וע"י העוונות פוגמים ברוח, וע"י הפשעים בנשמה. והרשע אפי' שיעשה תשובה וכו' יתקן רק הנפש שלו, ולכן רק הנפש חיה אבל הרוח והנשמה שהם העיקר אינם פועלים אצלו, ולכן נחשב כמת בבחי' רשעים בחייהם קרואים מתים.

עקידת יצחק היום ברחמים תזכור

הסביר הרה"ק רבי יששכר דב מבעלזא זי"ע על מה שאנו אומרים מידי יום בתפילתנו לאחר פרשת העקידה: "רבונו של עולם, כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמך את כעסך מעלינו ויגולו רחמך על מדותיך וכו'". ודקדק, מה שייך לבקש "כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמך את כעסך מעלינו", וכי אפשר לדמות מדת רחמנותו של הבורא כל עולמים למדותיו של בשר ודם? אלא ההסבר הוא: דהנה מצינו בנמרא (סנהדרין פט) ובמדרש (בראשית רבה נו. ד, תנחומא וירא כב) שבשעה שהלך אברהם אבינו אל העקידה עמד השמן לנגדו בכל מני נסיונות ותחבולות, בכדי למנעו מלקיים רצת בוראו לעקוד את יצחק בנו, כיון שראה שאינו שומע לו, אמר לו: אני רוצה לגלות לך שגונב לי הדבר וכך שמעתי מאחורי הפרגוד: "השה לעולה ואין יצחק לעולה!" כלומר, כי מה שהקב"ה אמר לך "והעלהו שם לעולה" לא היתה הכוונה לשחטו אלא רק להעלותו על המזבח, ולבסוף ישחטו את השה. ועל כך השיב אברהם אבינו, שגם אם האמת כדברך, איני מקבלה ממך, שכך עונשו של בדאי (רמאי) שאפילו כשאומר אמת אין שומעין לו.

וזוהי א"כ הכוונה בתפילתינו: רבונו של עולם, כמו שכבש אברהם אבינו את רחמי לעשות רצונך בלבב שלם, והיינו שלא רצה לשמוע בקול השמן, אף שאמר דברים הנראים אמת, מאחר שבאו מפי השמן, "כן יכבשו רחמך את בעסך מעלינו", וכאשר יקטרג השמן על בני ישראל בטענות שיש בהם ממש, אל תשמע דבריו כלל, שכך עונשו של בדאי, שאפילו אומר אמת אין שומעין לו.

אל תשלח ידך אל הנער

תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק (ראש השנה מ"ז ע"א). שאל הרה"ק רבי הירש מווידיסלאב ז"ע אביו של הרה"ק מפשיסחא ז"ע – לכאורה, בשביל להזכיר את העקידה, הרי היה יותר מתאים לקחת סבין, הרי זה זכר הרבה יותר חזק מן השופר?... אבל באמת יותר מטה שאנו מתכוונים להזכיר את מעשה העקידה עצמו, שאברהם הסכים להקריב את בנו ויצחק היה מוכן להיות לקרבן, אנו מכוונים בעיקר להזכיר, שהקב"ה אינו רוצה בקרבנות אדם ואת קרבנו של יצחק החליף לקרבן של איל... ולפיכך, בשעה שאנו נעמדים בראש השנה להתפלל אל השם יתברך, שלא יעניש אותנו חלילה, על חטאינו, אנו מרמזים על השופר של איל, שגם בנו ינהג כפי שנהג ביצחק אבינו – "כי לא יחפוץ במות המת".

בתיבת איִכָּה רמוז ד' ימי הדין

נודע כי מזל תשרי "מאזניים", ששוקלים את המעשים של האדם, אם לטובה אם לרעה ח"ו, עשה מצוה אחת הכריע את המאזניים לכף זכות, וע"כ אדם צריך להיות בחדש הזה בתשובה תמידית להשתדל להוסיף כמה שיותר מצות כדי שיכריעו לו את הכף לטובה.

הקב"ה אמר לאדם הראשון בתחילת דינו "איכה", תראה באיזו מעלה היית קודם החטא שהארת את כל העולם כולו מאורך, והמלאכים היו משמשים אותך, ואחר החטא להיכן ירדת, "איכה" פי' איך וכמה הפסדת את עצמך ואת כל העולם כולו.

ורבותינו דרשו "איכה" א' של איכה הוא רמז שיום אחד בתשרי הוא תחילת דינו של אדם, זה א' דאיכה, ואחריו בעשור לחודש הוא גמר דינו והיינו י', ואח"כ כ' לחודש הוא חותם השני של יום הדין הוא הושענא רבא, וזה נעשה בשעה החמישית דיום זה והיינו ה' דאיכה".

הכנעה וביטול להי"ת

והנה העיקר ביום ר"ה הוא הכנעה וביטול בתוך כלל ישראל, כמו השונמית שאמרה לאלישע "בתוך עמי אנכי יושבת". וזה הוא כבני מרון כבני אמרייא, כי הצאן הם

ענווין, משא"כ השור. וכ"כ הגר"א על הגמ' בחגיגה י"ג, גאה שבכהמות שור, שמתנאה בקרן ונוגה בו וממית וכו', אבל מי שיש לו קרן והוא עניו כמו האיל, זו תפארתו.

עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה

חז"ל דרשו מרשית אותיות מתשרי, שכבר בר"ה דנים מה יהיה בסוף השנה, הן ברוחניות והן בגשמיות, ואפשר שלזה יש ב' ימים, וז"ש בראשית ברא אלהים אותיות – בא' תשרי, ברא אלהים שזו מידת הדין וצריך להתכונן להיות מוכן לדין. ולכן תשרי מול מאזנים, שבחודש זה ישקלו במאזנים את מעשיו.

יום ר"ה הוא יום פקידת עקרות

ידוע שיום ר"ה הוא יום פקידת עקרות, שבו נפקדו שרה רחל ורחל ורחל וזה ר"ת שופר פקידת שרה רחל ורחל ואותיות שקודם השופר הם אותיות עקרה.

התפילות של ר"ה מעלים כל התפילות של כל השנה

בזוהר הקדוש קורא את יום ראש השנה "יומא דצלותא", ראש השנה הוא יום של תפילה, כי הקב"ה שומע לכל התפילות, ואפילו של הפחותים שבפחותים.

וזה הרמז – ספרי חיים וספרי מתים לפניך נפתחים, דהיינו אפילו התפילות המתות יכולות להיות בראש השנה, כי כל התפילות מתעלות.

גם תפילות של אנשים שהם כמו מתים, גם תפילות של אנשים שבקושי מוציאים מלה מהפה, ראש השנה מעלה את הכל. רק שהאדם ירצה באמת לעבוד את השם.

יום ראש השנה הוא יום דין, "והאלהים עשה שיראו מלפניו" זה המלאך המוות, הוא יצר הרע, הוא השוטר... הוא התובע, ויש לו חמשה כוחות אומר הזוהר על הפסוק "והאלהים עשה שיראו מלפניו" זה מלאך המוות "למהווי סייפא שננא על כל עלמא" – שיש חרב חדה על כל העולם, "וכל דא בגין דידחלון מקמי קב"ה כלא" יפתחו פחד – כולם – מלפני השם יתברך.

"ודא איהו סנטירא דתבע חובי בני נשא" וזה המלאך המוות, הוא יצר הרע, הוא השוטר... הוא תובע, יש לו חמשה כוחות, ומה הם, אומר הזוהר:

א. "דתבע חובי בני נשא" – תובע עוונות, לאחר שקודם הלך ופיתה את האדם, עכשיו בא תובע אותו על העוונות שלו – עשית ככה, עשית ככה, למה שמעת לקול היצר הרע, באותו יום לא קמת מוקדם, אותו יום עשית ככה, פה שיקרת פה דברת לשון הרע.

ב. "ותבע דינא" – לא מספיק שביקש עונש, אלא תופס את הבן אדם להעניש, בכח! לא עוזב אותו, דואג שהוא יקבל את העונש שלו. תראה איזה שטן זה!

ג. "וקטיל לון" כל מי שהוא אומר להרוג אותו – הורג אותו לא עוזב אותו.

ד. "ואלקי לון" ווי! ווי! כל מיני מלקויות, עונשים וצרות.

ה. "כלא כמאן דנפיק מן דינא" הכל כמו שפסקו בדין אומר – אני המבצע. יש לו רשות לבצע את הדין. לכן יתעורר האדם ולא יישן! כי עכשיו הוא הזמן לתקן ולהנצל ממנו.

חייב להכין עורך דין חזק, ולא יישן, ולא יחכה, כי אחר כך מה נעשה ממשׂיך הזוה"ק "כגוונא דההוא ממונה בית דין דלתתא דאתייהיב ליה רשו לאדכרא קמי בי דינא – פלוני עבד כך, ופלוני עבר על כך, ולמתבע עליהו דינא, ותנן רשו אתייהיב דההוא ממונה בית דין לאנעלא על בי דינא פתחא". ניתנה לו רשות לסגור את הדלת!

"עד דיגזרון דינא על כל מה דאיהו תבע ולית רשו לבית דין לדחייא ליה, בנין (ישעיה סא) כי אני ה' אוהב משפט, ואיהו בעי דעלמא יתקיים בדינא" הקב"ה רוצה שהעולם יתקיים בדין!

צריך האדם לחזור בתשובה, יקח לו פינה לחשוב, יעשה חשבון נפש, יעזוב את דרכיו הרעים, יחזור בתשובה שלימה לפני אבינו שבשמים ואז יראה עולם גדול ומלואו. עכשיו זה הזמן, בזה הרגע, ייעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו" ויכין את עצמו באמת ובלב שלם ליום הדין הגדול והנורא. חבל שאדם יאבד את הזמן החשוב הזה, ויגיע לא מוכן ליום הדין.

כדאי שיקח אדם דף ויעשה חשבון נפש, מתי קם, מתי התפלל, מתי הגיע לבית המדרש, ואיך למד, כמה פעמים שיקר, כמה פעמים דיבר לשון הרע.

הקב"ה שיתף את מידת הרחמים בחודש תשרי בכדי לרחם ולרכך את הדין

כתב ה"אור החיים" הקדוש זי"ע: דע כי אמרו ז"ל (סוף הקדמת תיקוני זוהר), כי האותיות כשהם בדרך ישר על זה הדרך: אל"ף, בי"ת, גימ"ל וכו' הם רומזים למדת רחמים, וכשהם למפרע על זה הדרך: תי"ו, שי"ן, רי"ש וכו' הם מורים על מידת הדין. וזה לך האות והראיה: כי חודש "תשרי" שהאותיות בו הם למפרע, תי"ו שי"ן רי"ש, הוא זמן הדין הגדול, אלא שהקב"ה מצד רחמיו שיתף אות אחת משם הרחמים, והיא "יו"ד", לרחם ולרכך את הדין.

יראת יום הדין

הגה"ק בעל החפץ חיים זי"ע תיאר את עיצומו של יום במשל: למה הדבר דומה, לילד שנתייתם מאביו. שלחה אותו אמו ללמוד בישיבה. האם עצמה נשאה בתוכה

את יגונה ומרוב צער נתפליץ לבה והיא נפטרה... עתה היה הילד יחיד בעולמו, בודד, ללא קרוב וללא גואל. אולם הוא לא יודע זאת. נועצו ביניהם ראשי הישיבה: כיצד מודיעים בשורה נוראה זו, כיצד ניתן יהיה לעמוד בצערו, התלבטו והתחבטו ומצאו עצה. הם תפרו לו בגד חדש, חליפה חדשה ונאה, ובכיס החליפה טמנו פתק ובו הידיעה הנוראה. כשילבש את הבגד, ישים ידו בכיס ויתוודע...

באו והביאו לילד את החליפה. שמח בה הילד עד מאד, לבשה והתהדר בה. לו אך ידע מה טומן בחובו הפתק שבכיס החליפה...

אף אנו, המשיך החפץ חיים זי"ע, שמחים ועולזים בראש השנה. בתפוח בדבש, בראש הדג וברימון. חליפה נפלאה היא זו, אבל בכיסה טמון לכל אחד פתק משלו... מי יודע איזה פתק נושאים אנו בכיסנו.

ברוך מחיה המתים

פסק ה"שולחן ערוך" (או"ח סי' רכה סעי' א) הרואה את חברו לאחר י"ב חודש מברך מחיה המתים. וכתב ה"משנה ברורה" (ס"ק ג) דבר נורא: "ומעם ברכה זו, לפי שבכל שנה האדם נידון בראש השנה ויום הכיפורים אם למות אם לחיים, ואם רואהו אחר ראש השנה ויום הכיפורים זה, ואחר כך אין רואה אותו עד אחר ראש השנה ויום כיפור הבא, הרי עבר עליו דין אם למות ואם לאו. ועל כן אומר "ברוך מחיה המתים", שניצול מדין מיתה בראש השנה ויום הכיפורים".

ראש השנה קובע לכל השנה

חכמי המוסר ממשילים משל לצייד שרצה לצוד דגים, ושם רשת עם אוכל בים והדגים נכנסו ואכלו. למחרת בבוקר הוציא הדייג את הרשת והדגים נלכדו מיד. אמרו הדגים, מה עשינו? איזה שטות עשינו שנשארנו, היינו מיד אחרי האוכל צריכים לצאת! אבל הם לא ידעו שברגע שנכנסו לאכול הם כבר נלכדו...

בן הוא הרבר, האדם בוכה באמצע השנה על דא ועל הא, אבל הוא לא יודע שכבר בראש השנה זה נקבע, מה לך לבכות ולצעוק עכשיו, היית אז צריך לצעוק ולזעוק!

מסופר על ה"חזון איש" זי"ע שישב פעם בעת לימודו, והיה זבוב מסתובב ומטרידו. אחד מתלמידיו שישב שם, ניסה לסלקו, אבל ללא הצלחה, אמר לו ה"חזון איש": מדוע אתה מנסה האם אינך מבין שזה זבוב של ראש השנה! כבר בראש עבר נפסק שיבוא הזבוב לכאן, אז מה לך לסלקו?

ראש השנה – הגלופה של כל השנה

בספר "אמרי פנחס" להודו"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אות תפא), הובא בזה הלשון: "ראש השנה הוא הגלופה (חותמת וצורה) של כל השנה. וכמו שאדם נוהג בראש השנה – כך יתנהג עמו כל השנה, ואמר, שלכך אין אוכלין דברים המוצים בראש השנה, בכדי שלא יצטרך לעקם פיו – ונעשה מזה גלופה על כל השנה..."

והסביר ענין ראש השנה, כמו שאדם רוצה לבנות בית – אזי הוא מצייר תחילה על הטבלא צורת הבית עם הדריו וכו', ועל דרך זה הוא הבנין. כך הוא רישומו של ראש השנה על כל השנה.

כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון

על מה שאמרו כל באי עולם עוברים לפני כבני מרון שואלת הגמרא (ר"ה י"א ע"א) "מאי כבני מרון" – הכא תרגימו כבני אמרנא (כבשים) ריש לקיש אמר כמעלות בית מרון, רב יהודה אמר שמואל כחיללות של בית דוד. וצריך להבין מה הטעם לפירושים השונים. במהרש"א כתב כי בר"ה נפתחים שלשה ספרים כנגד ג' סוגי בני אדם, רשעים, בינונים וצדיקים.

הרשעים – כנגד הכבשים שהם כצאן למבח יובל.

הבינונים – כנגד מעלות בית מרון שסכנה גדולה יש בעליה זו, שאם האדם יטה מעט ימינה או שמאלה יפול לעמק.

והצדיקים – כחיללות של בית דוד, שצריכים כח של צדקות למלחמה.

ובדרשות מהר"ח מוולוז'ין וצוק"ל פירש שיש ג' חלוקות ליום הדין:

בחינה א. דין פרטי על כל מעללי איש – אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו מנידין לו, שנאמר "מניד לאדם מה שיחוו". וקשה, שהיה לו לכתוב מניד לאדם שיחו, ומדוע הוסיף את המילה "מה". והענין הוא כי האדם אינו מרגיש על דיבורו שיוציא מפיו וחושב מה מעלה ומוריד דיבור קל של ליצנות או נבלות פה, ולא יודע כי בנפשו היא כי "העולמות תלויים בו", כמ"ש "ויהי האדם לנפש חיה", פי' שהוא הנפש חיה של כל העולמות, והתרגום מתרגם לרוח ממללא, ר"ל כי הוא המדבר בכל העולמות. וז"ש "מניד לאדם מה שיחו" מהות שיחתו, ר"ל שמגלין לו את סוד הדיבור עד היכן מגיע כחו לבנות או ח"ו לקלקל בעולמות, וכמה עולמות שבר והחריב.

בחינה ב. ידוע שהעונש הוא לפי הפגם, והפגם לפי ערך רוממות נשמתו, וכל שנשמתו גבוהה יותר, מגיע הפגם יותר ויותר גבוה, כי אינו דומה מי שטייף הצר המלך למי שטייף ביתו, וכ"ש כסא המלך, וכ"ש בגדיו של מלך. נמצא, אף ששני בני אדם

עושים אותו המא אין ענשם שוה, כי זה נידון לפי ערך נשמתו, וזה לפי ערכו, זה פגם בחצר המלך, וזה פגם בבית המלך וכו'.

בחגיגה ג. הנה איש מאנשי המלך אשר יתעצל במלחמה ולא יעשנה בשלימות, לא יפשע אלא רק בעצמו, כי לא ימשך מזה שום נזק וקלקול לשאר אנשי החילות. אמנם אם יפשע שר החמשים בעצלותו, או שר האלף, הרי בזה נמשך קלקול גם לחמשים וגם לאלף שנפלו במלחמה מחמתו, אבל עכ"ז לא נמשך בזה קלקול לכללות המלחמה שהיא עדיין בתקפה. אבל אם יתעצל במלחמה השר המנהיג את כל המלחמה, הרי מקלקל הוא את כל המלחמה.

וא"כ לפי הפירוש "ככבשים", הכוונה היא על הדין הפרטי שדנים את האדם, בבחי' מגיד לאדם מה שיחו.

ולמי שאמר כמעלות בית מרון, פ"י שאינו דומה מי שבתחלת העליה בבחי' חצר המלך או ביתו של המלך, למי שבראשה בבחינת כסא המלך ובגדי המלך, שנפילתו קשה מאד.

ולרב יהודה אמר שמואל שאמר חיילות של בית דוד, הם בבחי' שרי המלחמה הנ"ל. ג' ספרים נפתחים בראש השנה, וגם יסביר סוד הכתיבה שעל ידה מחדש הקב"ה את העולם

אמר רבי יוחנן: שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין – נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין – נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינוניים – תלוין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים.

וצריך להבין עניין הכתיבה הזאת וכי אצל הקב"ה יש שכחה הרי כתוב, כי אין שכחה לפני כסא כבודך, אין דבר נעלם ממך וכו' וא"כ מדוע צריך לכתוב הרי גם בלא כתיבה הדברים יכולים להתבצע.

כדי להבין נקדים הקדמה שאומר מדרש רבה שהקב"ה הסתכל בתורה והיה בורא את העולם, והיא כלי אומנותו של הקב"ה וכמש"כ "בראשית" ברא אלהים, ואין "ראשית" אלא תורה שנאמר ה' קנני ראשית דרכו.

ומבואר בזה"ק פ"י יתרו שבעשרה מאמרות שבהם ברא הקב"ה את העולם בתוכם יש להם בתור נשמה את "עשרת הדברות" שהם כוללים כל התורה כולה ובהם הסתכל הקב"ה וברא את העולם, ומכיון שהקב"ה ברא את העולם ע"י אותיות התורה, בודאי שגם המשך קיום העולם הוא ע"י אותיות התורה, והם השורש והחיות של העולם,

וכמו שכתב "בעל התניא" בשער היחוד והאמונה בשם הבעש"ט על הפסוק "לעולם ה' דברך נצב בשמים" שפירש שמה שאמר הקב"ה "יהי רקיע בתוך המים וכו'" כלומר האותיות הללו הן עומדות לעולם בתוך הרקיע להחיותם לעולם, כמש"כ ודבריו חיים וקיימים לעד.

ואם היו האותיות מסתלקות היה העולם חוזר לאין ממש והיו כלא היו. לפי זה יוצא שכל קיום העולם כולו שנברא בעשרה מאמרות עומד וקיים על אותן תיבות ואותיות למשל "יהי אור" "תדשא הארץ" "יקוו המים" הם המחיים והמעמידים את הבריאה כל הגע ורגע. וכל זמן שהקב"ה רוצה בכך מחייה את העולמות על ידם.

והנה כל הכח הזה לאותם תיבות ואותיות הוא רק ע"י שעם ישראל עוסקים בתורה. כמו שכתוב יום הששי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה שמים וארץ, ואמר אם מקבלים עליהם ישראל את התורה אתם קיימים ואם לאו הריני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, ולכן אי אפשר שכל אלו יעמדו אלא אך ורק בזכות ישראל שעוסקים בתורה.

והנה בזה"ק אמר שיש ששים רבוא אותיות לתורה. וכל אות היא כנגד נשמה אחת מישראל. שגם עם ישראל יש לו ששים רבוא נשמות, וכמו שדרשו רבותינו, ישראל ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה. וכל אחד יש לו אות אחת שממנה הוא יונק את כוחו ומקבל את השפע והחיות שלו.

ואם האדם הוטא ח"ו פוגם באותה אות שכנגדו ועל כן צריך לתקן הדבר ע"י הרטה שהיא אותיות "חרט". שחוזר וחורט את אותה האות בתורה וזה ענין התשובה, להחזיר את אותה האות למקומה. כי אם לא כן הס"ת לא כשר וחסרה אות אחת מן התורה. וכתוב בספרים שבשעת מתן תורה נפתחו השמים וראו ישראל את התורה כתובה באש שחורה ע"ג אש לבנה, וכל אחד הכיר שורש נשמתו ושורש נשמת חברו באיזו אות הוא מכוון ומרומז, וכל ישראל היו למטה מכוונים ממש כנגד האותיות שנצטרפו למעלה, ומי שמכיר שהוא מאות ב' וחבירו מאות ר' וכו' התחברו ביחד.

וז"ש וכל העם רואים את הקולות שראו את אותיות התורה ואז "וירא העם ויגעו ויעמדו" וידוע שכל ר"ה הקב"ה מחדש את הבריאה ע"י שמצרף את כל הששים רבוא נשמות המכוונים כנגד ששים רבוא אותיות, וכדי שהאדם יזכה להיות בין הששים רבוא הללו צריך ללמוד תורה ולקיים כל המצוות.

אבל אם ח"ו לא זכה, אז הוא פוגם באותה אות שכנגדו ואי אפשר לחדש את הבריאה, וז"ש שכל ישראל עוברין לפניו כבני מרון, כדי לבדוק כל אות ואות וכל אחד ואחד בנפרד האם הוא דבוק באותה אות שכנגדו ואם ראויה האות כדי לחדש את הבריאה.

ועתה נבין את ענין הכתיבה, צדיקים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים טובים, כי האות שלהם שיונקים ממנה – שלימה וטובה, והקב"ה מצרף את האותיות האלו של הצדיקים כדי לחדש על ידן את הבריאה, ולכן מידה כנגד מידה גם הם נכתבים לאלתר לחיים.

והרשעים להיפך שאצלם האותיות פגומות, ולכן הם נכתבים לאלתר למיתה.

והבינוניים תלויים ועומדים, אם יעשו תשובה יתקנו את הענין ויזכו לחזור ולהאיר בס"ת.

מספר הפסוקים שבפרשיות נצבים וילך האזינו רומזים לזמן חזרה בתשובה של צדיקים לבינונים ולרשעים

מובא בספר "אמונת עיתך" פרשיות נצבים וילך האזינו נקראים בזמן שבין ראש השנה ויה"כ וסוכות.

ואמרו חז"ל (ר"ה מז:), צדיקים נחתמים לאלתר לחיים, בינוניים תלויים ועומדים עד יוה"כ, רשעים נחתמים לאלתר למיתה.

והנה מצאנו דבר פלא, פרשת "וילך" יש בה 30 פסוקים, ובפרשת נצבים 40 פסוקים, ובפרשת האזינו 52 פסוקים.

פרשת וילך 30 פסוקים כנגד 30 יום של חודש אלול שבו הצדיקים ממהרים לשוב בתשובה.

פרשת נצבים 40 פסוקים כנגד הבינוניים שעדיין תלויים ועומדים עד יוה"כ שהוא יום הארבעים מחודש אלול.

ופרשת האזינו 52 פסוקים כנגד הרשעים שנזכרים לשוב רק בהושענא רבא יום ה-52 שהוא יום מסירת הפתקים.

ואם זוכה האדם לשוב בתשובה זוכה ל"זאת הברכה". (להתעדן באהבתך)

ביאור ההפטרה

הפטרת נצבים

הקשר בין ההפטרה לפרשה

הפטרה זו היא השביעית משבע הפטרות של נחמה, שמפטירין בשבע שבתות של נחמה החל משבת הראשונה שאחרי תשעה באב.

תוכן ההפטרה

עם ישראל מתנחמים ושמחים בה, כי עשה אתם חסדים גדולים. וכשם שהארץ מוציאה צמחים, אחרי שהורעים נרקבו באדמה, כך ישראל לאחר שהושפלו בגלות יעלו לגדולה.

ה' לא ישתוק ולא תהא מנוחה לפניו, עד שיפרע בגוים שהצרו לישראל, והישועה תהא גלויה לעיני כולם.

ה' יקרא לציון בשם חדש שהוא "הפצי"בה", וכאשר ישובו ישראל לארצם ויתישבו בה, הרי יהיה דבר זה הגון ונאה, כי הארץ מתאימה רק להם ולא לאומות העולם, כפי שבתולה מתאימה לבחור ולא לזקן, וכמו שחתן שמה על כלתו כך ישמח ה' את בך.

הנביא פונה למתאבלים על ירושלים, שלא ינוחו ולא ישקטו וימשיכו בבכיה, עד שה' יכונן ויבנה את ירושלים, ואכן ה' נשבע בימינו שלא יעזוב את עמו, ובני נכר לא יאכלו את תבואתו כפי שעשו בעבר, אלא בני ישראל יהנו מפרי עמלם.

הנביא פונה לאומות העולם שיסללו כבישים, ויכינו דרכים בטוחות, להביא בהם את בני ישראל לארצם.

כמו כן הנביא מתנבא על חורבנה של אדום שמדמה את ה' לגבור היוצא להרוג באויביו, שבגדיו מתלכלכים מדם ההרוגים, כן ה' יפרע מאדום על מה שעוללו לישראל, אך

לא בגלל זכויותיהם של ישראל, אלא יעשה את זה למען שמו יתברך, שבכל צרה של ישראל הוא משתתף אתם, והוא מציל אותם בגלל אהבתו וחמלתו אליהם, ולכן עלינו להודות לו על כל הטובות שגמלנו כרוב רחמיו וכרוב חסדיו.

ישעיה פרק ס"א פסוק י' – פרק ס"ג פסוק ט'.

י כאשר ישראל יחזרו מהגלות יאמרו (רד"ק) [וי"א שירושלים תאמר (ת"י)] **שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בַּיהוָה**

אשמה בתשועת ה' [בשמחה גלויה] [א] ב-ה' במדת הרחמים (רד"ק) **תִּגַּל נַפְשִׁי** כי גילה היא בלב

בְּאֱלֹהֵי מצד שיתגלה לי שהוא אלוהי המיוחד אלי בהשגחתו (מלבי"ם) [וי"ט באלהי – מידת הדין [ב] שריחם

עינונים והארות

הרחמים, כאשר ניתן לי שפע טובה אזי רשאי אני לשמוח וגם לשמח אחרים — "שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ", אבל "תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי", בזמן של "אֱלֹהֵי", היינו מידת הדין, כאשר ננעה אלי הרעה, אזי רשאי רק אני לשמוח, שכן "חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה", אולם אני רשאי עוד לשמח אחרים, שכן על הזולת אסור לשמוח באסוני... (מענינה של תורה).

[ב] שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בְּה' תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי — "אֱלֹהֵי" זה מידת הדין, רמז שהצדיקים מקבלים בשמחה גם היסורים. משל לאחד שהזמין במסעדה בשר ונתנו לו ירק, כודאי אינו נהנה ממאכלו, שהרי ביקש בשר ולא ירק. לא כן מי שהזמין בד משי כדי למוכרו ולהרויח ממנו פרנסתו, אולם המוכר נתן לו צמר גפן, וכאשר מכר אותו הרויח, הרי הרויח בא לו מכל מקום, ואין הבדל בעיניו, אם זה משי או צמר גפן. והנמשל, כיון שהצדיק מבקש הטובה רק בשביל להגיע אל השלימות בזה, הרי גם אם מקבל יסורים ועל ידי זה זוכה לשלימות — הרי הוא שמח. וזהו שאומרת כנסת ישראל, "שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בְּה' (במדת הרחמים) ותגל נפשי (גם) בְּאֱלֹהֵי" — במדת הדין, כמו שאמר דוד המלך (תהלים קא): "חסד ומשפט אשירה לך ה' אימרה" (מעם לועז).

[א] שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בְּה' — כתיב זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, אין אנו יודעים במה לשמוח, אם בהיום אם בהקב"ה, בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה בך, וכן הוא אומר שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בְּה'. משל למטרונא שהלך בעלה ובנה וחתנה למדינת הים, אמרו לה באו בניך, אמרה להם ישמחו בלוחי, הרי חתניך, ישמחו בנותי, כיון שאמרו לה הרי בעליך, אמר להם הא חדו שלמה. כך הנביאים אומרים לה לירושלים בניך מרחוק יבואו, והיא אומרת ישמח הר ציון, ובנותיך על צד תאמנה, היא אומרת תגלנה בנות יהודה, וכיון שאמרו לה מלכך יבא לך היא אומרת הא חדו שלמה, שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בְּה'.

בעשרה מקומות נקראו ישראל כלה, ששה על ידי שלמה, שנאמר אתי מלבנון כלה... ושלשה על ידי ישעיה, ותקשרים ככלה... והאחת על ידי ירמיה התשכח בתולה עדיה כלה קשוריה. (ילק"ש).

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בְּה' — חכמינו אמרו (ברכות נד): "חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה", אך במה דברים אמורים, אם הרעה ננעה רק אליו, אבל אם ננעה אל הזולת, אסור עליו לשמוח בה, אלא אדרבא — עליו להשתתף בצערן. וזהו איפוא הכוונה בפסוק זה: "שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בְּה'" — בזמן של "הווי"ה, היינו מידת

עלי אף בזמן שהתנהג עימי במידת הדין, ולכן כפל שוש אשיש] (רד"ק) **כִּי הַלְבִישָׁנִי**

בְּגָדֵי-יֵשַׁע [ג] התפורים כמידתי, שהישועה היתה פרטית מיוחדת לי (מלבי"ם) וב **מְעִיל צְדָקָה**

יְעַמְנֵי עטף אותי בצדקתי **כַּחַתָּן יְכַתֵּן פָּאֵר** [ד] שלובש בגדי פאר ככהן גדול (רש"י)

וּכְכֹלָה תַעֲרֶהָ אשר תתקשט (ת"י) עם **כְּלִיָּהּ** [ה] תכשיטיה (רש"י): **כִּי יִשׁוּעַת ה' לְיִשְׂרָאֵל**

היא **כָּאֲרִיז תּוֹצִיא** [ו] **צְמָתָהּ** כמו שלאחר שהגרגיר נרקב ונשחת יתחדש ויהיה יותר יפה מן

עיונים והארות

לבש". הלבוש השלישי היה של עוז בעת שנתן תורה לישראל שנאמר (שם, שם): "לבש ה' עוז התאזר". הלבוש הרביעי היה של שלג — להיפרע ממלכות בבל שנאמר (דניאל ז, ט): "לבושיה כתלג חור" (לבושו כשלג לבן). הלבוש החמישי היה של נקמה — להיפרע ממלכות מדי שנאמר (ישעיה נט, יז): "וילבש מדי נקם תלבושת ויעש כמעיל קנאה" (הרי אלו שניים נקם וקנאה), הלבוש השביעי, היה של צדקה להיפרע ממלכות יוון, שנאמר (שם, שם): "וילבש צדקה כשריץ וכובע ישועה בראשו" (גם כאן יש שניים — צדקה וישועה), הלבוש התשיעי — להיפרע ממלכות אדום ככתוב (ישעיה סג, ב): "מדוע אדום ללבושך". הלבוש העשירי להיפרע מנוג ומנוג הוא הדור שנאמר (שם, א): "זה הדור בלבושו".

[ו] כי כארץ תוציא צמחה וכו' — הכוונה, שאין התעוררות מלמעלה אלא אם כן יש תחילה התעוררות מלמטה, ככתוב (מלאכי ג, ז): "שובו אלי ואשובה אליכם", ונאמר (שיר השירים רבה ה, ג): "פתחו לי פתח כחודה של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של היכל". וזה כדוגמת הארץ אשר תוציא צמחה — בתחילה צריך להיות מעשה ידי אדם בחרישה ובנטיעה, ואז הקדוש ברוך הוא יוציא הצמח על ידי טל ומטרי, וזהו שכתוב: "כי כארץ תוציא צמחה וכננה זרועיה תצמיח, כן ה' אלהים יצמיח צדקה ותהלה" (אדרת אליהו).

[ג] כי הלבישני בגדי ישע — משל ליתומה שגדלה בפלמין, אומרים לה אית לידך כלום, היא אומרת להם אית לי מאבא, אית לי מסבא, כך ישראל יש להם זכות מאברהם, דכתיב כי ידעתיו למען אשר יצוה, ויש להם זכות מאבינו יצחק, כי הלבישני בגדי ישע זה יצחק אבינו, מעיל צדקה יעמני זה אבינו יעקב. כחתן יכהן פאר וגו' אתה מוצא כיון שעמדו ישראל על הר סיני היו מצמצמין עצמן ככלה, פותחין אחת וקומצין אחת (פסיקתא).

[ד] כחתן יכהן פאר — אמר רבי הנא בר הנינא מכאן לחתן שמסב בראש, שנאמר כחתן יכהן פאר מה כהן בראש אף חתן בראש (מ"ק כ"ח). [ה] וככלה תעדה כליה — איתא בילקוט שמעוני (ישעיה תקו): בעשרה מקומות נקראו ישראל "כלה": ששה על ידי שלמה (שיר השירים פרקים ד-ה): "אתי מלבנון כלה"; "לכבתני אחותי כלה"; "מה יפו דודיך אחותי כלה"; "נופת תטופנה שפתותיך כלה"; "גן נעול אחותי כלה"; "באתי לגני אחותי כלה", ושלושה על ידי ישעיה (מט, יח): "ותקשרים ככלה" (סא, י); "וככלה תעדה כליה" (סה, ח); "ומשוש חתן על כלה", ואחת על ידי ירמיה (ב, לב): "התשכח בתולה עדיה כלה קשוריה", וכננדם לבש הקדוש ברוך הוא עשרה לבושים. הלבוש הראשון — לבש כיום בריאתו את העולם לבוש של הוד והדר שנאמר (תהלים קד, א): "הוד והדר לבשת". הלבוש השני היה של גאות כאשר נפרע מאנשי המבול, שנאמר (תהלים צג, א): "ה' מלך גאות

הישן, ועוד מגרגיר אחד יצאו כמה גרגירים, כן ישראל אחר שהושפלו יעלו לגדולה, ויפרו וירבו ויוסיפו על מה שהיו במספר בכבוד ובגדולה, ועוד המשיל את ישראל וּבְגִדָהּ כמו הגינה שִׁירוּעֵיהָ תִצְמִיחַ בזו אחר זו, שאין הירקות צומחין כאחד אלא לפי עיטי השנה **כֵּן | אֶרְצֵי יְהוָה יִצְמִיחַ** לישראל טובה אחר טובה וּצְדָקָהּ וחסד [בכח הצדקה העליונה (מלבי"ם) שהיא השכינה] וּתְהִלָּהּ והילול [נתהלל במעשינו הטובים (מלבי"ם)] נִגְדָּר לעיני (מ"ד) **כָּל-הַגּוֹיִם:**

א דבר ה' בהיות ישראל בגלות: (רד"ק) **לְמַעַן צִיּוֹן** שהחריבו אותה עד היסוד **לֹא אֶחְשָׁה** לא אשתוק מלהפרע בגוים (מ"ד) וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוּט לא תהיה מנוחה ושלום לפני (רש"י) **עַד** אשר יֵצֵא כְנָנִיהָ בגלוי כדבר המזהיר לעיני כל צְדִקָּהּ וכפל ואמר וישועתה שאביא עליה **כָּל־פִּיר** אש יִבְעַר שיהיה נראה לכל (מ"ד), ואף לגויים הרחוקים (רד"ק): **ב וְרָאוּ** כל הַגּוֹיִם צְדִקָּהּ הצדקה והחסד שאעשה לך **וְכָל-מְלָכִים** יכירו את **כְּבוֹדְךָ** וְקָרָא לְךָ ויקראו לך בַּשֵּׁם חַדָּשׁ "חפצי בה" (רד"ק) **אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ** יגלה טעמו של שם זה ויפרשהו (מלבי"ם): **א וְהָיִיתָ** שמורה בידו **כְּעֶמְרַת תְּפֹאֲרֹת** כעטרה וכתר מפואר אשר **בְּיַד-יְהוָה** (מ"ד), ואף תהיי תפארת בעיני הגוים שיתפארו בך וכפל ואמר **(וּצְנוּף) וּצְנִיף** והיית כמצנפת **מְלוּכָה בְּכַף** ביד אֱלֹהֶיךָ שהוא יתמוך בך שלא יפלו לעולם העטרת תפארת ומצנפת המלוכה ממך (רד"ק): **ד לֹא-יֵאמָר לְךָ** [עליך] ירושלים **עוֹד שְׂאֵת עֲזוּבָה** מה' וּלְאַרְצֶךָ [על ארצך] שאר ארץ ישראל **לֹא-יֵאמָר עוֹד שְׂמֹמָה** מיושבה **פִּי לְךָ** ירושלים **יִקְרָא חֶפְצִי-בָהּ** דהיינו רצוני בה, וּלְאַרְצֶךָ **בְּעוֹלָה** מיושבת, ומפרש הטעם שיקרא לך "חפציבה" **כִּי-חֶפֶץ יְהוָה בְּךָ** וישוב לשכון בך **וְאַרְצֶךָ תִּבְעַל** תתישב (רד"ק ומ"ד): **ה כִּי-יִבְעַל** כשיתחתן **בְּחֹר** עם **בְּתוּלָה** והיו בחיבור אחד בלי פירוד, כן **יִבְעְלוּךָ** יתישבו בך **בְּנִיךָ** ולא יתפרדו **וּמְשׁוֹשׁ** וכמו ששמה מאוד

חַתָּן עַל-כִּלָּה [II] יֵשִׁישׁ עָלֶיךָ יִשְׁמַח בְּךָ (מ"ד) אֱלֹהֶיךָ: וְעַל-חֹמְתֶיךָ
 [III] יְרוּשָׁלַם עַל חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם הַהַרְוֹסוֹת הַפְּקָדְתִּי מִנִּיתִי שְׁמָרִים מְלֹאכִים הַמְזֻכָּרִים
 אֵת ה' עַל חוֹרְבָנָה לְבִנְתָּה (רש"י) וי"מ שְׁהֵם אֲבָלֵי צִיּוֹן הַמֵּתֹאבְלִים וּמִצָּפִים לְבִנְיָה כָּל-הַיּוֹם
 וְכָל-הַלַּיְלָה תִּמְיֵד לֹא יִחְשׂוּ לֹא יִשְׁתַּקּוּ מִלְּבַכּוֹת וּמִלְּהַתְּאֲבֵל שֶׁתְּבִנָּה (רד"ק) הַנְּבִיא מִבְּקֵשׁ
 הַמְּזֻכָּרִים אֶת-יְהוָה הַמְזֻכָּרִים לֵה' אֵת זְכוֹת הָאֲבוֹת שְׁעִיז יִגְאֵל אֶת בְּנֵיהֶם אֶל-דָּמֵי
 לָכֶם בְּבִקְשָׁה אֵל תִּפְסְקוּ מִלְּזַעֲקוֹן וּמִלְּהַזְכִּיר זְכוֹתֵם (רש"י): וְאֶל-תִּתְּנֵנוּ וְאֵל תְּנִיחוּ אֵת ה' דָּמֵי
 לוֹ לְשִׁתּוֹק מִלְּבִנְתָּה, אֲלֵא תִפְצְרוּ בּוּ עַד-יְכוּזָן וַיִּתְּקַן אֶת יְרוּשָׁלַם עַל כְּנֵה וּבִסִּיסָה
 וְעַד-יֵשִׁים אֶת-יְרוּשָׁלַם תִּתְּלָה וְלִשְׁם (מ"ד) בְּאַרְצָן: וְאוֹמֵר לָהֶם הַנְּבִיא

עיונים והארות

לו בזיון גדול. לכן הוזהיר את האנשים הפשוטים שיקפידו על מלבושיהם שיהיו נקיים ויפים שלא יתבייש כשישב עמם על שלחן אחד.

והנמשל, מבואר בספרים הקדושים שהקדוש ברוך הוא נקרא בבחינת "חתן", וכנסת ישראל בבחינת "כלה", וכן כתוב מפורש בפסוק: "ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך", וזמן הגאולה הולך וקרב, וביד ה' להביאה בכל יום, וגם אנו מחכים לזה. ואם כן אנו צריכים להכין את עצמנו בתורה ובמצוות ובמעשים טובים שהם הלבושים הרוחניים, שבהם נוכל לקבל את פני מלכנו כשיבוא אלינו הוא וכל קדושו עמו. ואם לא נהיה מוכנים, הלא בושה וכלימה תכסה את פנינו כשנבוא ערומים מתורה ומצוות. ולכן עלינו לעורר את המון אחינו בני ישראל לכך (מכתבי החפץ חיים מכתב י"ח).

[II] על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים וגו' – מאי אמרי, אמר רבא אתה תקום תרחם ציון וגו', רב נחמן אמר בונה ירושלים ה', ומעיקרא מאי הוו אמרי, כי בחר ה' בציון איוה למושב לו (מנחות פ"ז)

[I] ומשוש חתן על כלה – תאני אבימי בריה דר' אבהו ימות המשיח לישראל שבעת אלפים שנה, שנאמר ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך (ב"ר).

ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך – הנה ישנם ששואלים, הרי רואים אנו שכל הסימנים שאמרו חכמינו שעתידים להיות לפני הגאולה, כמעט שנתקיימו כולם. ועם כל זה עקבות משיח צדקנו עדיין לא נראה והישועה עוד רחוקה מאתנו?

התשובה היא, שבודאי לא יפלא מה' כל דבר ותשועת ה' כהרף עין, וכמו שכתוב: "היום אם בקולו תשמעו" שביד ה' להביא לנו הגאולה בכל יום ויום. אך הדבר ברור שהקדוש ברוך הוא מעכב עוד קצת את זמן הגאולה, כדי שנכין את עצמנו לביאת משיח צדקנו, ולא נבוא לקבל פניו ערומים מתורה ומצוות.

והענין יבואר על פי משל: עשיר מופלג אחד זימן את קרוביו ומידעו לחתונת בנו. וכיון שידע שבחתונה ישתתפו עשירים מופלגים, ואם יבואו לשם אנשים פשוטים במלבושים קרועים, יהיה

בנחמה: הן (מ"ד) **נִשְׁבַּע יְהוָה** [ט] **בְּיָמֵינוּ** [שהוא (רד"ק)] **וּבְזֵרוּעַ עֲזוֹ** [החזק (מ"ד)]
אִם-אֵתָּן אֶת-הַגִּזְיָה [חמשת מיני דגן] **עוֹד מֵאֲכַל לְאִיבֵיךָ** הקרובים
וְאִם-יִשְׁתָּן בְּנֵי-נֹכַר הרחוקים (מלב"ם) **תִּירוּשָׁךְ** יינד (מ"ז) **אֲשֶׁר יִנְעַת בּוֹ:**
ט פִּי את דגנך (רש"י) **מֵאֲסָפֶיךָ** המאספים אותם לביתם הם **יֵאכְלֶהוּ** [ו] **וְהִלְלוּ**
אֶת-יְהוָה על השפע והטובה **וּמִקְבָּצָיו יִשְׁתָּהוּ** את התירוש **בְּחֲצֵרוֹת קְדָשֶׁי**
בבתיהם הנמצאים בחצרות עיר הקודש ירושלים (מ"ד): **י** אתם הגויים **עֲבְרוּ עֲבְרוּ בַשְּׂעָרִים**
משער לשער בשערי העיר **פָּנּוּ** ממכשול את **הַדֶּרֶךְ הָעַם** שיוכלו כל ישראל לשוב לארצם בבטחה
סָלוּ סָלוּ סללו והרימו והגביהו את **הַמִּסְלָה** [יא] והדרך להשוות הגומות שיהיה נח לבני שילכו
בה **סִקְלוּ** הסירו ונקו את הדרכים **מֵאֲבָן** ומכשול **הַרְיִמוּ נְסִים** דגל לסימן **עַל-הָעַמִּים**
שיביאו את ישראל לארץ ישראל (רד"ק מ"ד): **יב** **הִנֵּה יְהוָה הַשְּׁמִיעַ** שבא זמן הגאולה
אֶל-קַנְיָה בקצוות **הָאָרֶץ אֲמָרוּ לְבַת-צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֶךָ** גואלך **בָּא**

עיונים והארות

תניא מנין לאומר ימין שהיא שבועה, שנאמר נשבע ה' בימינו, ומנין לאומר שמאל שהיא שבועה, שנאמר ובזרוע עזו, ואין ימינו אלא תורה, שנאמר מימינו אש דת למו, עזו זה תפילין, שנאמר ה' עז לעמו יתן, ומנין שהתפילין עזו הם לישראל דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, ותניא ר"א הגדול אמר אלו תפילין שבראש. א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין תפילין דמרי עלמא מאי כתיב בהו, מי כעמך ישראל, ומי משתבח קוב"ה בשבחייהו דישראל, אמר ליה אין, דכתיב את ה' האמרת היום וה' האמירך היום, אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, דכתיב שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ (ברכות ז')

תניא מנין לאומר ימין שהיא שבועה, שנאמר נשבע ה' בימינו, ומנין לאומר שמאל שהיא שבועה, שנאמר ובזרוע עזו, ואין ימינו אלא תורה, שנאמר מימינו אש דת למו, עזו זה תפילין, שנאמר ה' עז לעמו יתן, ומנין שהתפילין עזו הם לישראל דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, ותניא ר"א הגדול אמר אלו תפילין שבראש. א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין תפילין דמרי עלמא מאי כתיב בהו, מי כעמך ישראל, ומי משתבח קוב"ה בשבחייהו דישראל, אמר ליה אין, דכתיב את ה' האמרת היום וה' האמירך היום, אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, דכתיב שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ (ברכות ז')

[ו] והרד"ק פירש בענין אחר ע"ש.
[יא] סולו סולו המסילה – אומרים ישראל לפני הקב"ה אתה יודע בכחו של יצר הרע שהוא קשה, אומר להם הקב"ה היו מסקלין אותו בעולם הזה קמעה קמעה, שנאמר סולו סולו המסילה סקלו מאבן, ולעולם הבא אני עוקרו, שנאמר והסירותי את לב האבן (תנחומא). וכע"ז פירש תרגום יונתן את הפס' עברו ושובו משער לשער ותפנו לב העם לדרך טובה, תבשרו בשורות טובות לצדיקים שהסירו את יצה"ר שהוא כאבן וכו' ע"ש.

לגאול אותך **הִנֵּה שְׁכָרוֹ** תשלום שכר וגמול נמצא **אֵתוּ** לשלם לישראל על הגלות שסבלו למען

שמו, וכפל ואמר **וּפְעַלְתָּו** ושכר הפעולה והמעשים טובים שעשו בגלות אף שהיו עם צרות גדולות, מוכן

לְפָנָיו לתתו לצדיקים (רד"ק ומ"ד): **יב וְקָרְאוּ לָהֶם** לבני ציון **עִם-הַקֹּדֶשׁ** [כי הם קדושים

במעשיהם וצדקתם (מלבי"ם)] **גְּאוּלַּי** הגאולים של **יְהוָה וְלֹךְ** ציון **יִקְרָא** ארץ **רְרוּשָׁה**

כי ה' דורש אותה תמיד לטובה **עִיר לֹא נַעֲזֹבָה** ואז יכירו שה' לא עזב אותך לעולם (מ"ד):

א מתנבא הנביא על חורבן אדום לעתיד: וכאילו שואל **מִי-יָנֵהוּ בַּאֲמָדוּם** [יוב] [ממלכת רומי

(מלבי"ם)] **חֲמוּץ** [אָדוּם (רד"ק)] **בְּנָדִים** שבגדיו אדומים כי נצבעו בדם **מִפְצָרָה** [עיר גדולה

לאדום], הרי **יָנֵהוּ** היה **הַדָּרוֹר בְּלְבוּשׁוֹ** וא"כ מה זה הדם על לבושו הלא הוא **צִעָה** מניע

ומטלטל גויים ממקום למקום ואין מי שיעמוד נגדו **בְּרַב כְּחוֹ** כאילו המקום משיב ואומר **אֲנִי** הוא

ה**מְדַבֵּר בְּצַדְקָה** [יג] לעשות צדקה וחסד ומבטיח לעשות צדקה לישראל **רַב לְהוֹשִׁיעַ**

עיונים והארות

ויב] מי זה בא אמדום – אמר ריש לקיש בשלשה טעיות עתיד שר של אדום למעות, שנאמר מי זה בא אמדום, טועה שאינה קולטת אלא בצר, והוא גולה לבצרה, טועה שאינה קולטת אלא אדם, והוא מלאך, טועה שאינה קולטת אלא שונג, והוא מזיד (מכות י"ב).
היה ר' ישמעאל אומר שלש מלחמות של מהומה עתידין בני ישמעאל לעשות באחרית הימים, שנאמר כי מפני חרבות נדדו מפני חרב נטושה, אחת בים ומפני קשת דרוכה, ואחת ביבשה מפני חרב נטושה, ואחת בכרך גדול שהוא כבד משניהם, שנאמר ומפני כובד מלחמה, ומשם בן דוד יצמח ויראנו באבדן של אלו ושל אלו, ומשם יבא לארץ ישראל, שנאמר מי זה בא אמדום וכו'.

ויג] אני מדבר בצדקה – זה שאמר הכתוב, בעת ההיא יעמוד מיכאל, לעתיד לבא באים שרים ומקטרגים על ישראל ואומרים לפני הקב"ה, רבונו של עולם וכי יש לפניך משוא פנים, אם אלו עובדי עו"א אף אלו עובדי עו"א... באותה שעה מיכאל סניגורן של ישראל משתתק, שנאמר בעת ההיא יעמוד מיכאל העומד על בני עמך, ואין יעמוד אלא שתיקה, שנאמר עמדו ולא ענו עור, וכיון שהוא משתתק אומר הקב"ה מיכאל נשתתקת ואין אתה מלמד סניגוריא על בני, חייך שאני מלמד ומדבר עליהם בצדקה ומושיען, שנאמר אני מדבר בצדקה רב להושיע. ובאי זו צדקה, רבי פנחס ור"י ור"א, חד אמר בצדקה שעשיתם עמי שקבלתם את התורה, שאלמלא בן היכן היתה מלכותי, וחרינא אמר בצדקה שעשיתם עם עצמכם, שאלמלא בן הייתי מכלה אתכם מן העולם, שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה (שוח"ט).

ויב] מי זה בא אמדום – אמר ריש לקיש בשלשה טעיות עתיד שר של אדום למעות, שנאמר מי זה בא אמדום, טועה שאינה קולטת אלא בצר, והוא גולה לבצרה, טועה שאינה קולטת אלא אדם, והוא מלאך, טועה שאינה קולטת אלא שונג, והוא מזיד (מכות י"ב).
היה ר' ישמעאל אומר שלש מלחמות של מהומה עתידין בני ישמעאל לעשות באחרית הימים, שנאמר כי מפני חרבות נדדו מפני חרב נטושה, אחת בים ומפני קשת דרוכה, ואחת ביבשה מפני חרב נטושה, ואחת בכרך גדול שהוא כבד משניהם, שנאמר ומפני כובד מלחמה, ומשם בן דוד יצמח ויראנו באבדן של אלו ושל אלו, ומשם יבא לארץ ישראל, שנאמר מי זה בא אמדום וכו'.

ויג] אני מדבר בצדקה – זה שאמר הכתוב, בעת ההיא יעמוד מיכאל, לעתיד לבא באים שרים

לישראל כפי שהבטחתי (מ"ד) כי בחורבן אדום תהיה ישועת ישראל (ד"ק): ב וכפל דבריו, כאילו שאלו אותו:

מְדוּעַ אָדָם מְדוּעַ יֵשׁ כְּתָמִים אֲדוּמִים לְלִבּוֹשֶׁךָ [יד] וּבְגָדֶיךָ נִרְאִים כְּדֶרֶךְ בְּגַת

שבגדיו מלולוכים בכתמים אדומים מהתזת היין (מ"ד): ג וכאילו משיב: **פּוֹרָה | אֵת הַגַּת דְּרַכְּתִי**

אֲנִי לְבָרִי פִי לֹא בִזְכוּתָם אֲלֵא בְצַדִּיקְתִּי לְבָד וּמַעֲמִים אֵינִי-אִישׁ אֲתִי לעזרתי להנקם

באויבי ישראל, כי כולם אויביהם, ובכולם אעשה נקמה, לפיכך **וְאֶדְרָכֶם וְאֶדְרָכֶם בְּאִפִּי** כבעסי

וְאֶרְמָסֶם בְּחַמְתִּי כי הרעו לישראל כשגלו אצלם **וַיֵּזְ נַעֲתָם** ודמם [טו] טפסף

עַל-בְּגָדֶי וְכָל-מְלִבוֹשֵׁי אֲנָאֲלָתִי לכלכתי מדמם (ד"ק): ד **כִּי יוֹם נָקָם**

בְּלִבִּי כי זמן רב אני מחכה לעשות נקמה בגויים **וּשְׁנַת גְּאוּלֵי בָאָה** [טז] הגיעה השנה לגאולה

את עמי ולעשות הנקם (מ"ד): ה **וְאֶבִּיט** והסתכלתי אם אמצא מי יעזור, אבל **וְאֵינִי עֹזֵר** כי אין

הדור זכאי **וְאֶשְׁתַּוְּמֶם** עמדותי בתמהון והתבוננתי אם אמצא להם זכות להיות סומך עליו לגאולה

וְאֵינִי סוֹמֵךְ וְתוֹשֵׁעַ הוֹשִׁיעַ לִי זְרַעִי (מ"ד) **וְחַמְתִּי** שיש לי על האומות **הִיא**

סְמִכְתִּנִּי תסמוך ותחזק אותי לגאול את ישראל (ד"ק): ו **וְאֶבּוֹס** ארמוס ואדרוך **עַמִּים**

עיניים והארות

ונעשים אדומים כתולעת שני, ושוב מכבסן עד שנעשים לבנים כשלג, שנאמר לבושיה כתלג חזור (ילק"ש).

[טו] ונקרא הדם נצח לפי שהוא חיי האדם וחוקו (רש"י).

[טז] כי יום נקם בלבי, ושנת גאולי באה – רבי אומר ימות המשיח לישראל שס"ה שנה כמנין ימות החמה, שנאמר כי יום נקם בלבי. א"ר יוחנן ללבי גליתי לאברי לא גליתי. רבי שמעון בן לקיש אומר ללבי גליתי למלאכי השרת לא גליתי (סנהדרין צ"ט). רבי שמואל מתני בשם רבי ירמיה, אם יאמר לך אדם מתי קץ הגאולה בא אל האמן, שנאמר כי יום נקם בלבי, לבא לפומא לא גלי פומא למאן גלי (שוח"ט).

[יד] מדוע אדום ללבושך – כתיב ויצא הראשון אדמוני, הוא אדום, ותבשילו אדום, ארצו אדומה, גבוריו אדומים, לבושו אדום, ופורע ממנו אדום בלבושים אדומים (כ"ר פ"ג).

מדוע אדום ללבושך, מי זה בא מאדום, כשהקב"ה בא מאדום באים מלאכי השרת כנגדו ומוציאים את בגדיו שהם אדומים כתולעת שני, אומר להם נת קמנה היתה לי ודרכתיה, שנאמר פורה דרכתי לבדי, באותה שעה נוטל הקב"ה כל עונותם של ישראל ונותנם על עשו הרשע, שנאמר ונשא השעיר עליו את כל עונות, ואין שעיר אלא עשו הרשע, שנאמר הן עשו אחי איש שעיר. אומר עשו לפני הקב"ה, כמה כח יש לי שאתה נותן עלי כל עונות יעקב אחי, באותה שעה נוטל הקב"ה כל עונותם ונותנם על בגדיו

בְּאֶפֶי בַכְּעֵי וְאֶשְׁכְּרֶם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָם שִׂיכּוּרִים בַּחֲמָתִי בְּכּוֹס חֲמָתִי וְאוֹרִיד וְאֶשְׁפּוֹךְ
 לְאֶרֶץ נִצְעָה אֶת דַּמָּם (רד"ק): ז הַנְּבִיא אֹמֵר: חֲסֵדִי יְהוָה | אֶזְכִּיר לְיִשְׂרָאֵל, כְּדִי
 שִׁינּוּד וּזְכוּרוֹ תִּתְּהַלֵּת יְהוָה כְּמוֹ שֶׁרָאוּי לְהַלְלוֹ וּלְשַׁבְּחוֹ פְּעַל עַל כָּל הַטּוֹבוֹת
 אֲשֶׁר-נִמְלְנוּ יְהוָה וּכְפֹל דְּבָרָיו, שֶׁזְכוּרִי אֶת וְרַב-טוֹב שֶׁעָשָׂה הִ' לְבֵית
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-נִמְלְטָם בְּרַחֲמָיו וּכְרַב חֲסָדָיו וְלֹא לְפִי מַעֲשִׂיהֶם (רד"ק):
 ח וַיֹּאמֶר אֶעֱיֵפ־שְׁגִלּוֹי לְפָנַי שִׁיחֲטָאוּ לִי וַיִּבְגְּדוּ בִּי מִ"מ אֲנִי מֵרַחֵם עֲלֵיהֶם וְאוֹמֵר לָהֶם אֶךְ-עֲפִי
 הִמָּה וְהָרִי הֵם לְפָנַי כְּבָנִים לֹא יִשְׁקְרוּ שֶׁלֹּא בִגְדוּ בִי (רש"י) וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ
 [ז] וּמִצִּיל: ט בְּכָל-צָרָתָם כְּשֶׁהָיוּ צָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל | (לֹא) הִצִּיר לָהֶם כְּפִי מֵעֲלֵיהֶם (רש"י) וְאִדְרָבָה
 לֹא לְקַבֵּ"ה הִיָּה צָר (רד"ק) כִּי יִשְׁתַּתֵּף [ח] בְּצָרָתָם (ע"פ מַלְבִּי"ם) וּמִלֵּאךְ מִיכָאֵל הַמְּשַׁמֵּשׁ לְפָנָיו
 הַוְשִׁיעֵם [ט] בְּשִׁלְחוֹת הַמְּקוֹם (רש"י) בְּאַהֲבָתוֹ בַּעֲבוּר אַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ עֲלֵיהֶם
 הוּא גֹאֲלָם מִן הַצָּרָה הַבָּאָה וַיִּנְטְלֵם סָבַל מִשָּׂאֵם וַיִּנְשָׂאֵם לְתֵת יָדֵי מַחֲסוּרָם
 כָּל-יָמֵי דוֹרוֹת עוֹלָם (מ"ה):

עינונים והארות

בכל צרת הצבור גם לו צר, מרגיש ממש בכאב נפשם, ועל כן "ומלאך פניו הושיעם", כלומר הוא נהפך לשליח — מלאך — כדי להושיעם מצרתם (ילקוט המישיא).

בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם — כתוב "לא" וקוראים "לו", מכיון ש"לו צר", שהקדוש ברוך הוא משתתף בצערנו ושכינתו שרויה עמנו בגלות, הרי ממילא "לא צר" — הצרה שוב אינה צרה לגבינו. אם האב שרוי יחד עם בנו, אין הבן מתירא (מעש"ת)

ואותיות "לא" "לו" זה "אלול". כי הכל תלוי באלול שלנו, כמה אנחנו משתנים ומראים נכונות לעבוד את ה"ת באמת.

[ז] ויאמר אך עמי המה וגו' — דרש רבי אלעזר ברבי יוסי וכי לא היה גלוי לפניו שהם עתידים לשקר, תלמוד לומר אך, היה גלוי לפניו שהם עתידים לשקר, ומה תלמוד לומר ויהי להם למושיע, לא הושיען בכני אדם שהם עתידים לשקר, אלא בכני אדם שאין עתידין לבגוד בו עולמים (ילק"ש)

[ח] ולרד"ק היה לקב"ה צר על דרך "ותקצר נפשו בעמל ישראל".

[ט] בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם — פירש האדמו"ר רבי ישראל אבוחצירא זצ"ל, (בבא סאל), כי מי ראוי להתפלל על הציבור, רק מי שמרגיש בצערם.

וזהו שאומר הכתוב: "בכל צרתם לו צר", היינו

הפטרה – יום א' דר"ה

ויהי איש אחד

הקשר לפרשה

בהפטרה מסופר על חנה שהיתה עקרה, וה'פקד אותה ונתן לה בן, וזה מעין הקריאה שמסופר בה גם כן על שרה שהיתה עקרה, וה'פקד אותה ונתן לה בן. גם אמרו חז"ל ששרה וחנה נפקדו בראש השנה ולכן קוראים הפטרה זו בראש השנה.

התוכן

לאלקנה היו שתי נשים חנה ופנינה, לפנינה היו ילדים, אך חנה היתה עקרה, ואלקנה אהב את חנה יותר מפנינה,

וכשהיה עולה לבית ה' בשילה לזבוח זבח, היה נותן מנה יפה לחנה לפייסה, אך פנינה היתה מקניטה אותה בדברים ומכעיסה אותה, עד שלא היה לה חשק לאכול ולשתות. לאחר הפצרות מרובות של בעלה, אכלה מעט ומיד קמה להתפלל אל ה'.

בגלל שהיתה מרת נפש, האריכה בתפילתה ונדרה נדר שאם ה' יתן לה בן זכר, הרי תקדיש אותו לה' שיתבודד בעבודת ה' ויהא נזיר כל ימי חייו, עלי הכהן בראותו את חנה מאריכה בתפילה ומדברת בלחש, חשב שהיא שיכורה, ולכן נער בה על שנכנסה לבית ה' כשהיא שיכורה, היא הסבירה לו את מצבה הקשה, ואז עלי ברח אותה שתיפקד בזרע של קיימא, חנה שמחה מאד על כך, כי בטחה בכרכתו של הצדיק עלי הכהן. ברכתו התקיימה ונולד לה בן וקראה את שמו "שמואל" כי "מה' שאלתיו".

כאשר אלקנה עם בני ביתו עלו לרגל, חנה לא עלתה איתם, כי אמרה לבעלה שהיא מעדיפה לחכות עד שהילד יפסיק לינוק, ואז תעלה אותו לבית ה' לקיים את נדרה. לאחר שנמלה אותו העלתה אותו לשילה, העמידה אותו לפני עלי ובקשה ממנו שישים עין טובה עליו, אחרי כן חנה התפללה לה' והודתה לו על הטובה שעשה עמה שנתן לה בן.

ואמרה שמעתה תוכל לפתוח את פיה, ולהשיב אמרים לאויביה. יעצה להם שלא לדבר בגאווה, כי מעשי אדם מגויים וספורים אצל הקב"ה. הגבורים כאין נגדו ואילו החלשים אזורו כה וגבורה. אנשים שהיו עשירים ושבעים, נהיו עניים והיו צריכים להשכיר את עצמם עבור פת לחם, ואילו העניים נהיו שבעים ויושבים על מי מנוחות, כי הדבר תלוי בהשגחתו יתברך. וגדולה השגחתו עד שהעקרה ילדה שבעה בנים, ואילו רבת בנים נהיית אומללה מבניה שמתו.

כמו כן התנבאה על תחיית המתים, שה' ממית ומחיה, ובהשגחתו יתברך, מקים את האביון מעפר, ומעלה אותו לגדולה ומנחיל לו עושר וכבוד, כי העולם שלו ובידו לעשות בעולמו כרצונו.

ולכן התפללה על בנה שהאויבים שלו יחתו וישברו, וה' יתן לו חכמה לשפוט את בני ישראל בעריהם, יתן כוח למלך "שאול" שבנה ימליך אותו, וכן ירים קרנו של "דוד" שהוא משיח ה' שנמשח למלך ע"י בנה.

שמואל א', פרק א' – פרק ב' פסוק י'.

א וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִיּוֹדֵד וּגְדוֹלֵה הָיָה (מלבי"ם) מִן-הַרְמָתִים [שם מקום (מ"צ)] שְׁהִיוּ בּו שְׁתֵּי

רמות-שתי גבעות שצופות ומקבילות זו את זו צוֹפִים ממשפחת צופים ונביאים (רד"ק ע"פ ת"י) מִהָרַ

אֶפְרַיִם הָגָר בְּהַר אֶפְרַיִם וְאִינוּ מִשְׁבַּט אֶפְרַיִם אֲלֹהֵי לֵוִי הָיָה וְשֵׁמוֹ אֶלְקָנָה בֶּן-יִרְחָם

בֶּן-אֶלְיָהוּא בֶּן-תָּחוּ בֶּן-צוֹפֵן שְׁהִיָּה אֶפְרָתִי [א] מִהַר אֶפְרַיִם (מ"ד): ב וְלוֹ

שְׁתֵּי נָשִׁים [ב] שֵׁם אַחַת הָאֵשָׁה הָרֵאשׁוֹנָה שֵׁנָשׁ אֶלְקָנָה הָיָה חָזָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית

עיונים והארות

ושמו אלקנה, הרשעים קודמין לשמם, נבל שמו... אבל הצדיקים שמם קודמים להם, ושמו אלקנה... דומין לבוראם, ושמי ה'. (ילק"ש).

בן ירוחם בן אליהו בן תהו – א"ר יוחנן לשון גימטריקון הוא תהו הוא אסף, א"ת ה"ם ו"ף, אפרתי, ר' יהושע אמר פלטיאני, ר' יהודה בר' פנחס אמר מוכתר בנימוס, ר' פנחס אמר עטרה נתעטר אפרים מאבינו יעקב בשעת פטירתו מן העולם, אמר לו בני אפרים ראש ישיבה, ראש שבט, מעולה ומשובח שבבני יהו נקראים על שמך, בן תהו בן צוף אפרתי (שוח"ט).

[ב] ולו שתי נשים – ר' אמי בש"ר יצחק הכתוב פותח בשבחו וחותם בשבחו, ר' לוי בש"ר המא בר חנינא הכתוב פותח בשבחו ומוכיר גנותו. א"ר יונה בש"ר המא כיון שראתה הנה שלא ילדה

[א] ויהי איש אחד מן הרמתים – שנו רבותינו ארבעים ושמונה נביאים וז' נביאות נתנבאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה אפילו אות אחד חוץ ממקרא מגילה, ותו ליכא, והוא כתיב ויהי איש אחד מן הרמתים, וא"ר אבהו אחד ממאתים צופים שנתנבאו להם לישראל. מיהו הו טובא, כדתניא הרבה נביאים נתנבאו לישראל כיוצאי מצרים, ואמרי לה כפלים כיוצאי מצרים, נבואה שנצרכה לדורות נכתבה... ר' שמואל בר נחמני אומר, אדם הבא משתי רמות שצופות ורואות זו את זו, ר' חנן אמר אדם הבא מבני אדם שעומדים ברומו של עולם, ומאן נינהו בני קרה, שנאמר ובני קרה לא מתו, ותאנא משום רבינו אמרו מקום נתבצר להם בגיהנם ועמדו עליו ואמרו שירה (מגילה י"ד).

פְּנִינָה וַיְהִי לַפְּנִינָה יְלָדִים וּלְחִנָּה אֵין יְלָדִים [ג] גם לאחר נישואי פנינה (מלבי"ם):

וְעֵלָה הָאִישׁ תְּהוּא מנהגו היה לעלות בכל שנה לשילה וכל שנה עולה מדרך אחרת כדי להשימע

את ישראל ויעשו כמותו (רש"י) **מְעִירוֹ** [ד] שהיה מזרז גם את בני עירו לעלות, והוא היה עולה **מִיָּמִים** |

יָמִימָה משנה לשנה **לְהִשְׁתַּחֲוֹת** ולהתפלל לפני ה' (רד"ק) **וּלְזִבּוֹחַ** שלמי שמחה ושלמי חגיגה

לִיהוֹה עֲבָאוֹת בְּשִׁלָּה וְשָׁם שְׁנֵי בָנָי – עֲלֵי חֶפְנִי וּפְנִיחָם [ה]

עיונים והארות

ועלה האיש תהוא – נתעלה בביתו, נתעלה
 בחצרו, נתעלה בעירו, נתעלה בכל ישראל, וכל
 עלויו לא היה אלא משל עצמו. להשתחות ולזבוח,
 ר' אבא בר יוסף בש"ר יצחק התפלה גדולה מן
 הקרבנות, דכתיב להשתחות ואחר כך לזבוח,
 ורבנן אמרי תפלה שקולה כנגד כל הקרבנות,
 דכתיב להשתחות ולזבוח. אלקנה ואשתו בניו
 ואחיותיו וכל קרוביו היה מעלה עמו לרגל, ובאים
 ולנים ברחובה של עיר, והיתה המדינה מרגשת
 והיו שואלין אותן להיכן תלכו, ואומרים לבית ה'
 שבשילה שמשם תצא תורה ומצות, ואתם למה לא
 תבואו עמנו ונלך יחד. מיד עיניהם משגרות
 דמעות אומרים להם נלך עמכם, ואומרים להם הן
 עד לשנה הבאה חמשה בתים, לשנה אחרת עשרה
 בתים, עד שהיו כולם עולים. ובדרך שהיה עולה
 שנה זו לא היה עולה שנה אחרת, עד שהיו כולם
 עולים, אמר לו הקב"ה, אלקנה, אתה הכרעת את
 ישראל לכף זכות והנכתם במצות וזכו רבים על
 ידך, אני אוציא בן ממך שיכריע את ישראל לכף
 זכות ויחנך אותם במצות, הא למדת שבשכר
 אלקנה שמואל (ילק"ש).

[ה] ושם שני בני עלי הפני ופנחס – א"ר שמואל בן
 נחמני א"ר יונתן, כל האומר בני עלי חטאו אינו
 אלא טועה, סבר לה כרב דאמר פנחס לא חטא,
 מקיש הפני לפנחס, מה פנחס לא חטא אף הפני

אמרה, אומר לו שיכנים צרתי בתוך ביתי, ומתוך
 כך יראה הקב"ה ויפקוד אותי. אמר לה הקב"ה,
 חנה הפקדת אצלי נפשות, חייך אני משלם לך, כי
 פקד ה' את חנה ותהר ותלד שלשה בנים ושתי
 בנות. (ילק"ש).

[ג] ויהי לפנינה ילדים ולחנה אין ילדים – א"ר לוי
 בכל מקום שנאמר אין לה הוה לה, ותהי שרי
 עקרה אין לה ולר, והוה לה, וה' פקד את שרה
 (ב"ר ל"ח).

[ד] ועלה האיש תהוא מעירו – חז"ל מתארים את
 גדולת המעשה של אלקנה, שלא היה מסתפק
 בעלייתו הוא לבד, אלא היה מעורר את כל הצבור
 לעלות, וכך אמרו: שהיה מעלה את אשתו ואת
 בניו ואת אחיותיו וכל קרוביו, והיו לנים באמצע
 העיר, וכאשר היו שואלים אותו להיכן אתם
 הולכים? היה אומר, לבית ה' אשר בשילה, ששם
 עמד המשכן מימי יהושע, ומשם היתה יוצאת
 תורה ומצוות לכל ישראל. והיה אומר אלקנה
 לשואלים אותו, ומדוע אתם לא תבואו אתנו
 ונעלה יחד? ומיד היו עיניהם זולגות דמעות. ובכל
 שנה גדל מספר העולים לרגל, וזוהי זיכה את
 הרבים. אמר הקב"ה לאלקנה, אתה הכרעת את
 ישראל לכף זכות, הינכת הרבה למצוות וזכו רבים
 על ידך, לכן אני אוציא ממך בן שיכריע את
 ישראל לכף זכות ויחזק אותם במצוות (מעם לוועז).

כְּהֵנִים סגני הכהונה כי עלי אביהם שימש בכהונה גדולה (מ"ד) **לִיהוָה** לפני ה' (ת"י): **דַּוְיָהִי**

הַיּוֹם הגיע יום המועד (ת"י) **וַיִּזְבַּח אֶלְקָנָה** קרבנותיו **וְנָתַן לְפָנֶיךָ אִשָּׁתוֹ**

וְלִכְלֹל-פָּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ מְנוֹת מן השלמים שהיה זובח (רד"ק): **הַ וְלַחֲנָה יִתֵּן**

מְנַחַת אַחַת מיוחדת ביופי [ופי שנים משל פנינה] **אִפִּים** [1] הראויה להתקבל בסבר פנים יפות (רש"י)

כִּי אֶת-חֲנָה אָהַב וַיהוָה סָגַר רַחֲמָהּ והיתה בצער לכך הראה לה חיבה יתירה

להפיג צערה (מ"ד): **וַיַּכְעֲסֶתָהּ צָרָתָהּ** פנינה צרתה היתה מכעיסה אותה **גַּם-פַּעַם** פעם

אחר פעם פעמים רבות **בְּעֵבֹר** בשביל שחנה תהיה **הַרְעֵמָהּ** שתתאונן, [ויו"מ שתזעף (רד"ק) א"נ

תקנא (ת"י)] **כִּי-סָגַר יְהוָה בְּעַד** [כנגד] **רַחֲמָהּ** [I] (רש"י): **זַ וְכֵן יַעֲשֶׂה** אלקנה

עיונים והארות

[I] וכעסתה צרתה גם כעס – מכעסת וחוזרת ומכעסת, מה הוות, אמרה לה זבת לברך רבא סודר וכתונת וחלוק. א"ר נחמן בר אבא היתה פנינה משכמת ואומרת לחנה אין את עומדת ומרחצת פניהם של בניך כדי שילכו לבית הספר, ובשש שעות היתה אומרת לה, חנה אין את עומדת ומקבלת בניך שבאו מבית הספר. ר' תנחום בר אבא אמר היו יושבים לאכול והיה אלקנה נותן לכל אחד ואחד מבניו חלקו, היתה פנינה מתכוונת להכעיס את חנה, והיתה אומרת לאלקנה תן לזה בני חלקו, ולזה בני חלקו, ולזה לא נתת חלקו, למה בעבור הרעימה על אלקים. אמר לה הקב"ה את מרעמת אותה עלי, היך אין רעמים שאין אחריהם מטר, ומיד אני פוקדה, שנאמר כי פקד ה' את חנה (פסיקתא).

מובא בספר מעם לועז: בעבור הרעימה, שהיתה אומרת לה, אילו היית צדקת לא היה הקב"ה מונע ממך פרי בטן (בנים), כי כך אמרה הגר לשרה. ואמרו חז"ל (בבא בתרא מז:): שמן ופנינה לשם שמים נתכוונו שמן כי היכי דלא ליהוי איניש עדיף

לא חטא, אלא מה אני מקיים אשר ישכבון את הנשים, מתוך ששיהו את קניהם ולא הלכו אצל בעליהם, מעלה עליהם הכתוב כאילו שכבון. אמר רב, פנחס לא חטא, שנאמר ואחיה בן אחיטוב אחי אי כבוד בן פנחס בן עלי כהן לה' בשילה, אפשר חטא בא לידו והכתוב מיחסו, והכתיב יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה, אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתלמידים, ואם כהן הוא לא יהיה לו מניש מנחה לה' צבאות, אלא שמע מינה פנחס לא חטא, ואלא הא כתיב ישכבון, א"ר נחמן בר יצחק ישכבון כתיב, והא כתיב אל בני כי לא טובה השמועה, א"ר נחמן א"ר יצחק בני כתיב, והא כתיב מעבירים עם ה', א"ר הונא בריה דרב יהושע מעבירים כתיב, והא כתיב ובני עלי בני בליעל, מתוך שהיה לו לפנחס למחות בחפני ולא מיחה, מעלה עליו הכתוב כאילו חטא (שבת נ"ה).

[1] ולחנה יתן מנח אחת אפים – בכפלים, אפים, בסבר פנים יפות, כנגד פנינה וילדיה, כנגד כל הבנים, דבר אחר היפה שבהם (ילק"ש).

שָׁנָה בְּשָׁנָה נותן להנה חלק מובחר להראות שמחבבה מִדִּי [מתי – בכל זמן (מ"ז)] עֲלֵתָהּ
 בְּבֵית יְהוָה, ולפי חיבה שבעלה מראה לה בֵּן פְּנִינָה תִכְעַסְנָה (רס"י) וְתִבְכֶּה חֲנָה,
 ומחמת צערה גם (מ"ד) וְלֹא תֹאכַל: הַ וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה אִשָּׁה [ח] בעלה
 חֲנָה לָמָּה תִבְכִּי וְלָמָּה לֹא תֹאכְלִי וְלָמָּה יָרַע לְבַבְךָ הַלֹּא
 אָנֹכִי רְצוּנִי וְאֶהְבְּתִי אֵלֶיךָ טוֹב לָךְ: לעזר ולמגן מַעֲשֶׂרָה בָּנִים מאילו היית יולדת עשרה
 בנים (מ"ד ע"פ ת"י): ט וְתִקַּם תְּנָה אַחֲרַי אֶכְלָה מַעֵט בְּשִׁלָּה [ט] להחיות הנפש (מ"ד)
 וְאַחֲרַי שָׁתָה [כי אכלה מעט לאחר שבעלה הפציר בה (רד"ק)] וְעֲלֵי הַכְּהֵן יֵשֵׁב [י]

עיונים והארות

"פנינה לשם שמים נתכוונה", אם כן סופה הוכיח על תחילתה שכוונתה היתה לשם שמים.
 [ח] ויאמר לה אלקנה אישה – אמר לה שרה שהיתה עקרה כך היתה יושבת ובוכה, אלא רבקה שהיתה עקרה כך היתה עושה, ולמה ירע לבבך, אלא רחל שהיתה עקרה כך היתה יושבת בינה לבין עצמה, הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים, אלו בניה של פנינה, דבר אחר אלו עשרה דורות, אלה תולדות פרץ וגו'. הלא אני טוב לך אין כתיב כאן אלא אנכי, אמר לה ברייך יהא בחלקך, כמו דאמר אנכי ה' אלקיך (פסיקתא רבתי). כתיב היתה לי דמעתי לחם יומם, מכאן אתה למד שהצרה משבעת לאדם ואינו מבקש לאכול, וכן אלקנה אומר חנה למה תככי ולמה לא תאכלי, מכאן שהבכיה מאבילה (שוח"ט).

[ט] אחרי אכלה בשילה – דרש ר' יהודה איש כפר גבוריאי מנין שאין פוסקין יינות לאשה, שנאמר ותקם חנה אחרי אכלה בשילה ואחרי שתה, שתה ולא שתת (כתובות ס"ה).

[י] ועלי הכהן יושב – אמר רבי אמי אף למלכי בית דוד אין ישיבה בעזרה, ולמי היתה ישיבה

כאברהם, פנינה דכתיב ובעסתה צרתה גם כעם בעבור הרעימה. דרשה רב אחא בפפוניא, קם שטן נשקיה לכרעיה (ב"ב מ"ז) (שטן התכוון – שלא יהיה שום אדם גדול מאברהם, לכן קטרנ על איוב – עיין שם בגמרא). פנינה ביקשה לעורר את מרירות לבה של חנה, כדי שתתפלל לפני הקב"ה, היות ובעלה אהבה – היתה מתייאשת מלבקש רחמים, וזהו "כי סגר ה' בעד רחמה".
 לפי זה מדוע נענשה פנינה, כמו שכתוב (בפרק ב, ה), שמתו ילדיה? אלא חנה היתה עקרה כמו כל הצדיקים, שהקב"ה מתאווה לתפילתם של הצדיקים, כמו שהיה עם שרה רבקה לאה כאשר הפסיקה ללדת, וגם רחל, ולא מפני חטא חלילה. אולם פנינה חשדה בה שאין תוכה כברה (אין הפנימיות כמו החיצוניות, כלומר הכל היה ברמאות) ולכן על חטאה נענשה, וביקשה להרעימה כדי שתשוב בתשובה ותיפקד. ועל שחשדה בה – נענשה, ככתוב (שבת צ"ז): "החושד בכשרים לוקה בגופו". ועוד שאף על פי שפנינה נתכוונה להרעימה בסופו של דבר יצאה מזה טובה גדולה, שחנה התפללה וילדה בן, וזהו

על-הַכֶּסֶא כי אותו היום מינהו כה"ג על ישראל (רש"י), והוא יושב בעזרה **על** סמוך ל**מְזוֹזוֹת**

הַיֵּכָל יְהוָה (רד"ק): **יְהִיָּא מֵרַת נֶפֶשׁ** [יא] בבואה להתפלל היתה נפשה מרה לה מאוד

(מ"ד) והקב"ה שומע לנשברי לב **וְתִתְפַּלֵּל עַל** [לפני (ת"י)] **יְהוָה** [יב] שהתפללה בכוונה לה' לבדו

(מלבי"ם) **וּבִכְהָ תִבְכֶּה** ששערי דמעה לא ננעלו (רלב"ג): **יֵא וְתִדְרַר נְדָר וְתֵאמֶר**

יְהוָה אלהי **צְבָאוֹת** [יג] [עליונים ותתאין (רש"י)] **אִם-רָאָה תִרְאָה | פָּעַנִי**

עיונים והארות

לא דבר נכונה, ככל זאת קראו ה' עבדי, ואמרו רבותינו ז"ל (בבא בתרא טז:): "מכאן שאין אדם נתפס על צערו", כי כל מה שדבר היה בעבור קושי היסורין).

[יב] ותתפלל על ה' — השליכה את כל יהבה (תקוותה) על ה', שלא היה לה כוח לשאת נטל מצוקתה. והאלשי"ך הקדוש פירש — שתפילתה היתה על כבוד שמים, שיהיה לה בן שיחנך את העם למצוות ולמעשים טובים, ואלקנה יוליד בן כזה ממנה ולא מאשה אחרת (מעם לועז).

[יג] אמר רבי יהודה ברבי סימון, אמרה חנה לפני הקב"ה רבונו של עולם, יש צבא למעלה יש צבא למטה, הצבא של מעלה לא אוכלים ולא שותים ולא פרים ורבים ולא מתים אלא חיים לעולם הבא. והצבא של מטה אוכלים ושותים ופרים ורבים ומתים ואינם חיים, ואיני יודעת מאי זו צבא אני, אם מצבא של מעלה אני לא אהא לא אוכלת ולא שותה ולא מולידה ולא מתה, אלא חיה לעולם, ואם מצבא של מטה אנכי אהא מולידה ואוכלת ושותה.

דבר אחר חנה היתה עולה לרגל וראתה כל ישראל, אמרה לפניו, רבונו של עולם כל הצבאות הללו יש לך ואין לי אחד בהם. אמר ר' יהושע בן לוי אמר לה הקב"ה, חנה את הרבית בחיילותי, אף אני ארבה חיילותיך, דכתיב כל אלה בנים

לכהן גדול, שנאמר ועלי הכהן ישב על הכסא, אם כן מהו ויבא המלך דוד וישב לפני ה', וישב עצמו בתפלה.

ועלי הכהן יושב — מלמד שבאותו יום מינהו כהן גדול (שוח"ט).

[יא] והיא מרת נפש — שנו רבותינו אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש, מנא הני מילי, אמר ר' אלעזר דאמר קרא והיא מרת נפש ותתפלל. וממאי דילמא שאני חנה דהוה לבה מרירא טובא, אלא אמר רבי יוסי בר חנינא מהכא, ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחיה אל היכל קדשך ביראתך (ברכות ל"א).

ואמרו חז"ל (עיי' בספר "מעם לועז"): "והיא מרת נפש" — צערה היה לעצמה (כי צערה של אשה עקרה, אין אדם יכול לשער), ועליה נאמר (משלי יד, י): "לב יודע מרת נפשו". מובא בגמרא ברכות (לא:): "אין עומדים להתפלל — לא מתוך עצבות, ולא מתוך עצלות, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך שיחה, ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים — אלא מתוך שמחה של מצוה". לפי זה איך חנה התפללה והיא מרת נפש, הרי זו עצבות? אלא הכתוב הדגיש "והיא מרת נפש" — לכן לא נענשה, כי היתה מרת נפש, ואין אדם נתפס על צערו, כמו שמצאנו באיוב (איוב מב, ז): "כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב" (ועם שגם איוב

אִמְתָּךְ [יד] בעיניי והצער של שפחתך (מצודות) וְזָכַרְתָּנִי וְלֹא-תִשְׁכַּח

אֶת-אִמְתָּךְ וְנִתְּתָה לְאִמְתָּךְ זֶרַע אֲנָשִׁים זרע צדיק וחשוב (רש"י) לשרת לפני

ה' (מלבי"ם) וְנִתְּתִיו לַיהוָה כָּל-יְמֵי חַיָּיו שיתבודד ויעבוד את ה' (מ"ד) וּמִזָּרָה וּתְעַר

לֹא-יַעֲלֶה יַעֲבִיר עַל-רֵאשׁוֹ אלא יהיה נזיר כל ימי חייו (רד"ק): יב וְהָיָה כִּי

הֲרַבְתָּה לְהַתְּפַלֵּל לְפָנַי יְהוָה [טו] לפני קודש הקדשים (הלבי"ם) וְעַלֵּי שִׁמְר

עיונים והארות

ונתת לאמתך זרע אנשים, מאי זרע אנשים, אמר רב גבר בגוברין, ושמואל אמר זרע שמשח שני אנשים, מאן אמון שאול דודו, ר' יוחנן אמר זרע ששקול כשני אנשים, ומאן אינון, משה ואהרן, שנאמר משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו, ורבנן אמרין זרע שהוא מובלע בין אנשים, לא ארוך ולא גויז, לא אלם ולא חגר, לא אוכם ולא גיחור, לא חכים ולא טפש (ברכות ל"א).

זרע אנשים – אנשים חכמים, כמא דאמר אנשים חכמים ונבונים, אנשים נביאים, וישארו שני אנשים במחנה, אנשים גדולים, והאיש בימי שאול זקן בא באנשים, אמרו לחנה למה את שואלת אנשים חכמים ונבונים גדולים וצדיקים, אמרה להם שהם לשמו של הקב"ה.

ונתתיו לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו – תמן תניע נזיר היה שמואל כדברי ר' נהוראי, שנאמר ומורה לא יעלה על ראשו, נאמר בשמשון מורה, ונאמר בשמואל מורה. אמר לו ר' יוסי והלא אין מורה אלא של בשר ודם, דמתרגמינן ומרוות אינשא לא תהא עלוהי, אמר לו רבי נהוראי, והלא כבר נאמר איך אלך ושמע שאול והרגני, כבר היה עליו מורה של בשר ודם (ילק"ש).

[טו] והיה כי הרבתה להתפלל – ר' חייא בשם ר' יוחנן ור' שמעון בן חלפתא בשם ר' מאיר, מכאן שכל המרבה בתפלה נענה, מיחלפא שיפתיה דר'

להימן חוזה המלך בדבר אלקים להרים קרן, וכתוב ויתן האלקים להימן ארבעה עשר בנים ושלוש בנות (פסיקתא רבתי).

[יד] אם ראה תראה בעני אמתך – אמר ר' אלעזר אמרה חנה לפני הקב"ה, אם ראה מוטב, ואם לאו תראה, אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי ומשקה לי מי סוטה, חס ושלוש שאתה עושה תורתך פלסתר, שנאמר ונקתה ונזרעה זרע... דבר אחר אם ראה בצערי תראה בעיבורי תראה בלידתי.

ה' צבאות אם ראה תראה – אמר רבי אלעזר מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקרא להקב"ה צבאות, עד שבאת חנה ואמרה לפניו רבונו של עולם, מכל חילות שבראת בעולמך קשה לפניך שתתן לי בן אחד. משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שעשה משתה לעבדיו, בא עני אחד ועמד על הפתח, אמר להם תנו לי פרוסה אחת ולא השגיחו עליו, דחק ונכנס לפני המלך, אמר, מכל סעודה שעשית קשה לך ליתן לי פרוסה אחת (ברכות ל"א).

אם ראה תראה בעני אמתך, ולא תשכח את אמתך, ונתת לאמתך – א"ר יוסי בר חנינא שלש אמתות הללו למה, אמרה חנה לפני הקב"ה, רבונו של עולם שלשה דבקי מיתה בראת באשה, ואמרי לה שלשה בדקי מיתה בראת באשה, ואלו הם חלה נדה והדלקת הנר, כלום עברתי על אחת מהן.

אֶת-פִּיהָ מִמַּתִּין וּמִצַּפֵּה לְשִׁמוּעַ מִדְּבָרֶיהָ (מ"ד) וְהַמַּתִּין לָהּ עַד שֶׁגִּמְרָה אֶת תְּפִילָתָהּ (ת"י): יג אַמְנֵם
 וְחֲנָהּ הִיא מְדַבֶּרֶת עַל-לִבָּהּ [120] שְׁהִיְתָה מְכוּוֹנָת אֶת לְבָהּ בַּתְּפִילָתָהּ (רד"ק) וְגַם רַק
 שְׁפָתֶיהָ נְעוֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמָע וַיַּחֲשֶׁבָהּ [חֲשַׁב אוֹתָהּ (ת"י)] עָלַי
 לְשִׁכְרָה לִפִּי שְׁלֵא הָיוּ מִתְּפַלְלִים בְּלֶחֶשׁ (רש"י): יד וַיֹּאמֶר אֵלָיָהּ עָלַי עַד-מָתַי
 תִּשְׁתַּכְּרִין [121] תִּתְּפַלְּלִי כִשְׁאֵת שִׁכּוּרָה הָרִי שִׁכּוּר אֲסוּר לְהִתְּפַלֵּל וּלְשִׁהוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, לִכְן
 הִסְרִי אֶת-יַיְנְךָ מֵעַלַיךָ: ע"י שִׁינָה אוּ עִיסוּק אַחַר (מ"ד) וְאֲחִ"כ תְּבוֹאִי לְמִקְדָּשׁ (מלבי"ם):
 טו וְתִעַן חֲנָה וַתֹּאמֶר לֹא אֲדַנִּי אֵינֶנִּי שִׁכּוּרָה רַק אִשָּׁה קָשָׁת-רוּחַ
 אֲנִכִּי [122] רוּחִי קָשָׁה עָלַי מְרֹב צַרְתִּי (רד"ק) וַיִּזַּן וְיִשְׁכַּר לֹא שְׁתִּיתִי אֵלָּא מִדַּעַת בְּאֵתִי

עיונים והארות

אמר רב המנונא כמה הלכתא גברוואת איכא
 למשמע מהני קראי דחנה, וחנה היא מדברת על
 לבה, מכאן שהתפלה צריכה כוונה. רק שפתיה
 נעות, מכאן להתפלל שצריך שיחתוך בשפתיו,
 וקולה לא ישמע, מכאן להתפלל שאסור להגביה
 קולו בתפלתו. ויחשבה עלי לשכורה, מכאן
 שאסור לשכור להתפלל (ברכות ל"א).

[121] עד מתי תשתכרין – אמר רבי אלעזר מכאן
 לרואה בחברו דבר שאינו הגון לו שצריך להוכיחו
 (ילק"ש).

[122] לא אדוני – אמר עולא ואיתימא ר' יוסי בר
 חנינא, אמרה לו לא אתה אדון בדבר זה ולא רוח
 הקודש שורה עליך שדנתני לכף חובה ולא דנתני
 לכף זכות, מי לא ידעת דאשה קשת רוח אנכי ויין
 ושכר לא שתיתי. א"ר אלעזר מכאן לחושדים
 אותו בדבר ואין בו צריך להודיעו (ילק"ש).

אשה קשת רוח אנכי – כי צרתי מתקשה בי. רבי
 חני בש"ר יצחק מאותם שקשים לקבל מתנותיהם
 אני, כגון שרה והברותיה.

לוי, דכתיב בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך
 למחסור, ר' אבא בריה דרב פפי ור' יהושע
 דסכנין בשם ר' לוי, חנה על ידי שרבתה בתפלה
 קיצרה ימיו של שמואל, שנאמר וישב שם עד
 עולם, עד עולמו של לוי, דכתיב ומבן חמשים
 שנה ישוב מצבא העבודה, והא אינון חמשה
 ותרתי, א"ר יוסי בר אבין שתיים שגמלתו (מדרש
 שמואל).

[120] וחנה היא מדברת על לבה – למה נשתתפו
 הנשים עם הקטנים והעבדים לענין המצות, לפי
 שאין להם אלא לב אחד, שנאמר וחנה היא
 מדברת על לבה (ילמדנו)... אמר רבי אלעזר בשם
 ר' יוסי בן זמרא וחנה היא מדברת על לבה, על
 עסקי לבה, אמרה לפני הקב"ה, ריבונו של עולם.
 כלום בראת דבר אחד לבטלה, בראת עינים
 לראות... דדים הללו שבראת על לבי לא להניק
 בהם, תן לי בן להניק בהם. אמר רבי אלעזר חנה
 הטיחה דברים כלפי מעלה, שנאמר ותתפלל על
 ה'.

לַהֲתַפְּלֵל כִּאֵן (מ"ד) וְאֶשְׁפֹּךְ אֶת-נַפְשִׁי אִמְרַתִּי אֶת רִצּוֹנִי בַתְּפִילָּתִי (וּלְבָ"ג) לְפָנַי יְהוָה וּמָה
 לִי לְהִרְיֵם קוֹל וְלִהְשָׁמִיעַ לְזוֹלֹת (מ"ד): טז אֶל-הַתֵּינָן אֶל תַּחֲשׁוּב אֶת-אַמְתָּךְ [שְׂפַחַתְךָ] לְפָנַי
 ה', כְּמוֹ בַת-בְּלִיעֵל [רִשָּׁע – בְּלִי עוֹל שֶׁל ה'] לְבֹא שִׁיכּוּרָה לְבֵית ה' (רד"ק) כִּי-מֵרֹב שִׁיחֵי
 וּבְעֵסִי שִׁצְרַתִּי מִכְּעִיסָה אוֹתִי (רש"י) דְּבִרְתִּי עַד-הֵנָּה עַד עֲכַשְׁיוּ (מ"ד): יז וַיַּעַן עָלַי
 וַיֹּאמֶר לְכִי לְשָׁלוֹם [יט] וְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִתְּנֵן אֶת-שְׁלָתְךָ יִמְלֹא ה' אֶת
 בְּקִשְׁתְּךָ (ת"י) אֲשֶׁר שָׁאֲלָתָּ מֵעַמּוֹ: יח וְהִיאָמַר תִּמְצָא שְׂפַחַתְךָ חֵן
 בְּעֵינֶיךָ אֲנִי מוֹדָה לְךָ שְׂמִיצָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עָלַי (מ"ד) וְתִלְךְ הָאִשָּׁה לְדַרְפָּהּ
 הַלְכָה לֵה לְבֵיתָה וְקַבְּלָה אוֹרַח כְּנָשִׁים (רד"ק) וְתֹאכַל וּפְנִיָּה הַעֲצוּבוֹת (ע"פ ת"י) לֹא-הָיוּ-לָהּ
 עוֹד [כ] כִּי בִטְחָה בְּבִרְכָה (ע"פ וּלְבָ"ג): יט וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֶּקֶר וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְפָנַי יְהוָה
 שֶׁהָלַךְ בִּירוּשָׁלַיִם צָרִיךְ לְהִפְטֵר שְׁנֵית א"נ בְּאוֹר הַהִשְׁתַּחֲוּוֹת עַל שֶׁנִּשְׁמַע תְּפִילָּתָם (מַלְבִּי"ם) וַיִּשְׁבּוּ וַיָּבֹאוּ
 אֶל-בֵּיתָם הָרְמֹתָה וַיִּדַע אֶלְקָנָה אֶת-חַנָּה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכְּרָהּ
 יְהוָה עֲלֶיהָ זְכוּרָנָה לְטוֹבָה לְפָנָיו (מ"ד): כ וַיְהִי לְתַקְפּוֹת הַיָּמִים [כא] כִּשְׁהוּשְׁלָמוֹ יְמֵי הַהַרְיוֹן

עֵינּוּיִם וְהֶאָרוֹת

לְמִקְוֵטִים, יוֹלְדַת לְשִׁבְעָה יוֹלְדַת לְמִקְוֵטִים, שְׁנֵי מִקְוֵטִים וְיֵהִי לְתַקְפּוֹת הַיָּמִים, מִיַּעוֹשׂ תַּקְפּוֹת שְׁתֵּים, מִיַּעוֹשׂ יָמִים שְׁנַיִם. בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה נִפְקְדָה שְׂרָה, רַחֵל וְחַנָּה, מִנְּלֹךְ, א"ר אֲלֵעוֹר אֲתִיָּא וְכִירָה זְכוּרָה פְּקִידָה פְּקִידָה (ר"ה י"א).

פֶּעַם אַחַת הֵייתִי עוֹבֵר מִמִּקּוֹם לְמִקּוֹם מִצָּנַי זְקֵן אַחַד, אָמַר לִי רַבִּי, מִפְּנֵי מָה בְּעָלִי בְּתִים שְׁבִי שִׁירָאֵל נִעְצָרִים עַל הַבָּנִים מֵהֵיוֹת לָהֶם, אִמְרַתִּי לּוֹ בְּנִי, מִפְּנֵי שֶׁהַקְּב"ה אוֹהֵבֵן אֹהֵבָה גְּמוּרָה וְשִׂמְחָה בָּהֶם וּמִצָּרְפָן כְּדִי שִׁירְבוּ רַחֲמִים לְפָנָיו, צָא וְלַמַּד מֵאַבְרָהָם וְשָׂרָה שֶׁהָיוּ עֲקָרִים מִיַּצְחָק הַמִּשָּׁה וְשִׁבְעִים שָׁנָה, וְהִרְבּוּ רַחֲמִים עַד שֶׁבָּא יִצְחָק וְשִׂמְחוּ בּוֹ (תְּנַא דְּבִי אֱלִיהוֹ).

[יט] וַיַּעַן עָלַי וַיֹּאמֶר לְכִי לְשָׁלוֹם – א"ר אֶמְכָּאֵן לְחֹשֶׁךְ דְּבַר בְּחַבְרוֹ וְאִין בּוֹ צָרִיךְ לְפִיִּסּוֹ, וְלֹא עוֹד אֲלֵא שְׂצָרִיךְ לְבִרְכּוֹ, שְׁנֵי אֲמַר וְאֶלְקֵי יִשְׂרָאֵל יִתְּנֵן אֶת שְׁלָתְךָ אֲשֶׁר שָׁאֲלָתָּ מֵעַמּוֹ... לְכִי לְשָׁלוֹם, שְׁלֵמָה מִן דִּידִי, שְׁלֵמָה מִן בְּרִיךְ. וְאֶלְקֵי יִשְׂרָאֵל יִתְּנֵן אֶת שְׁלָתְךָ כְּתִיב, אָמַר לֵה הַבֵּן הַזֶּה שָׂאת עֵתִידָה לְהַעֲמִיד הַרְבֵּה שְׁלָל עֵתִיד הוּא לְשִׁלּוֹל בְּתוֹרָה (יִלְק"ש).

[כ] וְתִלְךְ הָאִשָּׁה לְדַרְכָּה – מֵהוּ לְדַרְכָּה, שְׂפַרְסָה נִדְּהָ. וּפְנִיָּה לֹא הָיוּ לָהּ עוֹד, מִלְּמַד שֶׁהָיוּ פְּנִיָּה דּוֹמוֹת לְקוֹף וְנִתְרַפְּאָה (יִלְק"ש).

[כא] וְיֵהִי לְתַקְפּוֹת הַיָּמִים – אָמַר מֵר זוּטְרָא אֶפִּילוֹ לְמֵאֵן דָּאֵמַר יוֹלְדַת לְתַשְׁעָה אֵינָה יוֹלְדַת

(רד"ק, ועין רש"י) מעת אשר הרתה חנה (מ"ד) וְתִהְיֶה חֲנָה וְתִלְדַּךְ בֶּן וְתִקְרָא
 אֶת-שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל כִּי אמרה מִיְהוָה שְׂאֵלָתִיו [שמואל אותיות שאול-מאל]
 (רד"ק): כֹּא וַיַּעַל הָאִישׁ אֶלְקָנָה וְכָל-בֵּיתוֹ לְזִבְחַת לַיהוָה אֶת-זֶבַח
 הַיָּמִים המועדים (ת"י) וי"ט הזבחים שרגיל לזבוח כל שנה (רד"ק) וְאֶת-נְדָרוֹ גם הביא את הנדרים
 שנדר משך השנה (מ"ד): כֹּב וְחֲנָה לֹא עָלְתָה בְּשֵׁנָה וְהָיָא כִּי-אִמְרָה לְאִשָּׁה לא
 אצא מביתי (מ"ד) עַד וַיִּגְמַל הַנְּעָר שיושלמו ימי ההנקה דהם כ"ד חודשים (רד"ק, ואח"כ
 וְהִבְאֵתִיו אני לבית ה' וְנִרְאָה ויראה אֶת-פְּנֵי יְהוָה להשתחוות לפניו ולהודות לו על
 הנער היולד (מ"ד) וַיֵּשֶׁב שָׁם עַד-עוֹלָם: כג' וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה אִשָּׁה
 עֲשֵׂי הַטּוֹב בְּעֵינַיִךְ כפי רצונך וחפצך (מ"ד) שְׁבִלִי עַד-נְמַלְךָ אֹתוֹ שנתיים ימים
 שאז את גומרת להניק אֶךְ מתפלל אני שִׁיקָם יְהוָה אֶת-דְּבָרוֹ [כב] שיחיה הבן באופן
 שיתקיים מה שנדרה חנה (רלב"ג) וגם שיה' יתן בלב הנער שיתבודד כל ימיו בעבודת ה' וְהִשָּׁב הָאִשָּׁה
 וְתִיַּנֵּק אֶת-בְּנָה עַד-נְמַלְהָ אֹתוֹ [שגמרה להניקו] בתום כ"ד חודש:
 כד וְתַעֲלֶהּ עִמָּה פֶּאֶשֶׁר נְמַלְתוּ בְּפָרִים שְׁלֹשָׁה עם שלושה פרים לזבוח לה'
 וְאִיפָּה [ג' סאין] אֶתְתָּ קָמַח לַמִּנְחֹת וְנִבֵּל נאד מלא יֵין לנסך ע"ג המזבח וְתִבְאֶהוּ
 את הנער אל בֵּית-יְהוָה אשר ב' שָׁלוֹ [כג] וְהִנְעֵר נַעַר קטן ורך ובכ"ז לא נמנעה מלהביאו

עיונים והארות

שנולד זה ורואים את מעשיו, אמרו כמדומין אנו שזוה הוא (אגדת שמואל).
 [כג] ותיבאיהו בית ה' שילה - שנו רבותינו, עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות... באו לשילה נאסרו הבמות ולא היה שם תקרה אלא בית של אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה, והיא

[כב] אך יקם ה' את דברו - ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק, בכל יום ויום היתה בת קול יוצאת ומפוצצת בכל העולם כולו ואומרת, עתיד צדיק אחד לעמוד ושמו שמואל, וכל אשה שהיתה יולדת בן היתה מוציאה שמו שמואל, וכיון שהיו רואים את מעשיו היו אומרים אין זה שמואל, וכיון

(מ"ד): כה וַיִּשְׁחַטּוּ אֶת-הַפֶּהּ הַרְאִשׁוֹן (מ"ד) וַיָּבִיאוּ אֶת-הַנֶּעַר אֶל-עַלְי

להראות לו שנתקבלה תפילתו, ורבתינו דרשו שהורה הלכה לפניו (רש"י): כו וַתֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי

מלא את שאלתי וקח את הילד הזה ושים עיניך עליו [שיהיה תלמידך ולמדרש רבותינו שלא יענישהו מיתה (רש"י)]

חַי נַפְשֶׁךָ אֲדֹנָי הַשְּׁבַעְתָּ בְּחַי נַפְשׁוֹ לְשׁוֹם עֵינָיו עַל הַנֶּעַר, שְׁהִרִי אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצְעָבֶת

אשר עמדתי פה עִמָּכָה בָּזָה בהיותך גם אתה יושב פה לְהַתְּפַלֵּל אֶל-יְהוָה (מ"ד):

כז אֶל [בעבור (דר"ק)] הַנֶּעַר הַזֶּה הַתְּפַלֵּלְתִּי [כד] וַיִּתֵּן יְהוָה לִי

עיונים והארות

הקודש, כל הימים ששמואל קיים שאול קיים. רבי שמואל בר רבי יצחק אמר בת ק"ל שנים היתה ונפקדה כשם שנפקדה יוכבד (ברכות ל"א).

אל הנער הזה התפללתי – אמרה חנה: התפילה שהתפללתי אז, היתה שאכן אוכה ללדת בן, וברוך ה' זכותי ללדת בן. מובא במסכת ברכות

לא: אמר רבי אלעזר: שמואל מורה הלכה בפני רבו היה כי עלי ביקש להביא כהן כדי לשחוט את הפה. אמר להם שמואל, הרי השחיטה כשירה בור

(גם במי שאינו כהן) אם כן למה אתם מחפשים אחר הכהן? הביאו את שמואל בפני עלי. שאל אותו עלי, מנין לך שהשחיטה כשירה בור? אמר לו: האם כתוב בתורה, "ושחט הכהן, נאמר רק

והקריבו הכהנים (ויקרא א, ד), ובשחיטה כתוב: "ושחט את בן הבקר לפני ה'", מכאן אומרת הגמרא (יומא כז): מקבלה ואילך מצות כהונה

(קבלת הדם) לימד על השחיטה שכשירה בור (עיין בתורה תמימה, ויקרא א, ח). אמר לו עלי, יפה אמרת, אבל מורה הלכה בפני רבך אתה, וכל המורה הלכה בפני רבו – חייב מיתה. באה חנה

וצעקה לפניו: "אני האשה הנצבת עמכה בזה". אמר לה: הניחי לי ואעניש אותך, ואתפלל לה' שיתן לך בן גדול ממנו. אמרה לו: "אל הנער הזה התפללתי". אף על פי שהמורה הלכה בפני רבו

היתה מנוחה... א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כתוב אחד אומר ותביאהו בית ה' שילה, אלמא בית הוא, וכתוב אחד אומר ויטוש משכן שילה אהל שכן באדם, אלמא אהל הוא, הא כיצד, מלמד שלא היה שם תקרה אלא בית של אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה (ובחים ק"ב).

[כד] אל הנער הזה התפללתי – א"ר אלעזר מכאן ששמואל היה מורה הלכה בפני רבו, שנאמר וישחטו את הפה ויביאו את הנער אל עלי, משום דוישחטו את הפה הביאו את הנער אל עלי, אלא

אייתו תורא לקורבנא, אמר להו עלי קרו כהן דליתי ולשחוט, חזינהו שמואל דהוה מהדרין בתר כהנא למשחט, אמר להו מה לבו למהדר בתר כהנא, שחיטה כשרה בור, אתיוה לקמיה דעלי

אמר ליה מנא לך הא, אמר ליה מי כתיב ושחט הכהן, ושחט את בן הבקר כתיב, והדר והקריבו בני אהרן הכהנים, מקבלה ואילך מצות כהונה,

מכאן על השחיטה שכשרה בור, אמר ליה מימר שפיר קאמרת, אלא מי שהוא מורה הלכה בפני רבו חייב מיתה, אתייה חנה וקא צווחת קמיה, אני

האשה הנצבת עמכה בזה, אמר לה שבוק לי דאענישיה ובעינא רחמי ויהבי לך ברא טבא מניה, אמרה ליה אל הנער הזה התפללתי, וגם אנכי השאלתי לה. באותה שעה נצנצה בה רוח

את-שאלתי אשר שאלתי מעמו: כח וגם אנכי השאלתהו

ליהוה בעת התפלה נדרתי שיהיה נתון לה, ולעבדו כֹּל-תַיִמִים אֲשֶׁר הָיָה כל זמן אשר

יהיה בזה העולם הוא שָׁאוֹל לַיהוָה וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁם שמואל להודות לַיהוָה [כה]

ששם חלקו מעובדי ה' (מ"ד): (פ)

א וַתִּתְפַּלֵּל חֲנָה [כז] על בנה שיחיה ויהיה לה, וגם נתנה לו שבת והודאה וַתֹּאמֶר עֲלֵי

[שמח] לְבִי בַיהוָה [כז] ליבי שהיה עצב, עכשיו שמת (רד"ק) רָמָה גְבֵהָ קָרְנֵי לנגח בו אויבי

עיונים והארות

בחושך ידמו" — מכניע זדים, "ויתן עוז למלכו" —
בונה ירושלים, "וירם קרן משיחו" — את צמח דוד,
"ואין צור כא-להינו" — שומע תפילה, "אל תדברו
גבוהה" — שאותך לבר ביראה (נעבוד), "יצא עתק
מפיכם" — הטוב שמך ולך נאה להודות, "ויתן עוז
למלכו" — עושה השלום, הרי שמונה עשרה
ברכות שהתפללה.

[כז] עֲלֵי לְבִי בַה' — לבי שהיה עצב, עתה עלֵי
ושמת, וקרני שהיתה שפלה שלא היה לי במה
להרים ראש לפני צרתי — עתה רמה (גבוהה) קרני
בה'. התוקף יקרא קרן, לפי שהוא המקום הגבוה
שבבמה, גם הקרניים תוקף החייה (הבהמה)
ככתוב (דברים לג, יז): "וקרני ראם קרניו, בהם
עמים ינגח", והוא באדם דרך משל, וכאילו אמרה
רם ראשי, ככתוב (תהלים כז, ו): "ועתה ירום
ראשי על אויבי סביבותי", וכל זה בה' שהיה
בעזרי (רד"ק).

עֲלֵי לְבִי בַה' — אמרה חנה: לאברהם נתת בן
למאה שנה ושרה בת תשעים, לכן עלֵי לְבִי שגם
לי נתת בן לאחר שהייתי עקרה כמו שרה. ויש רמז
בזה שאמרה חנה "עֲלֵי לְבִי" — כי בשעה שאדם
מתפלל או לומד תורה צריך שיהיה בשמחה, כמו
שנאמר(תהלים ק, ב): "עבדו את ה' בשמחה", וכן
אמרו חז"ל: כאשר תעמוד להתפלל — יהיה לך

חייב מיתה — זו בידי שמים, אלא מובא בספר
"מעם לועז" אמר לה עלי: למה לך בן שהוא צפוי
למיתה בידי שמים, אתפלל עליו שימות עכשיו
ויהיה לך בן שיאריך ימים. (עיין מעם לועז).

[כה] וישתחו שם לה' — הגלויות אינם מתכנסות
אלא בזכות ההשתחואה, שנאמר והיה ביום ההוא
יתקע בשופר גדול וגו', לא חזר אברהם אבינו מהר
המוריה אלא בזכות ההשתחואה, שנאמר
ונשתחוה ונשובה אליכם, ישראל לא ננאלו אלא
בזכות ההשתחואה, שנאמר והשתחיתם מרחוק,
חנה לא נפקדה אלא בזכות ההשתחואה, שנאמר
וישתחו שם לה' (ב"ר נ"ו).

[כז] ותתפלל חנה — מובא במדרש שמעוני
(שמואל"א ב, פ): מכאן אנו למדים שהנשים
חייבות בתפלה, שכן חנה היתה מתפללת שמונה
עשרה ברכות: "רמה קרני בה' — מגן אברהם,
"ה' ממית ומחיה" — מחיה המתים. "אין קדוש כה'
" — האל הקדוש, "כי אל דעות ה' — אתה חונן,
"ונבשלים אזרו חיל" — הרוצה בתשובה, "מוריד
שאוֹל ויעל" — המרבה לסלוח, "שמחת
בישועתך" — גואל ישראל, "מקים מעפר דל" —
רופא חולים, "שבעים בלחם" — מברך השנים,
"רגלי חסידיו ישמור" — מקבץ נדחי ישראל, "ה'
דין אפסי ארץ" — אוהב צדקה ומשפט, "ורשעים

ע"י ה' וז"ש בַּיהוָה [כח] רָחַב פִּי עַל-אֹיְבֵי עַד עֵתָה הֵייתִי שׁוֹתֶקֶת וְלֹא מְשִׁיבָה לְאֹיְבֵי,

אך עתה הפה שלי נפתח, ואוכל להשיב אמרים (מ"ד) בִּי שָׁמַחְתִּי בִישׁוּעַתְךָ שְׁהוֹשַׁעְתָּנִי מִצָּרָתִי

ונתת לי בן (רד"ק): בִּאֵין-קָדוֹשׁ בַּיהוָה כִּי אֵין בּוֹדָא בְּלִתְךָ זולתך שראוי להתפלל

לו וְאֵין צוֹר חֶזֶק בַּאֱלֹהֵינוּ [כט] שְׁהוֹפֵךְ הַטְּבָעִים כְּרָצוֹנוֹ כִּי הֵייתִי עֶקְרָה וְלֹא הִיָּה בְּטַבְעֵי לְלֶדֶת

(רד"ק) [נמי מְהַנְבְּרָאִים אֲשֶׁר יִדְמָה קְדוּשָׁתוֹ לְקְדוּשַׁת הַבּוֹדָא (מ"ד)]: אֶל-תִּרְבּוּ תִדְבְּרוּ

נְבִיחָה וְנִבְחָה דְבָרֵי גְסוּת וּגְאוּהָ, אֶל יֵצֵא עֲתָק דְּבָרִים קִשִּׁים וְחֻזְקִים מִפִּיכֶם [2] (מ"ד)

עיונים והארות

גודע את כולם, הדא הוא דכתיב וכל קרני רשעים אנדע תרוממנה קרנות צדיק.

רמה קרני – ולא רמה פכי, דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותם, שאול ויהוא שנמשחו בכף לא נמשכה מלכותם (מגילה ד').

[כט] אין קדוש כה' כי אין בלתיך – א"ר יהודה בר מנסיא אל תקרי בלתיך, אלא בלותך, שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם מעשיו מבלין אותו, אבל הקב"ה מבלה את מעשיו, ואין צור כאלקיננו, א"ר יהודה בן מנסיא אין צייר כאלקיננו, שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להמיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים, אבל הקב"ה צר צורה בתוך צורה, ומטיל לתוכה רוח ונשמה קרבים ובני מעים. מדת בשר ודם אינו יכול לצור צורה במים, אבל מי שאמר והיה העולם צר צורה במים, שנאמר ישרצו המים... בשר ודם צר צורה אבל צורתו אינה עושה צורה, אבל הקב"ה צר צורה וצורתו עושה צורה, וצר את האשה והיא יולדת (מגילה י"ד ומכילתא).

[2] אל תרבו תדברו גבוהה גבוהה – אמרה הנה, אל תדברו נגדי גבוהה גבוהה שהייתי עקרה, ואל יצא עתק מפיכם על כך, כי אל דעות ה' ולו נתכנו עלילות, והוא הנותן בנים לעקרות וממית בני

עליך שמה, שאתה עובד א-להים, שאין כיוצא בו, וזהו שנאמר: "ותתפלל הנה ותאמר עליך לבי בה". אמר רבי ירמיה בן אלעזר, גדול כוחם של צדיקים, שאין כל העולם ומלואו מקלסין להקדוש ברוך הוא, אלא בחצי שם, שנאמר (תהלים קג, ו): "כל הנשמה תהלל יה הללויה", אבל הצדיקים מקלסים להקב"ה בשם שלם, שנאמר (תהילים לג, א): "רננו צדיקים בה' (י-ה-ו-ה), וגם כאן "עליך לבי בה" (ילקוט שמעוני).

עליך לבי בה' – ע' שבעים, ל' שלשים, צ' תשעים, הרי ק"צ, אמרה לאברהם נתת בן למאה שנה, ולשרה לתשעים, לכך עליך לבי. א"ר ירמיה בן אלעזר גדול כוחן של צדיקים שאין כל העולם ומלואו מקלסין להקב"ה אלא בחצי שם, שנאמר כל הנשמה תהלל יה הללויה, אבל הצדיקים מקלסים להקב"ה בשם שלם, שנאמר רננו צדיקים בה', עליך לבי בה' (אגדת שמואל).

[כח] רמה קרני בה' – עשר קרנות הם, קרנו של אברהם, כרם היה לידידי בקרן בן שמן... וקרנו של משיח, וירם קרן משיחו, וכולם היו נתונות בראשן של ישראל, וכיון שחמאו ניטלו מהם ונתנו לעובדי אלילים, דכתיב ועל קרניא עשר די ברישיה, הדא הוא דכתיב גדע בחרי אף כל קרן ישראל, למחר כשעושיין ישראל תשובה קרנו של הי העולמים

כִּי אֵל דְּעוֹת יְהוָה [2א] יודע מה שבלבכם (ולא) **וְלוֹ** ולפניו **נְתַנְנוּ** נמנים **עַלְלוֹת** כל

מעשה הבריות (רש"י): ד כך אמנותו של הקב"ה מתיש את הגבורים ומחזק את החלשים משביע את הרעבים

ומרעיב את השבעים (רש"י) וז"ש **קִשְׁתָּ** של **גְּבוּרִים חַתָּיִם** [נשברים] על ידי ה', כי הגבורים כאין

נגדו **וְנִכְשָׁלִים** והחלשים **אָזְרוּ חֵיל** חגרו כח וגבורה (ע"פ מ"ז): ה אלה שהיו **שְׁבָעִים** ירדו

מנכסיהם ונהיו עניים, עד כדי **בְּלֶחֶם** שבעבור פת לחם **נִשְׁפְּרוּ** [2ב] השכירו את עצמם **וְרַעֲבִים**

עיניים והארות

דעת, היאך הוא מתפלל? אמר רבי פינחס: גדולה היא הדעת שהיא ממוצעת בין שתי אזכרות ככתוב (משלי ב, ה): "אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא", ואומר: "כי אל דעות ה'". אמר רבי אלעזר: גדולה דעה שהיא שקולה כנגד בית המקדש, ככתוב (שמות טז, יז): "מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידיך". ואמרו (ברכות לג): "כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו", והטעם נאמר (ישעיה כו, יא): "כי לא עם בינות הוא, על כן לא ירחמנו עושהו ויוצרו לא יחננו" (מדרש שמואל).

כי אל דעות ה' – א"ר אמי גדולה דעה שנתנה בין שתי שמות, שנאמר כי א–ל דעות ה', א"ר גדול מקדש שנתן בין שתי שמות, שנאמר פעלת ה' מקדש ה', מתקיף לה רב אדא קרטיגנאה אלא מעתה גדולה נקמה שנתנה בין שתי שמות, שנאמר א–ל נקמות ה', אמר ליה אין למילתיה מיהת גדולה היא... וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאלו נבנה בית המקדש בימיו, שזה נתן בין שתי שמות וזה נתן בין שתי שמות, ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו דעה לסוף מתעשר, שנאמר ובדעת הדרים ימלאו (ברכות לג, סנהדרין צ"ב).

[2ב] שבעים בלחם נשכרו – זו לאה שהיתה שבעה בבנים נשתכרה, ורעבים חדלו זו רחל שהיתה רעבה בבנים. עד עקרה ילדה שבעה זו לאה, ורבת

היולדות. ועוד, ואל יצא עתק מפיכם – היינו דברים מיותרים, כמו (איוב כא, ז): "מדוע רשעים יחיו, עתקו גם גברו חיל", אל תצערו איש את אחיו בדברים מיותרים, שאם תראו אדם עני – לא תהיו מונים לו עניו, אם תראו אדם חלש אל תהיו מבזים אותו. וכן אם תראו אשה כלא בנים, אל תכנו אותה עקרה, וכן אם תראו אדם שאין שנתו עומדת לו (אין לו הצלחה) אל תבזו אותו, וכל שהוא שרוי בצרה, אל יתייאש מתוך הצרה, כי אל דעות ה', והוא יודע מי הוא הראוי להשפילו (מעם לוועז).

אל תרבו תדברו גבוהה גבוהה יצא עתק מפיכם – ר' יהושע אומר הפה שאמר וגם את ישראל לא אשלח, הוא הפה שאמר אנכי אשלח אתכם, הפה שאמר מי ה' אשר אשמע בקולו, הוא הפה שאמר ה' הצדיק.

כי אל דעות ה' – האדם אינו יכול לבוא בעלילה (אשמת שקר, כמו (דברים כב, יד): "ושם לה עלילות דברים והוציא עליה שם רע") על הכירו, כי כמו שזה מתחכם להתעולל – כן גם זה מתחכם להינצל, אבל ה' יתברך הוא "אל דעות ומשיב חכמים אחור", ולזה "ולו נתכנו עלילות" – ולא לזולתו, ולזה אמר (בפסוק ד'): "קשת גבורים חתים".

[2א] כי אל דעות ה' – אמר רבי: תמה אני היאך בטלו ברכת "חונן הדעת" בשבת, שאם אין באדם

שהיו משכירים עצמם בעבור רעבון, **הָרְלוּ** מנעו עצמם מלהשכיר עצמם, **עַד** ובעוד שֶׁ**עֲקָרָהּ** [תנהי]:
יִלְדָה שְׁבַעָה בנים **וְרַבַּת בָּנִים** [פנינה] נעשית **אִמְלָלָהּ** היתה קוברת בניה (רש"י):
וַיְהִי הָהֵנָּה מִמֵּית בְּנֵי רַבַּת הַבָּנִים וּמַחִיָּה בני רבת הבנים **וּמַחִיָּה** בני העקרה, ובוזה **מוֹרִיד** את רבת הבנים
לְשֹׂאֵל לעומק הצרה **וַיַּעַל** [ג2] העקרה שתביא בנים (מ"ד): ז **יְהִי הָהֵנָּה מוֹרִישׁ** את העשירים
וּמַעֲשִׂיר את העניים **מִשְׁפִּיל** את הגבורים המושלים בגבורתם **אֶף-מְרוֹמָם** [T2] את

עיונים והארות

שהוא שקול כנגד משה ואהרן. ואמר: בזכותו אני נמלט. ולא ראה יפה, כי בניו עשו תשובה ומהם יצא שמואל, ולכן אחר אשר ילדה חנה את שמואל – התפללה עליהם, שהיה קשה בעיניה שיהיה שמואל הנורם שלא יהיה להם חלק בעולם הבא.

ועוד – שמואל תיקן מה שהם קלקלו, הם החטיאו את הרבים ושמואל תיקן הרבים (עייזן באורך מעם לועז).

ה' ממית ומחיה – שנו רבותינו עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר ותכס עליהם הארץ בעולם הזה, ויאבדו מתוך הקהל לעולם הבא. ר' אליעזר אומר עליהם הכתוב אומר ה' ממית ומחיה. ריב"ל בש"ר אומר כך היתה עדתו של קרח משוקעת ויורדת עד שעמדה חנה והתפללה עליהם, שנאמר ה' ממית ומחיה (סנהדרין ק"ט).

[T2] ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם – באף שהוא מביא על זה, הוא מרומם את זה. תדע לך כשבקש שיתעשרו בני ראובן ובני גד הפיל את המדינים בידם, מה כתיב, וישבו בני ישראל את נשי מדין, ואחר כך ומקנה רב היה לבני ראובן, וכן הוא אומר כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים, לא ממה שאדם עמל ויוצא לסחורה והולך ממזרח למערב וחוזר על המדברות ועל ההרים נעשה עשיר, כי אלקים שופט זה ישפיל וזה ירים (תנחומא).

בנים אומללה, זו רחל שהיתה ראויה להעמיד ממנה רובן של בנים אומללה, ומי עשה כן, ה' ממית ומחיה. דבר אחר פנינה שהיתה שבעה בכנים נשתכרה, ורעבים חדלו, חנה שהיתה רעבה בבנים חדלה (ב"ר מ"ב).

[ג2] ה' ממית ומחיה – אם רבת בנים אומללה, הרי זה מאת ה' שהוא הממית וגם מחיה את השבעה שילדה העקרה (אומר הרד"ק שמספר שבעה אינו דוקא שבעה במספר, אלא כך דרך הכתוב, כאשר ירצה לומר רבים – אומר שבעה, כמו "אומללה יולדת השבעה", וכן (ויקרא כו, כא): "ויספתי עליכם מכה, שבע כחמאתיכם". וכן (משלי כד, יז): "שבע יפול צדיק וקם" – מכאן רמזה להשארת הנפש, שאחרי שהקב"ה ממית – הוא מחיה.

ואמרו חז"ל (מעם לועז משם הירושלמי סנהדרין פרק י, א): עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר (במדבר טז, לג): "ותכס הארץ עליהם" – בעולם הזה, "ויאבדו מתוך הקהל" – לעולם הבא, דברי רבי עקיבא, רבי אליעזר אומר: עליהם אומר הכתוב: "ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל", שהיתה עדתו של קורח שוקעת ויורדת, עד שהתפללה עליהם חנה ואמרה: "ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל", שקרה חלק על משה מפני שראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו, היינו שמואל

העניים החלשים (מלבי"ם): ח **מְקִיִּם מֵעֶפֶר דָּל** [לה] מי שהיה דל ונבזה ומושפל עד עפר הקים ורומם אותו, וכפל דבריו ואמר **מֵאֲשַׁפֹּת** שגם אדם שהיה נחשב כאשפה **יָרִים אֶבְיוֹן** מגביהו עד **לְהוֹשִׁיב** אותו **עִם-נְדִיבִים** שרים חשובים **וְכִפָּא כְבוֹד יְנַחֲלֵם** מנחיל אותם מלכות ושררה **כִּי לִיהוָה מִצְקֵי** יסודות שעליו הושתת **הָאָרֶץ** [לו] **וַיִּשֶׁת** וישתת **עֲלֵיהֶם תֵּבֵל** מקום הישוב ובידו לעשות בעולמו כרצונו (מ"ד): ט **אֹלֵם הַכֹּל בְּמוֹשֵׁפֶט כִּי רַגְלֵי** (חסידו) **חֲסִידָיו יִשְׁמֹר** מלכד [שלא ינגפו (דר"ק)] **וְרִשְׁעִים בְּחֶשֶׁךְ יִדְמוּ** יכרתו בחשיכת הצרות בעת שנתמלא סאתם (מ"ד) **כִּי-לֹא בְכַח יִגְבֵּר-אִישׁ** [לז] גבורת כל אדם לא בכוחו שלו אלא הכל בכוחו יתברך (דר"ק): י **מוֹסִיפָה חֲנָה וּמִבְקֶשֶׁת: יְהוָה יַתְּנֶה** יהיו נשברים **(מריבו) מְרִיבָיו** אנשי מלחמתו של בני שמואל **(עלו) עָלָיו** בעבור בני **בְּשִׁמְיֵם**

עיונים והארות

אמר רבי יוחנן אפילו בשביל צדיק אחד מתקיים העולם, שנאמר וצדיק יסוד עולם (יומא ל"ח). [לז] אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא, שנאמר רגלי חסידיו ישמור. רגלי חסידיו ישמור, זה אברהם כשרדף אחרי המלכים, ורשעים בחשך ידמו, אלו המלכים שהרג בחשך, שנאמר ויחלק עליהם לילה. דבר אחר רגלי חסידיו ישמור זה יעקב, שנאמר הנה אנכי עמך ושמרתיך, ורשעים בחשך ידמו זה עשו ואלופיו שרדפו אחר יעקב בעשר שעות, והשקיע הקב"ה היום והיה עשו עומד בחושך.

דבר אחר רגלי חסידיו ישמור זה יוסף, ורשעים בחשך ידמו זו אשתו של פוטיפר. כי לא בכח יגבר איש, דתנינן איזהו גבור הכובש את יצרו (ילק"ש).

[לה] מקים מעפר דל – זה יוסף, מאשפות ירים אביון, וישלח פרעה ויקרא את יוסף, להושיב עם נדיבים ויוסף הוא השליט. דבר אחר מקים מעפר דל זה הניאל, מאשפות ירים אביון והוסק הניאל מן גובא, להושיב עם נדיבים ואכריוו עלוהי דליהוי שליט תלתא במלכותא. שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם רואה אדם עומד יפה ועשיר הוא מעמידו ומסייעו, ושהוא רואה לאדם שהוא נופל שוב הוא מפילו, אבל הקב"ה אינו כן, אם הוא רואה אדם שמתנאה הוא מפילו, שנאמר כי יום לה' צבאות על כל גאה ורב, ואם רואה אדם שנפל עד שאול תחתית הוא מעמידו, שנאמר מקים מעפר דל (ילמדנו).

[לז] כי לה' מצוקי ארץ – אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן ראה הקב"ה שהצדיקים מועטין, עמד ושתלן בכל דור ודור, שנאמר כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל. אמר רבי חייא בר אבא

יְרַעַם על הפלישתים תעשה יָרַעַם גדול להבהיל אותם **יְהַנֶּה** בבקשה תן חכמה בלב בני שִׁיֶּרֶן שידון וישפוט את כל הנמצאים ב־**אֶפְסֵי-אֶרֶץ** [קצוות הארץ] **וַיִּהְיֶה** ה' עֵז ותעצומות **לְמַלְכּוֹ** למלך שימליך בני והוא שאול שינצח את אויבי ישראל **וַיָּרֶם קַרְן מְשִׁיחוֹ** [לח] ומבקשת גם שדה ידים ויגדיל את קרנו של דוד שנמשח בשמן המשחה ע"י בנה שמואל אף שלא הומלך על ידו, והתפללה חנה שירום קרן ממשלתו לו ולזרעו אחריו (רלב"ג ומ"ד):

עינינים והארות

[לח] ה' יחתו מריביו - מריבו כתיב, אמר רבי אבא בר כהנא אם חד הוא יפול, ואם תרין אינון יפלון. עליו בשמים ירעם, עלו כתיב, אמר רבי אבא בר כהנא אם עולים הם לשמים משם אני מרעים בקולי ומורידם. ה' ידין אפסי ארץ, אמר רבי אבא בר כהנא אלין עובדי אלילים דסובריהון פסיק מן ברייהון... וירם קרן - אותם עשר קרנות שגדען צדיקו של עולם, שנאמר וכל קרני רשעים אנדע תרוממנה קרנות צדיק, אימתי הקב"ה מחזירן, כשירומם קרנו של משיח, שנאמר וירם קרן משיחו (ילק"ש).

הפטרת יום ב' דר"ה

כה אמר ה'

הקשר לפרשה

בהפטרה מסופר על הבן היקר אפרים שהם עם ישראל שה' ירחם עליהם, ויזכור אותם לטובה, וזה מעין ראש השנה שתוקעים בשופר, שה' יזכור אותנו לטובה.

התוכן

ה' אומר שישראל מצאו חן בעיניו במדבר, ולכן הלך לפניו בדרך כדי להביאם למנוחה ולנחלה, ואהבתו אליהם היתה מזמן קדמון, וגם עתה שיצאו לגלות לא יעזבם, אלא יבנה להם את הבית השלישי שישאר קיים לעד.

ובן יטעו כרמים בשומרון והברכה תשרה בענבים שיתרבו מאד, עד שלא יוכלו להעלותם לירושלים בשנה הרביעית, אלא יפרו אותם ואת הכסף יעלו לירושלים, שמחה וצהלה ישררו בארץ ישראל, עם ישראל יחזרו בתשובה, ויהיה קבוצן גלויות גדול, הברכה תשרה ברגן בתירוש וביצהר, אבלם של ישראל יהפוך אותו ה' לששון ולשמחה, ובניה של רחל יזכו לשוב לארצם, ובזה היא תנוחם.

וכשישובו בתשובה, הם יתחרטו ויכלמו מעוונותיהם, ואז ה' ירחם עליהם ויזכור אותם לטובה, וישיבם לארצם בששון ובשמחה.

ירמיה פרק ל"א פסוק א' - י"ב.

אֶ־כֹּה אָמַר יְהוָה עִם יִשְׂרָאֵל מִצֵּאת חַן בְּעַת שְׁחַלְכוּ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר כִּי הִם הָיוּ עִם שְׂרֵי־יָדַי שֶׁנִּשְׁאָרוּ מִן־הָרֶב מִצְרַיִם, וְהַעֲמַלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי הָלְלוּ: הֲאֵל הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם בְּדֶרֶךְ לְהַרְגֵי־עוֹלָם לְהַבְיִיאֵם לְאֶרֶץ מְרֻגּוּעַ שִׁישְׁבוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל בְּשִׁקֵּט וּשְׁלוּחַ (רש"י ומ"ד): ב אומרת כנסת ישראל בגלות, אמת הוא זה כי מִרְחֹק לִפְנֵי זְמַן רְחוֹק יְהוָה נִרְאָה לִי אֲךְ עַתָּה חֲסִתִּיר פְּנֵיו מִמֶּנִּי בְּגִלוּת, וְעַתָּה לֹא־הָאֵל לֹא הִיִּתָּה אֲהַבְתִּי אֵלַי לִפִּי שְׁעָה אֵלֹא וְאֲהַבְתָּ עוֹלָם אֲהַבְתִּי: מִזְמַן קִדְמוֹן עַל־כֵּן

מִשְׁכַּתִּיךָ מִשְׁכַּתִּי לְךָ **חֶסֶד** וּנְרָאתִי לְךָ בְּכַבּוּדִי עַל הַר סִינִי לְהִיּוֹת אֹהֲבֵתִי לְךָ לְעוֹלָם (דר"ק): ג הִיוּ לְךָ
 ב' בְּתֵי מִקְדָּשׁ וְנִחְרְבוּ כִּי נִבְנוּ עַ"י בְּנֵי אָדָם, אֲבָל **עוֹד** אֲנִי בְּעַצְמִי **אֶכְנֶךָ** בְּנִין בֵּית שְׁלִישִׁי **וְנִבְנִית**
 וְתִשָּׂאָר בְּנוֹיָה עַד עוֹלָם (רש"י) **בְּתוֹלֵת יִשְׂרָאֵל** עַד־תִּשָּׂאָר הַחֲבִיבִים עָלַי כְּבַתּוּלָה הַחֲבִיבָה עַל הַחֲתָן
עוֹד תֵּעָרֵי תִקְשְׁטִי תִפְיֶךָ [כָּל־הַנִּיגוֹן שֶׁלְךָ] לִפְתּוֹם כָּל־מִינֵי פֶּאֶר **וַיִּצְאָתָּ וַתִּצְאֵי בְּמַחּוֹל**
 בְּרִיקוֹד **מִשְׁחָקִים** שֶׁל שְׂמֵחָה (פ"ד): ד אִם כִּי עֵתָה הֲרֵי שׁוֹמְרוֹן שׁוֹמֵמִין **עוֹד תִּטְעֵי** אֶת
 הַכְּרָמִים **בְּהָרֵי שְׁמֶרֶן נִטְעוּ נִטְעוּ** יִנְטְעוּ **נִטְעִים** וְלֹא יִקַּח אֹתָן הָאוֹיֵב (פ"ד) **וַחֲלָלוּ**
 יִפְדוּ בְּכֶסֶף אֶת פְּרִים (רש"י), כִּי מְגוּדָל הָרִיבּוּי לֹא יוֹכֵלוּ לְהִבְיֵאֵם לִירוּשָׁלַיִם (פ"ד): ה **כִּי יֵשׁ-יּוֹם** מוֹכֵן
 שְׁעֵתִיד לְבֹא (דר"ק) **קָרְאוּ** שִׁיכְרִיזוּ בְּקוֹל **נְצִרִים** שׁוֹמְרִים [שֶׁשֶּׁמְרוּ אֶת הַתְּנוּה"ק] וְצוֹפִים (רש"י)
 הָעוֹמְדִים **בְּהַר אֶפְרַיִם קוֹמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֶל-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ** כִּי בָאָה
 הַגְּאוּלָּה וְחֹזְרָה הַשְּׂכִינָה לְמִקְוֵמָה לְצִיּוֹן (פ"ד): ו **כִּי-כֹה אָמַר יְהוָה** לִיעֲקֹב הַיִּינוּ לְעַם יִשְׂרָאֵל
רָנּוּ בְּקוֹל לִיעֲקֹב בֵּית יַעֲקֹב בְּ**שְׂמֵחָה** עַל תַּחֲלַת הַגְּאוּלָּה (דר"ק) **וַצַּהֲלוּ** הַשְּׂמִיעוּ קוֹל גְּדוֹל
 (פ"ד) **בְּרֹאשׁ הַגּוֹיִם** בְּמִקְוֹמוֹת הַגְּבוּהִים (רש"י) לְעִינֵי כָל הָעַמִּים (ת"י) **הַשְּׂמִיעוּ** אֶת הַבְּשׂוּרָה
 וַחֲלָלוּ אֶת ה' יִתְבַרַךְ (דר"ק) **וְאָמְרוּ הוֹשַׁע יְהוָה אֶת-עַמּוֹךָ** הַצַּדִּיקִים אֶת
שְׂאֵרֵית יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם רוֹצִים תְּשׁוּעָה אֲמִיתִית (מַלְבִּיִם): ז **כִּי הִנְנִי מֵבִיא אוֹתָם**
מֵאֶרֶץ צָפוֹן אֲשֶׁר הִגְלוּ לָשֵׁם לְבָבָל **וְקִבְצֵתִים** אֶת עֶשְׂרֵת הַשְּׁבֵטִים **מִיִּרְבַּתִּי** [סוּף]
 הַ**אֶרֶץ** שֶׁגָּלוּ לְקִצּוֹת הָאֶרֶץ (פְּצוּדוֹת). כָּל כֵּךְ יִלְכוּ בְּנַחַת שֶׁאִפְלוּ **בָּם** אַתֶּם יֶלֶךְ גַּם **עוֹר וּפְפִיחַ**
 [וְחִיגָר] **הָרָה וְיִלְדֶת יַחְדָּו** [א] כִּי יִלְכוּ בְּנַחַת (דר"ק) **קָתַל גְּדוֹל** כּוֹלֵם (פ"ד) **יִשׁוּבוּ**
הַנְּהָ: ח עַ"י תְּשׁוּבָה וְתַפִּילָה יִזְכּוּ לְגְאוּלָּה (רש"י) וְזִ"ש **בְּבִכֵי יִבְאוּ וּבְתַחֲנוּנִים**
אוֹבִילִם הִבִּיאֵם (פ"ד) וְאִנְהִיגֵם לְאֶרֶץ **אוֹלִיכֶם אֵל** עַל שֵׁפֶת נַחְלֵי מַיִם **בְּדַרְךְ**
יִשָּׂר לְמַעַן **לֹא יִפְשְׁלוּ בָּהּ כִּי-הָיִיתִי לְיִשְׂרָאֵל לְאֵב** וְאֶרְחָם עֲלֵיהֶם

❧ עִיּוּנִים וְהֶאֱרוֹת ❧

אותו תלמיד, אמר אין כל חדש תחת השמש, אמר
 לו בא ואראך דוגמתן בעולם הזה, נפק ואחוי ליה
 תרנגולא (שבת ל"ה).

[א] הרה ויולדת יחדו - (ילק"ש) יתב רבן שמעון
 בן גמליאל ודרש עתידה אשה שתתעבר ותלד
 בכל יום, שנאמר הרה ויולדת יחדו, לגלג עליו

וּפְּרִים בְּכָרִי הוּא חָבִיב עָלַי כִּבְּרִי בְּכֹרִי (מצודות) ט : שְׁמַעוּ דְבַר-יְהוָה גּוֹלִים
וְהִגִּידוּ מֵה שֶׁשָׁמְעוּ בְּאֵימִים מִמֶּרְחֵק בְּאֵימִים הִרְחֹקִים (מ"ד) וְאָמְרוּ מִזֶּרֶה מִי
שְׁפִיזָה וְהִגִּילָה אֶת יִשְׂרָאֵל יִקְבְּצֵנוּ (רד"ק) וְשָׁמְרוּ וְיִשְׁמֹר אֹתוֹ כְּרַעַה הַשּׁוֹמֵר אֶת
עֲדָרוֹ הַפְּרָטִי (ע"פ מלבי"ם) : י כִּי-פָּרַח יְהוָה אֶת-יַעֲקֹב יִצִּיל אוֹתוֹ מִצַּד מִצַּד
הַרְחֵמִים וְיִגְאָלוּ מִצַּד הַקּוֹרְבָה מִיַּד חֲזֵק מִמֶּנּוּ שֶׁהִגְוֵאל יִמְסֹר נַפְשׁוֹ בְּעַד קְרִיבוֹ וְיִלְחֵם בְּעַדוֹ,
לֹא כֵן הַפּוֹדֵה שֵׁיתֵן רֵק מִמּוֹן פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹ (מלבי"ם) : יא וּבָאוּ וְרִנְנוּ וְיִשְׁמְחוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַבְּנוּי (ת"י)
בְּמָרוֹם בְּהַר צִיּוֹן שְׁהוּא רֵם וְנֹשֵׂא (מ"ד) וְנִהְרְוּ וְיִנְהָרוּ כִּנְהָר (רש"י), לְבוֹא אֶל-טוֹב
יְהוָה לְקַבֵּל טוֹבָה מְרֻבָּה, וּמְפָרֵשׁ בְּמָה הַטּוֹבָה עַל-דִּגְלוֹן תְּבוּאָה וְעַל-תִּירְשׁ יוֹן
וְעַל-יִצְהָר שֶׁמֶן וְעַל-בְּנֵי-צֶאֱן וּבְקָר וְהִיִּתָּה נֶפְשָׁם שֶׁבַע מְרֻב טוֹבָה
(מ"ד) כְּגֵן רֹחַ וְלֹא-יוֹסִיפוּ לְרַאֲבָה לֵהִיּוֹת עֲצָבִים וְדוּאָגִים (רד"ק) עוֹד: יב אֵז
תִּשְׁמַח כָּל (רד"ק) בְּתוֹלָה בְּמַחֹל בְּרִקּוֹד שֶׁל שְׂמַחָה (מ"צ) וּבְחָרִים וְזִקְנִים
יִחָדוּ וְהַפְּכֵתִי אַחֲפֹךְ אֲבָלָם שֶׁהִיָּה לָהֶם מֵאֵז (מ"ד) לְשִׁשׁוֹן שְׂמַחָה חִיצוֹנִית בְּמַלְבוּשִׁים
יִפִּים וְכו' וְנִחְמָתִים עַל הַצְרוֹת שֶׁסָּבְלוּ בְּעֵבֶר וְשִׂמְחָתִים שְׂמַחַת הַלֵּב יוֹתֵר מִיּוֹנָם
(מלבי"ם) עֵרֶךְ הַשְׂמַחָה יִהְיֶה יוֹתֵר מֵעֵרֶךְ הַיְגוֹן שֶׁהִיָּה לָהֶם (מ"ד) : יג וְרוֹיִתִי אֲשַׁבֵּעַ אֶת נֶפְשׁ
הַפְּהַנִּים דָּשָׁן שׁוֹמֵן הַקְּרֻבֹת כִּיּוֹן שֶׁהִיּוֹ הִרְבָּה קְרֻבֹת (רד"ק) וְעַמִּי אֶת-טוֹבִי הַטּוֹב
הַבָּא מִמֶּנִּי (מ"ד) יִשְׁבְּעוּ נַאִם-יְהוָה: יד כֹּה אָמַר יְהוָה קוֹל בְּרָמָה
בְּשִׁמֵי מְרוֹם נִשְׁמָע נְהִי [קוֹל יִלְהֵא] בְּכִי תִמְרוּרִים בְּכִי מֵר, וְהוּא הַקּוֹל שֶׁל רָחֵל אֲמַנּוּ
שׁ מִבְּכָה עַל-בְּנֵיהָ [ב] מֵאֲנָה מֵמֵאֲנֵת לְהִנָּחֵם לְקַבֵּל תְּנַחֻמִּים עַל-בְּנֵיהָ

עיונים והארות

הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים (בי"א ע"א).
רחל מבכה על בניה — מדרש אנדה אמר שהלכו
אבות ואמהות לפינים את הקב"ה על שהעמיד
מנשה דמות בהיכל ולא נתפייס, נכנסה רחל
אמרה לפניו, רבנו של עולם רחמי מי מרובים,
רחמיך או רחמי בשר ודם, הוי אומר רחמיך

[ב] רחל מבכה על בניה - א"ר יצחק לפי
שהדברים אמורים ברחל, דכתיב אעבדך שבע
שנים ברחל, לפיכך נקראו ישראל על שמה,
שנאמר רחל מבכה על בניה, ולא לשמה אלא
לשם בנה, שנאמר אולי יחנן ה' צבאות שארית
יוסף, ולא לשם בנה אלא לשם בן בנה, שנאמר

כִּי אֵינְנוּ [ג] שאין מי שנשאר בארץ כי כולם גלו (מצודות): טו **כֹּה אָמַר יְהוָה מְנַעֵי**
קוֹלְךָ מִבְּכִי וְעֵינַיִךְ מִנְּעֵי (מ"ד) **מִדְּמַעְהָ** [ד] **כִּי יֵשׁ שָׂכָר לְפַעֲלֹתֶיךָ**

עיונים והארות

גדותיה, ואף יעקב בעלה שאליו פנתה, גם אצלו לא מצאה תשובה נכונה, תשובה כזו שיש בה ניחומים וארנעה. מכאן אפוא, שכל חייה של רחל עברו עליה בכבדות ובדמעות, שלא לדבר כבר על הפרק האחרון בחייה, בלידתה את בנימין, שככל שידעה שהנה עוד בן לה, היתה שמחתה מעורבת תונה וצער עמוק.

וכלל הוא, חוק שמימי, שבדבר ובענין הרוחני שבו עסוק האדם בהיותו בעולם הזה — הוא הענין שבו הוא עוסק גם שם בעולם הבא. במצוה שבה עסק והצטיין בעולם הזה, באותה המצוה ובאותו הענין, הקנוי ומושרש בגופו ובנשמתו — הוא מרחף ושרוי בעולם הבא. המידה הטובה שבה הוא מתקשר בעולם הזה, היא נשאת דבוקה וחרוטה בו גם שם בעולם הבא, הוא מתעסק שם בזה, מייחדים לו שם בשמים מקום מיוחד, פלטרין נפרד, שבו יתעסק במדתו ובחכמתו שהתנהג בזה העולם.

ענין הבכיה, שבא מתוך טוהר הנשמה העליונה, היא מדה וסגולה עילאית. נמשכת אתו בעולם הבא.

רחל שהיתה בוכה כל ימיה וגדלה בתוך דמעות, קבעו אותה בשמים ויעדו אותה לתפקיד זה של בכיה, כי יבוא יום שישראל יצטרכו למליצים טובים, לבעלי בכי ומקוננים ומעוררים, ומן השמים רמזו שרחל היא מלומדת במקצוע זה, ובעולם העליון זימנוה לתפקיד זה, ולכן קבר יעקב את רחל בדרך אפרת, כי צפה שהגלויות עתידות לעבור שם, לפיכך קבר אותה שם, כדי שתהא מבקשת עליהם רחמים (קול צופיך ח"ב).

[ד] כתב מהר"ר יעקב צמח זצ"ל, כי ראשי תיבות של תיבת "מנעני" יוצא מקבץ נדחי עמו ישראל.

מרוכים, והלא אני הכנסתי צרתי בתוך ביתי, שכל עבודה שעבד יעקב את אבי לא עבד אלא בשבילי, כשבאתי ליכנס לחופה הכניסו את אחותי, ולא די ששתקתי, אלא שמסרתי לה סימנים, אף אתה אם הכניסו בניך צרתך בביתך שתוק להם. אמר לה יפה לימדת סנוגריא, יש שכר לפעולתך ולצדקתך שמסרת סימנך לאחותך.

ועוד יש דרש כי דרך קבר רחל הוליכם בגולה, על כן אמר רחל מבכה על בניה, ודרשו זה על פסוק "ותקבר בדרך אפרתה", ואמרו מה ראה יעקב אבינו לקבור את רחל בדרך אפרת, אלא שצפה יעקב אבינו ברוח הקדש שהגלויות עתידות לעבור דרך שם, לפיכך קברה שם כדי שתהא מבקשת עליהם רחמים, הדא הוא דכתיב קול ברמה נשמע וגו', ויונתן תרגם הפסוק כן, כדגן אמר ה' קלא ברום עלמא וגו'. בכי תמרורים — שבוכה במרירות לב על דרך אמרר בבכי, ובוכה אליך במר נפש. רחל מבכה — יבא הפעול מפעל הדגוש לרוב הבכי.

[ג] הזוהר הקדוש (פרשת ויחי) מקשה, והרי בני רחל היו יוסף ובנימין ולא יותר, וללאה היו ששה שבטים, ואם כן מדוע בכתה רחל ולא לאה?

ויש לומר, שרחל היתה בוכה כל ימי חייה, כי מיד כשנישאה ולא ילדה, פחדה שמא תינשא לעשו, לאחר שלאה הגדולה נשואה ליעקב וילדה לו בנים, והפחד שהיה ללאה עבר לרחל שלא תפול ותנשא לעשו, כי בנוסף על הצער והעלבון הזה שגרם לה להוריד דמעות, הנה כפול הצער והעלבון שהיא השוכת בנים, שטרם זכתה להעמיד שבטים, שבטי יה שכה השתוקקה וחשקה לכך.

רחל לא מצאה מרגוע לנפשה ולא מנחם על לבה השבור ורוחה הנדכאה, עד שעברו הדמעות על כל

לפעולת בניך שסבלו הגלות ולא שכחו אותי (רד"ק) **נָאִם-יְהוָה** ובגמול זה (מ"ד) **וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב** לארצם: טו **וַיִּש-תִּקְנֶנָּה** יש לך מקום לקוות ולצפות (מ"ד) **לְאַחֲרֵיתָךְ** לאחרית טובה לבניך (רד"ק) **נָאִם-יְהוָה וְשָׁבוּ בָנִים** של הדור האחרון באחרית הימים ישובו (מלבי"ם) **לְגִבּוֹלָם**: יז ה' אומר **שָׁמוּעַ שָׁמַעְתִּי שְׁאֶפְרַיִם** מלכות עשרת השבטים (מ"ד) **מִתְנוֹדָד** [בוכה ונוהם] ואומר הנה **יִסְרֵתֵנִי וְאֶזְכְּרָה** והתייסרתי דהיינו קיבלתי המוסר **כְּעֶגְלָ לֹא לְמֹד** למשוך בעול עד שמכין אותו ומרגילין אותו, כך אני סבלתי ויסודך ולמדתי לשוב אליך, ולכן אבקש **הַשִּׁיבֵנִי וְאֲשׁוּבָה** כלומר קבלני בתשובה (רד"ק), וי"מ אתה תעורר את לבי לשוב אליך וכן אעשה ואשוב אליך (מ"ד) **כִּי אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי: יח כִּי-אַחֲרֵי שׁוֹבִי** אליך שחזרתי בתשובה **נִחַמְתִּי** התחרטתי על מעשי הרעים **וְאַחֲרֵי הַיְדָעִי** שנודעתי בעצמי שלא עשיתי טוב **סִפְּקֵתִי בִיּוֹדֵי-יְהוָה** כדרך המתחרט לאות צער **בְּשֵׁתִי** בעצמי **וְגַם-נִכְלַמְתִּי** התביישתי במעשי הרעים **כִּי נִשְׁאַתִּי** נענשתי ולקיתי על העוונות שעשיתי וזכרתי **חֶרְפַּת בִּיּוֹי** ובושה של עוונות **נְעוּרָי** (רד"ק): יט אומרת השכינה (רש"י) **הַבֵּן יִקְרֶה לִּי יִקְרֶה** הוא **אֶפְרַיִם** ואני זוכר אותו תמיד כאילו שלא הטא מעולם **אִם יֵלֵד שְׁעִשְׁעִים** שאביו משתעשע בו שאפי' שיחטא אביו יאהבנו **כִּי-מֵדִי** בכל עת **דְּבָרֵי** שאדבר **בּוֹ** [ה] **זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד** באהבתו הקדומה **עַל-כֵּן הָמוּ מֵעַי לֹא** [ו]

עיונים והארות

החביב לו, בכל עת שאני מדבר בו, אזכרנו עוד באהבתי הקדומה אליו (רד"ק). מהר"י קרא אומר: ככל פעם שאני מדבר בו, אני מבטיח שזכור אזכרנו עוד. ואין בכל השבטים אשר הטא והחטיא את ישראל כמו שבט אפרים. שהרי ירובעם הטא והחטיא את ישראל, העמיד שני עגלי הזהב, אחד בדרך ואחד בבית אל. אלא היות והוא מתנחם ושב מרשעו, על כן המו מעי לו רחם ארחמנו. הבן יקיר לי אפרים — ראשי תיבות למפרע אליה, אם ילד בנימטריא מילה (שמונים וחמשה), כי מדי דברי

ואפשר להוסיף ולרמוז כי סופי תיבות של מקבץ נדחי עמו ישראל יוצא מאה שלושים ושש, שהוא בנימטריא "קול", לרמוז לנו שבזכות התורה תהיה הגאולה, והוא רמוז בפסוק מגני קולך וכו', שיהיה "מנעי" שהוא ראשי תיבות "מקבץ נדחי עמו ישראל" על ידי "קולך" שהוא קול התורה (צוארי שלל).

[ה] הבן יקיר לי אפרים — זה שאני זוכר אותו תמיד, כאילו הוא בן יקר לי שלא הטא לי מעולם, אם ילד שעשועים — כאב המשתעשע עם בנו

יתגולל רחמי עליו וְרַחֵם אֶרְחָמֶנּוּ אֲרוּצֵיאֲנוּ מִהַגְלוֹת נְאֻם-יְהוָה:

עיונים והארות

אמר, אפילו בשעה שאני מדבר עמו איני יכול לסבול בו, כי מדי דברי בו כי בודאי דבורי בו, דבר אל בני ישראל, צו את בני ישראל, ר' יודן בשם ר' שמואל בר נחמני, משל למלך שהיה לו אפיקריסין והיה מצוה את עבדו ואמר לו נערה וקפלה תן דעתך עליה. אמר לו עבדו, אדוני המלך מכל אפיקרסין שיש לך אי אתה מצוני אלא על זה, אמר לו מפני שדבקה בבשרי. כן אמר משה לפני הקב"ה, רבוננו של עולם, משבעים אומות אוונטמאות שיש לך אי אתה מצוני אלא על ישראל, ואל בני ישראל תאמר... אמר לו מפני שהם דבוקים בי (ויקרא רבה).

על כן המו מעי לו – כשישראל מזכירים להקב"ה מעיהם הומים לו, שנאמר אזכרה אלקים ואהמיה. וכשהקב"ה מזכיר את ישראל מעיו הומים עליהם, שנאמר כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו (שוח"ט).

בו — "בו" בגימטריא שמונה, רמז לשמונת ימי המילה. ובזכות המילה מתקיימת הארץ על התהום כמו שכתוב (איוב, כו, ז): "תולה ארץ על בלימה" — בלימה אותיות במילה (מעם לוועז).

[1] הבן יקר לי – ביוקר ישראל עומדים לי, בנוהג שבעולם אלף בני אדם נכנסים למקרא יוצא מהם מאה, מאה נכנסים למשנה יוצאים מהם עשרה ואחד לנמרא. הדא הוא דכתיב אדם אחד מאלף מצאתי. ר' אבא בר כהנא אמר אילו בקש פרעה משקל כל אחד מישראל אבנים טובות ומרגליות לא הייתי נותן לו. רבי יצחק אומר והלא בדמים נטלם, משפחות של כנים, משפחות של ערוב, הוי ביוקר ישראל עומדים לי.

אם ילד שעשועים – אי זה ילד של שעשועים בן שתים בן שלש שנים, ר' אבא בשם ר' לוי בן ארבע בן המש שנים, כי מדי דברי בו, ר' יוחנן בשם ר' אבא בר כהנא די דבורי בו, ר' יודן ברבי סימון

שאלות ברש"י על הפרשה

א. הסבר: מחומב עציך.

תשובה.....

ב. הסבר: למען ספות הרוה את הצמאה.

תשובה.....

ג. מדוע כתוב בפרשת כי תבוא: בספר התורה הזאת וכאן כתוב בספר התורה הזה? ואיך יודעים זאת?

תשובה.....

ד. הסבר: אלהים אשר לא ידעום.

תשובה.....

ה. מדוע כתוב: ושב ה' אליך את שבותך ולא כתוב והשיב?

תשובה.....

ו. הסבר: כי קרוב אליך הדבר.

תשובה.....

שאלות מספר בן איש חי שנה א

א. האם מותר לאכול בלילה שלפני ערב ראש השנה? ומה החילוק?

תשובה.....

ב. האם מותר לתקוע בערב ראש השנה? פרט!

תשובה.....

ג. האם נופלים על פניהם בשחרית של ערב ראש השנה?

תשובה.....

ד. לאן נוהגים ללכת בערב ראש השנה ולמה?

תשובה.....

ה. מדוע צריך להזהר בתפילת המנחה של ערב ראש השנה?

תשובה.....

ו. מתי כדאי להסתפר? ומה יכווין בעת שמסתפר?

תשובה.....

ז. מה לובשים בראש השנה ומדוע? כמה טבילות נוהגים למבול בערב ראש השנה? ומדוע?

תשובה.....

ח. מה יעשה אדם שהוא אנוס ולא יכול למבול? רשום שתי אפשרויות.

תשובה.....

ט. מה הוא סדר אכילת הסימנים וכוונותיהם בליל ראש השנה?

תשובה.....

י. איך יהיו התבשילים שיאכל בראש השנה?

תשובה.....

י"א. ממה צריך להזהר ביותר ומדוע? ובמה צריכה האשה להזהר?

תשובה.....

י"ב. מה צריך לומר לפני הקידוש?

תשובה.....

י"ג. האם מברכים שהחיינו בשתי הלילות? ומה יניח ביום שני על השולחן והאם זה חובה?

תשובה.....

י"ד. מה ילמד על השולחן ומה יכווין?

תשובה.....

ט"ו. האם מותר לישון בראש השנה? ומה הדין אם יש לו כאב ראש או כאב אהר?

תשובה.....

ט"ז. מתי עושים תשליך אם חל ר"ה בשבת? ומה הדין אם נאנס ולא עשה התשליך ביום הראשון?

תשובה.....

ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין תשליך בשבת?

תשובה.....

י"ז. מה צריך התוקע לכווין? וממה צריכים להזהר התוקע והקהל בין תקיעות מיושב לתקיעות מעומד?

תשובה.....

י"ח. מה יעשה התוקע בשופר בשעת הברכות? האם צריך לעמוד בזמן הברכות?

תשובה.....

י"ט. איך יחזיק השופר בזמן התקיעות? האם צריך להקריא את סדר התקיעות לתוקע?

תשובה.....

מה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין הקראת התקיעה הראשונה?

תשובה.....

כ'. מה הדין לאנוס שלא בא לביהכ"נ לשמוע תקיעות ואיך ינהג בזמן התקיעות שתוקעין לו?

תשובה.....

כ"א. האם הנשים חייבות לשמוע קול שופר? פרט!

תשובה.....

כ"ב. מה דין המלך הקדוש? פרט!

תשובה.....

מה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה אם אמר האל הקדוש ולא נזכר מיד?

תשובה.....

מה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה אם אמר האל הקדוש בברכת מעין שבע?

תשובה.....

כ"ג. מה דין "המלך המשפט"?

תשובה.....

ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?

תשובה.....

כ"ד. מה הדין אם שכח לומר זכרנו לחיים ומי כמוך?

- תשובה.....
- כ"ה. מתי אומרים מי כמוך אב הרחמים במקום הרחמן?
תשובה.....
- כ"ו. מה יכוון בזוכרנו להיום וכו'?
- תשובה.....
- כ"ז. כשאומר זוכר יצוריו – על מי יכווין? ומה מתאמת אצלנו מזה?
תשובה.....
- כ"ח. איך צריך להרגיש כשאומר היום הרת עולם? ואיך נוהגים בחזרה?
תשובה.....
- כ"ט. מה פירוש "הפסקה של תענית" והאם עושים זאת בעשיית?
תשובה.....
- ל'. איזו מצווה כדאי שהאשה תעשה בעשיית ואפילו הכלה?
תשובה.....

